

ΕΠΕΑΕΚ

Ενέργεια: Βιβλιοθήκες

**ΕΡΓΟ: Δικτύωση Βιβλιοθηκών
Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας
Εκπαίδευσης**

Δράση 3

**ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ
ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ**

Εκθεση ομάδας εργασίας

Θεσσαλονίκη

Δεκέμβριος 1997

ΕΠΕΑΕΚ

Ενέργεια: Βιβλιοθήκες

ΕΡΓΟ: Δικτύωση Βιβλιοθηκών Ιδρυμάτων
Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Δράση 3

ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΤΩΝ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Εκθεση ομάδας εργασίας

Σύνδεσμος Ομάδας εργασίας-επιτροπής Οριζόντιας Δράσης

Γεώργιος Ζάχος (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων)

Μέλη ομάδας εργασίας

Κλωντίνη Ξενίδου-Δέρβου (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης)

Μαρίνα Κορφιάτη (Πανεπιστήμιο Πατρών)

Μαρία Λεκίδου (Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης)

Φίλιππος Τσιμπόγλου (Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης)

Άννα Φράγκου (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας)

Θεσσαλονίκη

Δεκέμβριος 1997

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ορισμός της ομάδας εργασίας.

Στο πλαίσιο του ΕΠΕΑΕΚ του ΥΠΕΠΘ, σύμφωνα με την Σύμβαση για την Οριζόντια Δράση Βιβλιοθηκών ΑΕΙ - ΤΕΙ και μετά από απόφαση της Επιτροπής Παρακολούθησης του Έργου, συστήθηκε τον Οκτώβριο 1997 η «Ομάδα Εργασίας για τα Περιοδικά» μαζί με άλλες 4 ομάδες εργασίας.

Αντικείμενο του έργου

Αντικείμενο του έργου της «Ομάδα Εργασίας για τα Περιοδικά» ήταν :

1. Να προτείνει μεθοδολογία υλοποίησης της Δράσης «Ορθολογική Ανάπτυξη των Συλλογών Επιστημονικών Περιοδικών των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών» με βάση την υπάρχουσα ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία και τις πρακτικές που εφαρμόσαν και εφαρμόζουν άλλες χώρες και ιδιαίτερα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μεθοδολογία πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στις βιβλιοθήκες να καταγράφουν τις ικανότητες των συλλογών τους και των τρεχουσών αποκτήσεων σε θεματική βάση, σε μια τυποποιημένη ποσοτική και ποιοτική μορφή και να προσφέρει εργαλεία υποβοήθησης στη λήψη κάθε απόφασης διακοπής ή έναρξης συνδρομής.
2. Να αποτιμήσει την υπάρχουσα κατάσταση. Για το σκοπό αυτό να συνεργαστεί με το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και να παρουσιάσει την υποδομή που υπάρχει σε εξοπλισμό, βάσεις δεδομένων, διαδικασίες, νομικά κ.λ.π. ζητήματα που πρέπει να λυθούν για την υλοποίηση της δράσης. Να προτείνει λύσεις.
3. Να παρουσιάσει όλα τα οργανωτικά, διαδικαστικά, νομικά κ.λ.π. ζητήματα που πρέπει να λυθούν για την υλοποίηση της δράσης. Να προτείνει λύσεις.
4. Να συντάξει ερωτηματολόγιο συλλογής στοιχείων και να προτείνει διαδικασίες συλλογής:
 - Για τις συνδρομές των περιοδικών
 - Το κόστος των συνδρομών
 - Τις πολιτικές ανάπτυξης των συλλογών περιοδικών όπως εφαρμόζονται στα ΑΕΙ και ΤΕΙ. Να περιγράψει το ρόλο, τις διαδικασίες και τα μέσα που απαιτούνται για την οργάνωση και λειτουργία της μονάδας Δικτύου και Στατιστικής Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Να παρουσιάσει κάθε θέμα που κατά την άποψη της πρέπει να ληφθεί υπόψη στην υλοποίηση της δράσης σύμφωνα με τα αρχικώς προβλεπόμενα στο Τεχνικό Δελτίο του Έργου της Οριζόντιας Δράσης που αναφέρονται στην εν λόγω δράση.

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ *

Ορισμός της ομάδας εργασίας. *

Αντικείμενο του έργου *

Περιεχόμενα *

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ *

1.1 Σκοπός της Δράσης 3 του έργου *

1.2 Στόχοι του έργου της «Ομάδας εργασίας για τα περιοδικά» *

1.3 Μεθοδολογία της «Ομάδας Εργασίας για τα Περιοδικά» *

2. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ *

2.1 Γενική περιγραφή *

2.2 Σύγκριση στοιχείων Ακαδημαϊκής και Εθνικής Συλλογής *

2.3 Η τεχνολογική υποδομή ΕΚΤ *

2.3.1 Συλλογικός Κατάλογος Περιοδικών *

2.3.2 Δίκτυο Συνεργασίας Ε&Τ Βιβλιοθηκών *

2.6 Προτεινόμενη μεθοδολογία συλλογής και ενημέρωσης στοιχείων *

2.7 Βιβλιοθήκες, Δίκτυο και Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας *

2.8 Συμπεράσματα *

2. ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΛΛΟΓΩΝ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ *

2.1. Ορισμός *

2.2. Μοντέλα Συνεργατικής Ανάπτυξης Συλλογών *

2.3. Ιστορική Αναδρομή *

2.4. Συμπεράσματα *

3. ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΕ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ - ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ *

3.1 Προβλήματα και συνέπειες συνεργατικών σχημάτων *

3.2 Προβλήματα της πρόσβασης σε ηλεκτρονικές πηγές *

3.3 Ανάγκη δημιουργίας κοινοπραξίας *

3.4 Διεθνής πηγές ηλεκτρονικών περιοδικών-Υπάρχουσα κατάσταση *

4. ΕΝΑ ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΕΝΤΥΠΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ *

4.1 Στρατηγικές Υφιστάμενων Σχημάτων Συνεργασίας στην Ανάπτυξη Συλλογών Εντυπων Περιοδικών - Ερευνα στη Βιβλιογραφία - Μεθοδολογική Προσέγγιση *

4.2. Σχέδιο Συνεργατικής Ανάπτυξης Συλλογών Έντυπων Περιοδικών *

4.2.1. Καταγραφή των Συλλογών των Περιοδικών που βρίσκονται στις Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες *

4.2.1.1. Μέθοδος Conspectus *

4.2.1.2. Επιπλέον Στοιχεία για την Καταγραφή των Συλλογών *

4.2.2. Ανάθεση Ευθυνών Συλλογής (Κεντρικό Μοντέλο - Αποκεντρωμένο Μοντέλο) *

4.2.2.1. Κεντρικό Μοντέλο *

4.2.2.2. Αποκεντρωμένο Μοντέλο *

4.2.3. Γενικές Παρατηρήσεις και Προϋποθέσεις για την Επιτυχία των Μοντέλων *

4.2.3.1. Γενικές Παρατηρήσεις *

4.2.3.2. Προϋποθέσεις για την επιτυχία των Μοντέλων *

5. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΩΝ *

5.1 ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ *

5.2 ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ *

5.2.1 Πρόλογος *

5.2.2 Οραμα *

5.2.3 Σκοπός *

5.2.4 Στόχοι *

5.3 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΚΤΗΣΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ *

I. Εισαγωγή *

II. Ανάπτυξη Συλλογής *

III. Κόστος και τιμολόγηση *

IV. Άδεια Πρόσβαση (Licensing) *

V. Λειτουργικότητα *

VI. Δυνατότητα πρόσβασης σε παλιότερες χρονιές (Archiving) *

6. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ *

6.1 ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ & ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ *

6.1.1 Γενικά χαρακτηριστικά *

6.1.2 ΔΙΟΙΚΗΣΗ & ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ *

6.1.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΥΘΥΝΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΤΟΥ Δ.Σ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ. *

6.1.4 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ *

6.1.5 ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ *

6.1.6 ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ-ΜΕΛΩΝ *

6.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ *

6.2.1 ΑΝΑΓΚΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΙΛΟΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ *

6.3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΔΙΚΤΥΟΥ & ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ *

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες γίνονται μάρτυρες καθημερινών και συνεχών εξελίξεων στον τομέα των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και των τηλεπικοινωνιών. Οι εξελίξεις αυτές επηρεάζουν, εκτός των άλλων, τον τρόπο λειτουργίας των βιβλιοθηκών αλλά και το ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν στο παρόν μεταβατικό στάδιο, ώστε να ανταποκριθούν στην αποστολή τους. Πιο συγκεκριμένα παρατηρείται διεθνώς:

1. Βαθμιαία μετάβαση της διεθνούς (προς το παρόν) εκδοτικής παραγωγής από το έντυπο μέσο προς το ηλεκτρονικό-ψηφιακό μέσο (CD-ROM, DVD, INTERNET).
2. Διαφοροποίηση του τρόπου με τον οποίο οι βιβλιοθήκες συντηρούν και μεταφέρουν την καταγεγραμμένη γνώση, μεταβαίνοντας σταδιακά από την δημιουργία τοπικών συλλογών με πρόσκτηση προς την εξασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης.
3. Μείωση της σημασίας του όγκου της συλλογής μιας βιβλιοθήκης με ταυτόχρονη αύξηση της σημασίας των δυνατοτήτων εντοπισμού, αξιολόγησης και πρόσβασης σε απομακρυσμένες πηγές υλικού (εντύπου ή ψηφιακού).
4. Τάση εγκατάλειψης του απομονωτισμού και της αυτάρκειας των βιβλιοθηκών με ταυτόχρονη αναζήτηση μορφών συνεργασίας με άλλες βιβλιοθήκες και σχήματα.

Παράλληλα οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες αντιμετωπίζουν εντονότατα οικονομικά προβλήματα, τα οποία δυσχεραίνουν ακόμη περισσότερο το, από τη φύση του, δύσκολο έργο τους. Οι αιτίες για το οικονομικό αδιέξοδο μπορούν να συνοψισθούν στα παρακάτω:

1. Συνεχώς αυξανόμενη διεθνής εκδοτική παραγωγή
2. Ραγδαία αύξηση των τιμών των περιοδικών
3. Στασιμότητα ή/και μείωση των διατιθέμενων κονδυλίων για την συντήρηση των συλλογών

Η μέχρι τώρα κατάσταση χαρακτηρίζεται εν γένει από έλλειψη συστηματικής και οργανωμένης συνεργασίας μεταξύ των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, σε διάφορα επίπεδα. Το γεγονός αυτό καθιστά τα προβλήματα εντονότερα. Η ίδια ωστόσο κατάσταση ακριβώς επειδή επιδέχεται βελτιώσεων, δημιουργεί τα περιθώρια μερικής αντιμετώπισης των υφισταμένων προβλημάτων.

1.1 Σκοπός της Δράσης 3 του έργου

Σκοπός της δράσης 3, του παρόντος έργου, είναι ο καθορισμός προϋποθέσεων για τη διαμόρφωση Εθνικής Πολιτικής Ανάπτυξης των Συλλογών Επιστημονικών Περιοδικών στα ΑΕΙ/ΤΕΙ.

1.2 Στόχοι του έργου της «Ομάδας εργασίας για τα περιοδικά»

Η «Ομάδα Εργασίας για τα Περιοδικά» στα πλαίσια της αποστολής της:

- επεχείρησε τη καταγραφή της σημερινής κατάστασης των Βιβλιοθηκών των Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και των συλλογών των περιοδικών.
- εντόπισε τις δυνατότητες ανάπτυξης και αναβάθμισης των συλλογών μέσα από συνεργατικά πλαίσια δράσης σε επίπεδο Βιβλιοθηκών Ιδρυμάτων, Βιβλιοθηκών και Εκδοτικών Οίκων, Βιβλιοθηκών και Εμπορικών Οίκων κ.α. που θα προκύψουν από τις ανάγκες των συμμετεχουσών Βιβλιοθηκών και σύμφωνα με τις δυνατότητες του συστήματος.
- μελέτησε της δυνατότητας ορθολογικής ανάπτυξης των συλλογών των περιοδικών σε Εθνικό Επίπεδο με γνώμονα την αρτιότερη και πληρέστερη ενημέρωση των μελών της εκπαιδευτικής και ερευνητικής

διαδικασίας από τα κάθε μορφής πληροφοριακά μέσα περιοδικού τύπου.

- εξέτασε τους τρόπους ενίσχυσης και διεύρυνσης των συλλογών για την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη κάλυψη ανά πεδίο με κριτήρια ανάπτυξης όπως: θεματικό περιεχόμενο, αρχική (πρωτογενής) γλώσσα γραφής τεκμηρίου, γεωγραφική περιοχή και άλλα.
- μελέτησε τρόπους ουσιαστικής και συστηματικής αξιοποίησης των οικονομικών πόρων για την όσο το δυνατόν βελτιστοποίηση των συλλογών και εξασφάλισε πρόσβαση σε παγκόσμιες πηγές πληροφόρησης.
- διαμόρφωσε προτάσεις σχετικά με τη δομή και ανάπτυξη σχετικών συνεργατικών σχημάτων ώστε να διασφαλίζουν τη βιωσιμότητα των.

1.3 Μεθοδολογία της «Ομάδας Εργασίας για τα Περιοδικά»

Η «Ομάδα Εργασίας για τα Περιοδικά» στα πλαίσια του έργου της ακολούθησε την παρακάτω μεθοδολογία:

1. Αναζήτηση, εντοπισμός, και μελέτη ελληνικής και διεθνούς (κυρίως) βιβλιογραφίας
2. Επικοινωνία και προσωπικές επαφές με ειδικούς οργανισμούς και άτομα
3. Αντληση και επεξεργασία ποσοτικών δεδομένων από σχετικά αρχεία
4. Μελέτη του συγκεντρωθέντος υλικού
5. Καταγραφή των πορισμάτων
6. Διατύπωση προτάσεων πολιτικής
7. Διαμόρφωση υποδειγμάτων

2. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

2.1 Γενική περιγραφή

Στην Ελλάδα λειτουργούν σήμερα 32 Ακαδημαϊκά Ιδρύματα ΑΕΙ και ΤΕΙ, διάσπαρτα σε όλη σχεδόν τη χώρα. Τα περισσότερα εξ αυτών διαθέτουν βιβλιοθήκες, οι οποίες ποικίλουν από άποψη μεγέθους, οργάνωσης, δομής, λειτουργιών, βιβλιοθηκονομικών κανόνων και προτύπων, επιπέδων αυτοματισμού, τεχνολογικής υποδομής, δικτυακής πρόσβασης, τεχνικής υποστήριξης και θεματικών επιστημονικών αντικειμένων που καλύπτουν. Το κοινό σημείο ωστόσο έγκειται στην αναγκαιότητα και εν δυνάμει ικανότητα συνεργασίας και αποκόμισης αμοιβαίου οφέλους για την εκπλήρωση της, ούτως ή άλλως, κοινής αποστολής τους.

Η ποσοτική αποτίμηση των πραγματοποιήθηκε με βάση δεδομένα που αντλήθηκαν από τον online “Συλλογικό Κατάλογο Περιοδικών στις Ελληνικές Επιστημονικές και Τεχνολογικές Βιβλιοθήκες” (ΣΚΠ). Ο Συλλογικός Κατάλογος Περιοδικών αναπτύχθηκε από το ΕΚΤ και ενημερώνεται με τη συνεργασία των βιβλιοθηκών. Τα δεδομένα της ποσοτικής αποτίμησης αναφέρονται επομένως **μόνο** στις καταγεγραμμένες συλλογές των βιβλιοθηκών.

Στις επόμενες παραγράφους, αλλά και στα παραρτήματα του εν λόγω κεφαλαίου, η παρουσίαση των δεδομένων, που αφορούν τις βιβλιοθήκες των Ακαδημαϊκών Ιδρυμάτων, ακολουθείται, κατά κανόνα, από αντίστοιχα δεδομένα που αναφέρονται στο **σύνολο** των βιβλιοθηκών που περιλαμβάνονται στο Συλλογικό Κατάλογο Περιοδικών, (δηλαδή σχεδόν στο σύνολο της Συνολικής Εθνικής Συλλογής Περιοδικών.) Ο τρόπος αυτός της παρουσίασης δίνει τη δυνατότητα να εκτιμηθεί το ειδικό βάρος των συλλογών των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών σε σύγκριση με αυτό της Συνολικής Εθνικής Συλλογής.

Από τα δεδομένα του Συλλογικού Καταλόγου Περιοδικών (Δεκέμβριος 1997), προκύπτει ότι οι Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, που περιλαμβάνονται στο ΣΚΠ ανέρχονται σε **106**. Το σύνολο των τίτλων ανέρχεται στους **14.621**. Από αυτούς **4.997 είναι μοναδικοί** (στο σύνολο της Συνολικής Εθνικής Συλλογής Περιοδικών), δηλαδή δεν απαντώνται σε δεύτερη βιβλιοθήκη στην Ελλάδα. Ο αριθμός των συνδρομών ανέρχεται σε **29.543**. Ο **συντελεστής επικάλυψης** ανέρχεται στο **2,03** (= συνδρομές για κάθε τίτλο).

Αντίστοιχα η καταγεγραμμένη Συνολική Εθνική Συλλογή Περιοδικών, όπως εμφανίζεται στο Συλλογικό Κατάλογο Περιοδικών, περιλαμβάνει **206** Ε&Τ βιβλιοθήκες, κατανομημένες σε όλη την Ελλάδα (2 από την Κύπρο). Ο αριθμός των τίτλων που περιλαμβάνονται στο ΣΚΠ ανέρχεται σε **22.790** τίτλους περιοδικών. Από αυτούς **12.545** είναι μοναδικοί (δεν απαντώνται σε δεύτερη βιβλιοθήκη στην Ελλάδα). Οι συνδρομές για τους αντίστοιχους τίτλους είναι υπερδιπλάσιες και ανέρχονται στις **57.790**. Ο **συντελεστής επικάλυψης** ανέρχεται στο **2,53** (= συνδρομές για κάθε τίτλο).

Η μείωση του φαινομένου της επικάλυψης, με την ορθολογική αναδιάρθρωση των επιμέρους συλλογών, είναι ένα από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα του έργου. Σχετική μελέτη από το ΕΚΤ, που βασίζεται στο πλήθος των επικαλυπτόμενων τίτλων, εκτιμά το αναμενόμενο οικονομικό όφελος από την αναδιάρθρωση των επιμέρους συλλογών μεταξύ 1-3 δις. ετησίως. Μια τέτοια εκτίμηση ως αποτέλεσμα μακροοικονομικής προσέγγισης, περιορίζεται από τη φύση της σε ανίχνευση για το εντοπισμό ανώτατων και κατώτατων ορίων εξοικονόμησης. Ο ονομαστικός συντελεστής επικάλυψης διαφέρει από τον πραγματικό ο οποίος λαμβάνει υπόψη τις “ανελαστικές”, ασυμπίεστες ανάγκες των επιμέρους βιβλιοθηκών.

2.2 Σύγκριση στοιχείων Ακαδημαϊκής και Εθνικής Συλλογής

Στο παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται ποσοτικά στοιχεία της (συνολικής) συλλογής των Ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών σε σύγκριση και σε ποσοστό της Εθνικής Συλλογής. Τα συμπεράσματα από μία πρώτη σύγκριση είναι:

1. Οι μισές περίπου (αριθμητικά) βιβλιοθήκες του Συλλογικού Καταλόγου Περιοδικών είναι Ακαδημαϊκές.
2. Οι μισές περίπου συνδρομές της Εθνικής Συλλογής προέρχονται από τις βιβλιοθήκες των Ακαδημαϊκών ιδρυμάτων
3. Το πλήθος των τίτλων των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών αποτελεί το 64% των τίτλων της Εθνικής Συλλογής (μεγαλύτερη διαφορά τίτλων και καλύτερη σύνθεση σε σχέση με την Εθνική).
4. Το ποσοστό στους μοναδικούς τίτλους είναι αρκετά χαμηλό. Μόνο το 39,8% της μοναδικότητας προέρχεται από Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Αυτό σημαίνει ότι το 61,2% των τίτλων που περιλαμβάνονται στην Ακαδημαϊκή συλλογή μπορεί να εντοπιστεί και σε άλλες βιβλιοθήκες εκτός Ακαδημαϊκών.
5. Οστόσο εντός των Ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών ο συντελεστής επικάλυψης είναι μικρότερος του αντίστοιχου της Εθνικής Συλλογής. Ενώ δηλαδή στο πλαίσιο της Εθνικής συλλογής κάθε τίτλος πληρώνεται 2,54 φορές, στις Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες πληρώνεται 2 φορές.

Εθνική Συλλογή	% Ακαδημαϊκής /Εθνική Συλλογή		
Βιβλιοθήκες	106	206	51,5%
Συνδρομές	29.543	57.790	51,1%
Τίτλοι	14.621	22.790	64,2%
Μοναδικοί τίτλοι	4.997	12.545	39,8%
	(στο σύνολο της Εθνικής)		
Συντελεστής επικάλυψης	2,02	2,54	

Κατανομή βιβλιοθηκών ΣΚΠ σε κατηγορίες μεγέθους συλλογής

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζεται η κατανομή 108 Ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών σε κατηγορίες μεγέθους συλλογής τίτλων. Οι συλλογές του 60,19% δεν υπερβαίνουν τους 200 τίτλους. Το 83,33% του συνόλου των Ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών δεν υπερβαίνει τους 500 τίτλους, ενώ μόνο 2 Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες περιλαμβάνουν στη συλλογή τους από 1501-2500 τίτλους. Τα μεγέθη που αφορούν τρέχοντες τίτλους είναι σαφώς μικρότερα μετά τις περικοπές των τελευταίων ετών.

Αντίστοιχα η κατανομή του συνόλου των 201 βιβλιοθηκών του Συλλογικού Καταλόγου Περιοδικών (συμπεριλαμβανομένων των Ακαδημαϊκών) σε κατηγορίες μεγέθους συλλογής τίτλων εμφανίζει ότι οι συλλογές του 56,7% δεν υπερβαίνουν τους 200 τίτλους. Το 83,1% του συνόλου των βιβλιοθηκών δεν υπερβαίνει τους 500 τίτλους, ενώ μόνο 4 βιβλιοθήκες περιλαμβάνουν στη συλλογή τους από 1501-2500 τίτλους.

Μέγεθος Συλλογής σε τίτλους	Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες			Εθνική Συλλογή		
	Πλήθος βιβλιοθηκών	%	Αθροιστ %	Πλήθος βιβλιοθηκών	%	Αθροιστ %
0-10	4	3,7%	3,70%	4	2,0%	2,0%
11-50	24	22,2%	25,93%	36	17,9%	19,9%
51-200	37	34,3%	60,19%	74	36,8%	56,7%
201-500	25	23,1%	83,33%	53	26,4%	83,1%
501-1000	13	12,0%	95,37%	25	12,4%	95,5%
1001-1500	3	2,8%	98,15%	5	2,5%	98,0%
1501-2500	2	1,9%	100,00%	4	2,0%	100,0%
Σύνολα	108	100%		201	100%	

2.3 Η τεχνολογική υποδομή ΕΚΤ

Η υπάρχουσα τεχνολογική υποδομή που χρησιμοποιείται για το Συλλογικό Κατάλογο Περιοδικών είναι ο διαθέτης ([host computer](#)) "ΕΡΜΗΣ" του ΕΚΤ. Το σύστημα είναι το ανάλογο των γνωστών διαθετών ECHO και DIMDI. Αποτελείται από υπολογιστή mainframe Siemens/Nixdorf, λειτουργικό σύστημα BS2000 και σύστημα διαχείρισης

βάσεων δεδομένων (DBMS) GRIPS, η γλώσσα ερωταπόκρισης είναι η CCL (Common Command Language). Προσφέρεται επίσης γραφικό ενδιάμεσο χρήστη (GUI: Graphical User Interface) βασισμένο σε αρχιτεκτονική client-server για περιστασιακούς και χρήστες χωρίς ιδιαίτερη εξειδίκευση.

Σημειώνεται ότι σχεδιάζεται η μεταφορά του συστήματος σε πλατφόρμα UNIX εντός του 1998. Αυτό ανοίγει περιθώρια βελτιώσεων και προσαρμογών για τη κάλυψη νέων απαιτήσεων.

2.3.1 Συλλογικός Κατάλογος Περιοδικών

Η δημιουργία του Συλλογικού Καταλόγου Περιοδικών ξεκίνησε το 1983 και αποτέλεσε την πρώτη online βάση δεδομένων του ΕΚΤ. Δημιουργήθηκε για να καλύψει την ανάγκη εξασφάλισης του δεύτερου κρίκου της πληροφοριακής αλυσίδας, να λειτουργήσει ως **εργαλείο εντοπισμού** του πρωτογενούς υλικού σε Ελληνικές βιβλιοθήκες. Στις επόμενες εικόνες παρουσιάζονται: ένα τυπικό δείγμα της βάσης δεδομένων του Συλλογικός Κατάλογος Περιοδικών και ένα δείγμα του καταλόγου των βιβλιοθηκών όπως εμφανίζονται στον ΕΡΜΗ..

Τυπικό δείγμα εγγραφής Συλλογικού Καταλόγου Περιοδικών (SERI)

NS : 01629

JT : JAMA. THE JOURNAL OF THE AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION

ABR : JAM JOU AME MED

ISSN : 0098-7484

LA : ΑΓΓΛΙΚΑ

CS : THE AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION

CY : ΗΠΑ

NL : 033

DSC : ΝΟΣ ΠΑΙΔ Α ΚΥΡ (1960) - () ΕΛ

DSC : *ΕΙΕ 0166(1958) - () ΕΛ

DSC : *ΕΚΕΦΕ ΔΗΜΟΚΡ 0166(1958) - 0171(1959) ΠΛ

DSC : ΝΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛ 0251(1984) - () ΠΛ

. . . .

Τυπικό δείγμα εγγραφής αρχείου βιβλιοθηκών (LIBR)

ENR : 113

LABR : ΠΑΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

LIB : ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

SUPPL : ΠΑΝΜΑΚ

NM1 : ΦΡΑΓΚΟΥ - ΜΠΑΤΣΙΟΥ ANNA

NM2 : ΖΩΝΤΑΝΟΣ ΚΩΣΤΑΣ

ADR : ΕΓΝΑΤΙΑ 156

CI : ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ZP : 540 06

TEL1 : 031-891752-3

FAX : 031-857794

NET : *ΠΑΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

NM3 : ΠΑΤΡΑΓΚΟΥ ΓΙΩΤΑ

2.3.2 Δίκτυο Συνεργασίας E&T Βιβλιοθηκών

Το Δίκτυο Συνεργασίας E&T Βιβλιοθηκών αποτελεί πρωτοβουλία του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης και στοχεύει στην ανάπτυξη υποδομής, τη δημιουργία μηχανισμού, την απόκτηση τεχνογνωσίας για τη συνεργασία μεταξύ των βιβλιοθηκών, την αναβάθμιση των παρεχόμενων από τις βιβλιοθήκες υπηρεσιών και την βέλτιστη αξιοποίηση των συνεχώς μειούμενων κονδυλίων που διατίθενται στις βιβλιοθήκες. Πρώτη υπηρεσία του Δικτύου αποτελεί

η online παραγγελία φωτοαντιγράφων από άρθρα περιοδικών που περιλαμβάνονται στις συλλογές των βιβλιοθηκών-μελών.

Στα τρισήμισια χρόνια λειτουργίας του Εθνικού Δικτύου Επιστημονικών και Τεχνολογικών Βιβλιοθηκών οι 91 βιβλιοθήκες μέλη έχουν πραγματοποιήσει **33.140 online παραγγελίες** από τις οποίες εκτελέστηκαν **25.847**. Το **ποσοστό απόκρισης** ανέρχεται σε **78%**. Ο σταθμισμένος μέσος χρόνος απόκρισης είναι **9 ημέρες**.

Η παρουσία και συμμετοχή των βιβλιοθηκών μελών του δικτύου που ανήκουν σε ΑΕΙ-ΤΕΙ είναι σημαντική (**61** από τις **91**).

Η αναπτυσσόμενη λειτουργία του Δικτύου:

- Δημιουργεί την απαραίτητη υποδομή για εντατικότερη αξιοποίηση της Εθνικής Συλλογής Περιοδικών.
- “Επιβάλλει” τη συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκών διαφορετικών διοικητικών και θεσμικών κατηγοριών.
- Επιτρέπει στις βιβλιοθήκες-μέλη (παρόντα και μελλοντικά) να προχωρήσουν σε ορθολογική αναδιάρθρωση της Εθνικής Συλλογής περιοδικών.

Κατά την διάρκεια της εκτέλεσης του έργου θα γίνει επεξεργασία των δεδομένων που κρατούνται στον διαθέτη του ΕΚΤ και αφορούν την συμμετοχή των βιβλιοθηκών ΑΕΙ-ΤΕΙ στην λειτουργία του δικτύου. Η επεξεργασία των δεδομένων που αφορά την μέχρι τώρα συμμετοχή των βιβλιοθηκών των ΑΕΙ-ΤΕΙ, μπορεί να δώσει μία σφαιρική εικόνα για τις υπάρχουσες δυνατότητες αλλά και τις αδυναμίες των επιμέρους βιβλιοθηκών. Θα αναδείξει την εξάρτηση από και με τα υπόλοιπα μέλη του δικτύου ώστε να καταστεί δυνατή συνεργασία όχι μόνο στο πλαίσιο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών αλλά σε διατομεακό επίπεδο (Νοσοκομειακές, ερευνητικές, τραπεζών, ειδικές κλπ.).

Δομή του Δικτύου

Το δίκτυο χαρακτηρίζεται από **κεντρική διαχείριση** από το ΕΚΤ και πλήρως **αποκεντρωμένη λειτουργία** από τις βιβλιοθήκες-μέλη του δικτύου. Το “*ακτινωτό*” υπόδειγμα ανάπτυξης, στο οποίο βασίζεται, επιτρέπει σε κάθε σημείο της περιφέρειας να “επικοινωνεί” με οποιοδήποτε άλλο σημείο της περιφέρειας με μία και μόνη σύνδεση με το κέντρο. Κάθε βιβλιοθήκη-χρήστης θεωρεί όλες τις υπόλοιπες ως ενιαίο σύνολο από το οποίο έχει τη δυνατότητα να προμηθευτεί φωτοαντίγραφα. Το ίδιο συμβαίνει με κάθε βιβλιοθήκη-προμηθευτή, αφού αντιμετωπίζει τις υπόλοιπες ως ενιαίο σύνολο, το οποίο πρέπει να προμηθεύσει με τα φωτοαντίγραφα που της παραγγέλλει. Αυτό ισχύει τόσο για τις κύριες λειτουργίες του δικτύου (εντοπισμός περιοδικού και βιβλιοθηκών που το διαθέτουν - online παραγγελία), όσο και για της λειτουργίες υποστήριξης (στατιστική, λογιστική και οικονομική παρακολούθηση της χρήσης). Το υπόδειγμα αυτό περιορίζει στο ελάχιστο

αναγκαίο επίπεδο τις εργασίες που αναλαμβάνουν οι βιβλιοθήκες-μέλη, μειώνει στο ελάχιστο τον απαιτούμενο από κάθε βιβλιοθήκη εξοπλισμό, λογισμικό και χρόνο εκπαίδευσης.

2.6 Προτεινόμενη μεθοδολογία συλλογής και ενημέρωσης στοιχείων

Τα δεδομένα των προηγούμενων πινάκων αποτελούν παράπλευρο προϊόν της ανάπτυξης και ενημέρωσης του Συλλογικού Καταλόγου Περιοδικών από το ΕΚΤ. Κρίνεται σκόπιμο η συγκέντρωση και εξαγωγή αυτού του είδους των δεδομένων να προκύπτει ως **προϊόν διαδικασιών υποδομής**, όπως αυτό της συνεχούς ενημέρωσης του Συλλογικού Καταλόγου Περιοδικών, και όχι με την διαδικασία ερωτηματολογίων. Τα πλεονεκτήματα που χαρακτηρίζουν μια τέτοια διαδικασία είναι:

- “αυτόματη” ενημέρωση προκαθορισμένων πινάκων,
- αξιόπιστα και τεκμηριωμένα στοιχεία,
- τυποποίηση και συγκρισιμότητα δεδομένων
- συνεχής ενημέρωση
- μείωση απαιτούμενων ανθρωποωρών για τη συλλογή δεδομένων και επικέντρωση προσπαθειών στην εξαγωγή συμπερασμάτων,
- δυνατότητα αυτόματης σύγκρισης με το σύνολο της εθνικής συλλογής περιοδικών,

Θα πρέπει να σημειωθεί ωστόσο ότι η εν λόγω μεθοδολογία πρέπει να συνδυαστεί με σύνταξη και συμπλήρωση σε τακτική βάση (π.χ. ετήσια) ερωτηματολογίων για την συλλογή συμπληρωματικών στοιχείων που δεν προκύπτουν από την ενημέρωση του Συλλογικού Καταλόγου Περιοδικών (π.χ. αριθμός και κατηγοριοποίηση χρηστών, απογραφή διαθέσιμου εξοπλισμού, λογισμικού, αριθμός απασχολουμένων κλπ.).

Κατά τη διάρκεια εκτέλεσης του έργου θα πρέπει να διαχωριστούν τα επιμέρους στοιχεία που αφορούν τις βιβλιοθήκες των ΑΕΙ-ΤΕΙ από την υπόλοιπη εθνική συλλογή αλλά και να συμπεριληφθούν στον Συλλογικό Κατάλογο Περιοδικών οι συλλογές των ΑΕΙ-ΤΕΙ που δεν έχουν ακόμη συμπεριληφθεί. Το ΕΚΤ είναι έτοιμο να συμβάλει στην προσπάθεια αυτή επιταχύνοντας την ένταξη.

Προκύπτει επίσης η ανάγκη θεσμικής κατοχύρωσης και τυποποίησης των διαδικασιών σύμφωνα με υπάρχοντα πρότυπα ώστε να ολοκληρωθεί η αυτοματοποίηση της διαδικασίας ενημέρωσης του Συλλογικού Καταλόγου Περιοδικών.

Με την απαραίτητη προϋπόθεση ότι ο νόμος για τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας θα αλλάξει σύντομα στη χώρα μας και θα επιτρέπει την θεμιτή χρήση της αναπαραγωγής και στις ψηφιακές εκδόσεις, με δεδομένη της χρηματοδότησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τα επόμενα 2-3 χρόνια για απόκτηση ψηφιακών εκδόσεων, οι βιβλιοθήκες θα μπορέσουν παράλληλα με την αναδιάρθρωση των συλλογών των έντυπων εκδόσεων να αναπτύξουν μία ορθολογική συλλογή ψηφιακών εκδόσεων ή προσβάσεων σε ψηφιακές πηγές.

2.7 Βιβλιοθήκες, Δίκτυο και Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Το νομικό πλαίσιο που καλύπτει δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στην Ελλάδα καλύπτεται από το νόμο 2121/93. Ο 2121/93, παρότι σχετικά πρόσφατος, δεν έλαβε υπόψη την δυνατότητα που δίνει το άρθρο 9 παρ. β) της συνθήκης της Βέρνης, για εξαιρέσεις τις οποίες μπορούν να νομοθετήσουν τα κράτη μέλη της εν λόγω συνθήκης, σχετικά με τα δικαιώματα αναπαραγωγής έργων, που υπόκεινται στο πλέγμα των δικαιωμάτων πνευματικής (ή διανοητικής) ιδιοκτησίας. **Όλες** οι χώρες έχουν νομοθετήσει την δυνατότητα να λειτουργούν οι βιβλιοθήκες εξυπηρετώντας τους χρήστες στο πλαίσιο της θεμιτής χρήσης (fair use). Δυστυχώς το μόνο που επιτρέπει ο 2121/93 είναι η αναπαραγωγή ενός αντιγράφου για διατήρηση του υλικού.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, όχι μόνο η λειτουργία του Δικτύου Βιβλιοθηκών, αλλά και αυτή η καθημερινή αναπαραγωγή φωτοαντιγράφων για τις ανάγκες ακόμη και του προσωπικού της βιβλιοθήκης δεν είναι σύννομη. Θα πρέπει να τροποποιηθεί το σχετικό άρθρο άμεσα.

Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της, η ομάδα εργασίας πραγματοποίησε αλεπάλληλες επαφές με ειδικούς στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ECUP: European Copyright User Platform). Τα μέλη της παρευρέθησαν σε σχετική διάλεξη και ημερίδα και έκαναν σχετικές εισηγήσεις για το συγκεκριμένο θέμα. Μετέφρασαν αποσπάσματα από τον 2121 στην αγγλική, προμηθεύτηκαν τις επίσημες μεταφράσεις από το WIPO ([World Intellectual Property Organisation](#)) και ενημέρωσαν σχετικά την αρμόδια Γραμματεία της EBLIDA και έφεραν σε επικοινωνία τους Έλληνες ειδικούς με το ECUP. Ηδη συντονίζονται ενέργειες για να ενημερωθεί το αρμόδιο Υπουργείο και να

πραγματοποιηθεί άμεσα κοινή ακρόαση – συνάντηση με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Επισημαίνεται το γεγονός ότι: ενώ στις υπόλοιπες χώρες έχουν ξεκινήσει οι διαπραγματεύσεις για εφαρμογή του “fair use” στις ηλεκτρονικές-ψηφιακές εκδόσεις, στην Ελλάδα δεν έχει εξασφαλιστεί το αντίστοιχο πλαίσιο για τις έντυπες.

Το θέμα γίνεται μείζον ενόψη θεσμικών ρυθμίσεων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορούν το ψηφιακό υλικό. Η προσπάθειες των βιβλιοθηκών σε διεθνές επίπεδο είναι να ισχύσει για τις ψηφιακές εκδόσεις, κατ’ αναλογία, ότι ισχύει ήδη για τις έντυπες. Είναι επιβεβλημένο στην Ελλάδα να υιοθετηθεί και να θεσμοθετηθεί η δυνατότητα οι βιβλιοθήκες να είναι κέντρα διοχέτευσης της γνώσης και των πληροφοριών.

2.8 Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, επισημαίνονται τα παρακάτω σημεία:

- Η μακροοικονομική προσέγγιση για την εκτίμηση της σύνθεσης της Συνολικής Συλλογής των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, εμφανίζει συντελεστή επικάλυψης που δίνει περιθώρια αναδιάρθρωσης των επιμέρους συλλογών.
- Το χαμηλό ποσοστό ύπαρξης μοναδικών (στο σύνολο της Εθνικής Συλλογής) τίτλων της Συλλογής των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών οδηγεί στο συμπέρασμα ότι κατα την αναδιάρθρωση θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και τα δεδομένα της υπόλοιπης Εθνικής Συλλογής και τούτο διότι έτσι υπάρχουν μεγαλύτερα περιθώρια εξάλειψης των επικαλύψεων.
- Η εξέταση τίτλων ανά θεματική κατηγορία και υποκατηγορία είναι περισσότερο αξιόπιστη. Δίνει τη δυνατότητα να αναγνωρίσει η κάθε βιβλιοθήκη τη θέση της ανάμεσα σε βιβλιοθήκες όμοιων θεματικών αντικειμένων. Απαιτεί ωστόσο την ύπαρξη ανάλογου “εργαλείου”, το οποίο σε συνδυασμό με την ύπαρξη ενημερωμένου κατάλογο με θεματικές κατηγορίες, να καθιστά πραγματοποιήσιμες και αξιόπιστες τις συγκρίσεις. Η ανά τίτλο εξέταση των επικαλύψεων είναι το τελευταίο στάδιο μιάς τέτοιας διαδικασίας όπου ο κεντριμός συντονισμός είναι αναγκαίος, είτε πρόκειται για περικοπή επικαλυπτομένων είτε για προσκτήσεις νέων τίτλων.
- εργαλείο εξαγωγής συμπερασμάτων
- Όπως φαίνεται στα επόμενα κεφάλαια, από τους σημαντικότερους παράγοντες για την λήψη αποφάσεων που αφορούν την ανάπτυξη συλλογών, είναι τα στοιχεία χρήσης ανα τίτλο. Τέτοια στοιχεία μόνο εμπειρικά υπάρχουν για τοπικές χρήσεις. Τα μόνα καταγεγραμμένα είναι αυτά που διατηρούνται στο Δίκτυο Συνεργασίας E&T βιβλοθηκών και αφορούν ζήτηση απομεμακρυσμένη.

- Ο Συλλογικός Κατάλογος Περιοδικών, που αναπτύσσει το ΕΚΤ, μπορεί να συνεχίσει να είναι πολύτιμο βοήθημα, εφόσον προσαρμοστεί έγκαιρα στις νέες ανάγκες και δυνατότητες όπως αναφέρονται στα πορίσματα και προτάσεις των άλλων ομάδων εργασίας. Για να μπορέσει ο Συλλογικός Κατάλογος Περιοδικών να παίξει το ρόλο του, πρέπει να προσλάβει χαρακτηριστικά εργαλείου πολλαλών αξιοποιήσεων. Οι Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες (αλλά και άλλες) προχωρούν στην αυτοματοποίηση των τοπικών καταλόγων τους. Η καθιέρωση προτύπων ανταλλαγής για τα holdings θα επιτρέψει να καταστεί η ενημέρωση του Συλλογικού Καταλόγου Περιοδικών ένα από τα αποτελέσματα της καθημερινής λειτουργίας των βιβλιοθηκών. Ο Συλλογικός Κατάλογος Περιοδικών μπορεί με τις σχετικές προσαρμογές, να καταστεί πολύτιμο εργαλείο εξαγωγής συμπερασμάτων και λήψης αποφάσεων.
- Το Δίκτυο Συνεργασίας E&T Βιβλιοθηκών καθίσταται ιδιαίτερα απαραίτητο μετά την διαδικασία περικοπής επικαλυπτόμενων τίτλων. Τα περιθώρια βελτιώσεων πρέπει να εξαντληθούν τόσο σε κεντρικό επίπεδο με την εγκατάσταση φιλικών ενδιαμέσων, όσο και σε περιφερειακό με την αύξηση της αξιοπιστίας και ετοιμότητας των βιβλιοθηκών - μελών.

2. ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΛΛΟΓΩΝ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

2.1. Ορισμός

Η American Library Association, στον “Οδηγό για την Συνεργατική Ανάπτυξη Συλλογών” (Guide to Cooperative Collection Development) που εξέδωσε το 1994, αποδίδει με τον παρακάτω τρόπο την έννοια του όρου “Συνεργατική Ανάπτυξη Συλλογών”:

“Συνεργατική ή συντονισμένη ανάπτυξη συλλογών: Η συνεργασία, ο συντονισμός ή η συμμετοχή δύο ή περισσότερων βιβλιοθηκών στην ανάπτυξη και τη διαχείριση των συλλογών τους ύστερα από συμφωνία που έγινε γι’ αυτό το σκοπό. Οι συμφωνίες και τα προγράμματα συντονισμού στην ανάπτυξη συλλογών αποβλέπουν στη μείωση των επικαλύψεων σε ακριβό συνήθως υλικό. Οι συμφωνίες συνεργασίας αποβλέπουν στην αύξηση των πηγών και συχνά απαιτούν την οικονομική συνεισφορά των βιβλιοθηκών.”

Η συνεργατική ανάπτυξη συλλογών αποτελεί μαζί με το διαδανεισμό τις δύο κατευθύνσεις της έννοιας της συνδιαχείρισης πηγών (resource sharing), που προσδιορίζεται ως η εκούσια δέσμευση δύο ή περισσότερων βιβλιοθηκών να μοιράζονται μεταξύ τους υλικό και πηγές πληροφόρησης.

Ο διαδανεισμός αφορά σε υφιστάμενο υλικό και πηγές, ενώ η συνεργατική ανάπτυξη συλλογών σε μελλοντικές προσκτήσεις υλικού

και πηγών. Με το πέρασμα του χρόνου ο όρος “διαδανεισμός” διευρύνθηκε με αποτέλεσμα να περιλαμβάνει σήμερα και τη μεταφορά εγγράφων (document delivery) εφόσον ο δανεισμός των πρωτότυπων τεκμηρίων έχει αντικατασταθεί κατά μεγάλο μέρος του από τη δυνατότητα παραγωγής φωτοαντιγράφων, αποστολής τηλεομοιοτυπιών (fax) και την ηλεκτρονική μεταφορά αρχείων.

2.2. Μοντέλα Συνεργατικής Ανάπτυξης Συλλογών

Η Liz Charman, στην εισήγησή της στο 63ο Συνέδριο της IFLA, με τίτλο “Cooperative acquisitions: the Economic Aspects of Subject Cooperative Collection Development” διατυπώνει την άποψη ότι η συνεργασία στην ανάπτυξη των συλλογών, προέρχεται από την ιδέα του μοιράσματος που με βάση τις αρχές της οικονομικής επιστήμης λειτουργεί κάτω από τέσσερις μορφές που εμφανίζονται και στον κόσμο των βιβλιοθηκών:

1. Την ανταλλαγή σε είδος, με κύρια έκφρασή της το δανεισμό μεταξύ βιβλιοθηκών, δραστηριότητα που βασίζεται στην ιδέα του να βοηθούμε αυτούς που μας βοηθούν.
1. Την οικονομική συναλλαγή που εκφράζεται κυρίως με την απευθείας συνεισφορά για την αγορά/μίσθωση μιας υπηρεσίας με σκοπό την από κοινού χρήση της, π.χ. document delivery.
2. Την συνυπογραφή συμβολαίου με κάποιον κεντρικό οργανισμό ο οποίος θα προσφέρει με τη σειρά του υπηρεσίες σε κάποιους άλλους οργανισμούς. Στον κόσμο των βιβλιοθηκών η μορφή αυτή εστιάζεται κυρίως στη διάθεση υλικού σε βιβλιοθήκες του εξωτερικού και έχει συνήθως περιορισμένο πεδίο εφαρμογής.
3. Τις ατομικές συνεισφορές (με τη μορφή των φόρων) σε έναν κεντρικό οργανισμό ο οποίος στη συνέχεια τις αναδιανέμει υπό διαφορετικούς όρους για το κοινό καλό. Οι βιβλιοθήκες χρησιμοποιούν αυτή τη μορφή μοιράσματος συνεισφέροντας πολλές φορές σε έναν κεντρικό οργανισμό ο οποίος με την αναδιανομή των συνεισφορών επιτυγχάνει την ευρύτερη κάλυψη κοινών αναγκών και την οφελιμότερη χρήση των κοινών πόρων.

Στον οδηγό της A.L.A. που αναφέρθηκε παραπάνω προσδιορίζονται οι ακόλουθες μορφές συνεργασίας στην ανάπτυξη συλλογών:

- Συμμετοχή στην Πρόσκτηση Συγκεκριμένου Υλικού. Τα μέλη συμφωνούν να αγοράσουν από κοινού υλικό που είναι απαραίτητο σε όλους είτε χρησιμοποιώντας κάποια διαθέσιμη κεντρική

χρηματοδότηση, είτε συνεισφέροντας ατομικά για τη συγκέντρωση των απαιτούμενων κονδυλίων.

- Κατανεμημένη Ευθύνη για την Συλλογή Υλικού. Η ευθύνη για τη συλλογή υλικού σε συγκεκριμένη θεματική κατηγορία, ή γεωγραφική περιοχή, ή είδος υλικού, ή γλώσσα, ή τίτλων περιοδικών κλπ. κατανέμεται μεταξύ των μελών. Συνήθως κάθε μέλος αναλαμβάνει τη χρηματοδότηση της συλλογής για την οποία έχει αναλάβει την ευθύνη.
- Κατανεμημένη Ευθύνη για τη Διατήρηση Υλικού. Κάποια από τα μέλη αναλαμβάνουν τη διατήρηση κάποιων τίτλων ή κάποιου υλικού σε συγκεκριμένες θεματικές κατηγορίες και έτσι τα υπόλοιπα μέλη έχουν τη δυνατότητα να αποσύρουν το υλικό αυτό από τη συλλογή τους. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η ανάθεση σε κάποια βιβλιοθήκη-μέλος της ευθύνης για τη διατήρηση του “τελευταίου αντιτύπου” ενός έργου με σκοπό την αποφυγή της εξαφάνισής του από όλες τις συλλογές των μελών μιας κοινοπραξίας.
- Συνεργασία για την Εκτέλεση ενός Προγράμματος. Είναι η πιο βραχύβια μορφή συνεργασίας και αποσκοπεί στην επίτευξη συγκεκριμένων και άμεσων στόχων. Τέτοια παραδείγματα είναι η συνεργασία για την απόσυρση υλικού, για τη δημιουργία συλλογικού καταλόγου περιοδικών, για την αποθήκευση υλικού κλπ.
- Συνεργασία σε Τομείς Σχετικούς με την Ανάπτυξη Συλλογών. Η συνεργασία στην ανάπτυξη συλλογών μπορεί να οδηγήσει και σε συνεργασία στην καταλογογράφηση του υλικού, σε ειδικές συμφωνίες διαδανεισμού, σε συνεργατικά προγράμματα συντήρησης υλικού, καθώς και σε συνεργασία στην απόκτηση (ή ανάπτυξη) προγραμμάτων αυτοματισμού.

Ο G. Edward Evans στο βιβλίο του “Developing Library and Information Center Collections” παραθέτει τέσσερα θεωρητικά μοντέλα συνεργατικής δραστηριότητας τα οποία παίρνει από τον Michael Sinclair (A Typology of Library Cooperation) και τα αποδίδει με το δικό του τρόπο:

1. Το μοντέλο διμερούς ανταλλαγής (bilateral exchange model). Στο μοντέλο αυτό το υλικό ανταλλάσσεται μεταξύ δύο συμμετεχόντων βιβλιοθηκών. Το ύψος των συναλλαγών μετριέται συνήθως σε αναλογική βάση σύμφωνα με κάποια προσυμφωνημένη αξία (π.χ. ένα προς ένα, δύο προς ένα). Η συνδιαχείριση πηγών, ο αμοιβαίος δανεισμός και ο διαδανεισμός βασίζονται σε αυτό το μοντέλο.
1. Το μοντέλο της δεξαμενής (pooling model). Αποτελεί πολυμερή ανάπτυξη του προηγούμενου μοντέλου. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό περισσότερες από μια βιβλιοθήκες συνεισφέρουν σε μια δεξαμενή υλικού, αλλά συγχρόνως έχουν το δικαίωμα να παίρνουν (τραβούν) από αυτήν. Πολλά από τα πρώτα συνεργατικά σχήματα βιβλιοθηκών (όπως η OCLC στην αρχική της μορφή) βασίζονταν σε αυτό το μοντέλο.

3. Το μοντέλο αμφίδρομων υπηρεσιών (dual-service model). Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο δύο ή περισσότερες συμμετέχουσες βιβλιοθήκες επωφελούνται από τα μέσα που διαθέτει μια από αυτές για να παράγουν ένα κοινό προϊόν π.χ. συλλογικό κατάλογο. Στο μοντέλο αυτό όλες οι συμμετέχουσες βιβλιοθήκες συμβάλλουν στην κοινή προσπάθεια. Παράδειγμα τέτοιου συνεργατικού μοντέλου είναι το RLIN.

4. Το μοντέλο του κέντρου προσφοράς υπηρεσιών (service center). Στα πλαίσια αυτού του μοντέλου ένας αριθμός βιβλιοθηκών χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες ενός κεντρικού φορέα για ατομικούς σκοπούς και όχι για την επίτευξη ενός κοινού στόχου. Οι σημερινές βιβλιογραφικές υπηρεσίες όπως η OCLC και η WLN διαμορφώθηκαν με βάση αυτό το μοντέλο.

2.3. Ιστορική Αναδρομή

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90, με την υπέρογκη αύξηση της εκδοτικής παραγωγής, την πληθώρα των διαθέσιμων πηγών πληροφόρησης σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή και την σταδιακή μείωση των οικονομικών πόρων, ο συντονισμός και η συνεργασία στην ανάπτυξη των συλλογών των βιβλιοθηκών διαγράφηκε ως η μόνη λύση για να επιτελέσουν το έργο τους και να καλύψουν τις ποικίλες ανάγκες (ερευνητικές, εκπαιδευτικές, πολιτιστικές, μορφωτικές) των χρηστών τους.

Οι προσπάθειες συνεργασίας μεταξύ βιβλιοθηκών χρονολογούνται πολύ πριν τη δεκαετία του '90. Μερικές εντοπίζονται στις αρχές του αιώνα μας μεταξύ βιβλιοθηκών που προσπάθησαν να δώσουν διέξοδο στην αυξημένη ανάγκη πρόσβασης σε περισσότερη πληροφόρηση την οποία οι ίδιες δε θα μπορούσαν ποτέ να προσφέρουν με τους δικούς τους πόρους. Έτσι η δεκαετία του '90 δεν θα πρέπει να θεωρηθεί τόσο ως αφετηρία κάθε προσπάθειας για

συνεργατική ανάπτυξη συλλογών μεταξύ βιβλιοθηκών, αλλά ως η χρονική στιγμή συνειδητοποίησης του τετελεσμένου της ανικανότητας κάθε βιβλιοθήκης να ανταπεξέλθει μεμονωμένα στις ανάγκες του κοινού της και του απόλυτου της ανάγκης για συνεργασία, όχι μόνον στην πρόσβαση στο υλικό, αλλά και στην ίδια τη διαμόρφωση και ανάπτυξη των συλλογών.

Οι πρώτες απόπειρες εφαρμογής συνεργατικών σχημάτων στην ανάπτυξη των συλλογών σε εθνικό επίπεδο χρονολογούνται από τα μέσα περίπου του 20ου αιώνα. Οι απόπειρες αυτές είτε αφορούσαν στη δημιουργία καταμεμημένης εθνικά συλλογής και κάλυπταν κάθε μορφή υλικού, είτε εστίαζαν σε κάποιο συγκεκριμένο είδος υλικού (π.χ. περιοδικά), είτε αφορούσαν υλικό που εκδιδόταν σε μια ή περισσότερες ξένες χώρες ή υλικό που αφορούσε κάποια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή που η πληρότητα της κάλυψής της σε εθνικό επίπεδο κρίνονταν για διάφορους λόγους απαραίτητη. Πολλά συνεργατικά σχήματα διαμορφώθηκαν σε Ευρώπη και Αμερική μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο με κύριο στόχο την τόνωση της έρευνας σε καιρούς εξαιρετικών οικονομικών δυσχεριών που επέβαλαν την εκμετάλλευση των διαθέσιμων πηγών και πόρων στο έπακρο. Πολλά από τα σχήματα αυτά απέτυχαν κυρίως γιατί την εποχή εκείνη έλειπε η διαθέσιμη σήμερα τεχνολογική υποδομή.

Από τις παλαιότερες προσπάθειες συνεργασίας στην ανάπτυξη συλλογών σε εθνικό επίπεδο θα πρέπει να αναφερθούν:

- Το Farmington Plan στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής που λειτούργησε υπό την αιγίδα της Association of Research Libraries και τυπικά σταμάτησε στα τέλη του 1972. Το σχέδιο αυτό βασιζόταν στην εθελοντική αποδοχή από 60 αμερικανικές ερευνητικές βιβλιοθήκες της ευθύνης για την επιλογή, πρόσκτηση, επαρκή καταλογογράφηση και δανεισμό, ξένου υλικού που θεωρούνταν σημαντικό για ερευνητικούς σκοπούς και είχε δύο βασικές κατευθύνσεις: α) την κάλυψη της Δυτικής Ευρώπης (προσπάθεια που άρχισε το 1948) και β) την κάλυψη της Ανατολικής και Νότιας Ασίας, της Λατινικής Αμερικής, της Αφρικής, της Ανατολικής Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής (προσπάθεια που χρονολογείται από το 1952). Το Farmington Plan θεωρήθηκε ότι απέτυχε κυρίως γιατί βασίστηκε στα τοπικά ενδιαφέροντα των συμμετεχουσών βιβλιοθηκών που αναπόφευκτα άλλαξαν με το πέρασμα του χρόνου με αποτέλεσμα το ενδιαφέρον για την απόκτηση ξένου υλικού σε κάποιο συγκεκριμένο τομέα να χαθεί. Ένας άλλος λόγος για την αποτυχία του ήταν η αναποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος του ποιά βιβλιοθήκη θα αναλάμβανε την κύρια ευθύνη συλλογής για ποιά θεματική κατηγορία. Τέλος, σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας υπήρξε και η διακοπή της συμμετοχής στο σχέδιο ορισμένων σημαντικών βιβλιοθηκών, από μεγάλα ακαδημαϊκά ιδρύματα, όπως το Harvard, το Yale, το University of Chicago και το

University of California, Berkeley. Παρά την τυπική περάτωσή του, το Farmington Plan αποτέλεσε έναυσμα για την εκτέλεση του σημερινού AAU/ARL Global Resources Program που εκφράζει τη σύγχρονη προσπάθεια διερεύνησης των δυνατοτήτων συνεργασίας στις προσκτήσεις υλικού μεταξύ των ερευνητικών βιβλιοθηκών των ΗΠΑ.

- Παρόμοια προσπάθεια με το Farmington Plan υπήρξε και το Scandia Plan για τις Σκανδιναυικές χώρες, η αποτυχία του οποίου οφείλεται και πάλι στη μεταβολή των ενδιαφερόντων των συμμετεχουσών βιβλιοθηκών.
- Στη Γερμανία η προσπάθεια για συνεργατική ανάπτυξη συλλογών χρονολογείται από το 1949 όταν η Deutsche Forschungsgemeinschaft προώθησε το πρόγραμμα ειδικών θεματικών περιοχών (Sondersammelgebietsplan) που προέβλεπε την ανάθεση σε συγκεκριμένες βιβλιοθήκες της ευθύνης για συλλογή υλικού σε ειδικές θεματικές περιοχές. Στα 1983 το σύστημα περιλάμβανε 110 περίπου μεγάλες θεματικές περιοχές που καλύπτονταν από 35 βιβλιοθήκες (16 πανεπιστημιακές, 4 κεντρικές ειδικές βιβλιοθήκες, τις κρατικές βιβλιοθήκες του Μονάχου και του Βερολίνου, τη Γερμανική Βιβλιοθήκη και 12 ειδικές βιβλιοθήκες). Αυτές οι βιβλιοθήκες είχαν ευθύνη για τη συλλογή όσο το δυνατό μεγαλύτερου αριθμού γερμανικών και ξένων επιστημονικών εκδόσεων στη θεματική περιοχή που τους είχε ανατεθεί και για τη διάθεσή τους μέσω διαδανεισμού.
- Η Association of Research Libraries προώθησε ακόμη ένα εθνικό πρόγραμμα συνεργατικής ανάπτυξης συλλογών, το National Periodicals Center. Το κέντρο αυτό προβλεπόταν ότι θα αποκτούσε σταδιακά μια συλλογή 60.000 περίπου τίτλων από όλες τις επιστήμες εκτός της Κλινικής Ιατρικής η οποία καλυπτόταν ήδη από το Regional Medical Library Program της National Library of Medicine. Η πρόσβαση σε τίτλους που δεν θα φιλοξενούσε το εθνικό κέντρο περιοδικών θα εξασφαλιζόταν, είτε μέσω συνεργασίας του κέντρου με τις βιβλιοθήκες που τους διέθεταν, είτε μέσω στενής συνεργασίας με τους ίδιους τους εκδότες. Στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του κέντρου προβλεπόταν η ανάπτυξη συλλογικού καταλόγου περιοδικών, η ανάπτυξη υπηρεσίας μεταφοράς εγγράφων και ακόμη, η λειτουργία του κέντρου ως μεσάζοντος (retail sales agent) μεταξύ των εκδοτών και των βιβλιοθηκών για την εξασφάλιση καλύτερων οικονομικών όρων στην απόκτηση υλικού που προστατευόταν από τη νομοθεσία για τα πνευματικά δικαιώματα. Η αποτυχία της δημιουργίας του κέντρου αυτού οφείλεται κυρίως στον έντονα συγκεντρωτικό χαρακτήρα του που αφενός θεωρήθηκε ως απειλή για την εμπορική βιωσιμότητα των περιοδικών και αφετέρου υποτιμούσε τις τοπικές ανάγκες και την ανεξαρτησία των τοπικών συλλογών περιοδικών ενώ συγχρόνως αγνοούσε τα υφιστάμενα τοπικά δίκτυα διαδανεισμού και υπονόμεινε την ανάπτυξη νέων.
- Το National Program for Acquisition and Cataloging (NPAC) υπήρξε ακόμη μια εθνική προσπάθεια των Ηνωμένων Πολιτειών για την εξασφάλιση ξένου υλικού που θα αγοραζόταν απ' ευθείας από το εξωτερικό. Κεντρικό ρόλο στην υλοποίηση του προγράμματος έπαιξε η Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου η οποία συνεργαζόταν και με άλλες

- ερευνητικές βιβλιοθήκες των Η.Π.Α. στην επιλογή των θεματικών κατηγοριών που θα έπρεπε να συμπεριληφθούν στο πρόγραμμα.
- Παρόμοια με την παραπάνω προσπάθεια αποτελεί και το American Cooperative Acquisitions Plan (LACAP) που απέβλεπε στη σταθερή συνεργασία των βιβλιοθηκών σε εθνικό επίπεδο για τις προσκτήσεις υλικού της Λατινικής Αμερικής. Κυριότερο πρόβλημα στην επιτυχία αυτού του προγράμματος υπήρξε το γεγονός ότι αφορούσε σε υλικό μειωμένης χρήσης που ήταν το πρώτο που επιρρεάστηκε από τις περικοπές των κονδυλίων στις βιβλιοθήκες.
 - Το συνεργατικό πρόγραμμα του Center for Research Libraries (CRL) θεωρείται από τα πιο επιτυχημένα των Ηνωμένων Πολιτειών. Η ειδοποιός διαφορά που οδήγησε στην επιτυχία του είναι το γεγονός ότι το Κέντρο δεν αποτελούσε μέρος ενός ιδρύματος οπότε δεν είχε τοπικούς χρήστες, τις ανάγκες των οποίων θα έπρεπε πρωτίστως να καλύψει. Έτσι δεν ήταν δύσκολο για το Κέντρο να στραφεί στην συλλογή τίτλων μειωμένης χρήσης, οι οποίοι θεωρούνταν όμως σημαντικοί και έπρεπε να είναι διαθέσιμοι, με απώτερο στόχο τη συλλογή αποκλειστικά μοναδικών σε εθνικό επίπεδο τίτλων.
 - Στη Μεγάλη Βρετανία η British National Lending Division (BLD) λειτούργησε με μορφή παρόμοια του Center for Research Libraries. Στη χώρα αυτή η ισχυρή παρουσία της British Library αποθάρρυνε κάθε προσπάθεια δημιουργίας τοπικών συνεργατικών σχημάτων ανάπτυξης συλλογών. Το μόνο συνεργατικό σχήμα που υφίσταται σήμερα είναι το Consortium of Academic Libraries in Manchester (CALIM).
 - Μια διαφορετική μεθοδολογική προσέγγιση στη συνεργασία σε εθνικό επίπεδο παρουσιάστηκε με το RLG (Research Libraries Group) Conspectus και το ARL National Collection Inventory Project (NCIP). Κύριος στόχος των δύο αυτών προγραμμάτων ήταν η εξασφάλιση της εθνικής κάλυψης μέσα από τον εντοπισμό των κενών που υπήρχαν στις συλλογές σε εθνικό επίπεδο, την προσφορά ενημέρωσης για τις αλλαγές που σημειώνονταν στην ανάπτυξη των συλλογών, την προώθηση της ιδέας για την αναγκαιότητα διαμόρφωσης πολιτικών ανάπτυξης συλλογών στις βιβλιοθήκες και την ενίσχυση του ενδιαφέροντος για συνεργασία.

Παρά το υψηλό ποσοστό αποτυχίας πολλών εθνικών προσπαθειών, η ιδέα της συνεργασίας στην ανάπτυξη συλλογών δεν έσβησε ποτέ. Για τις ανάγκες αυτής της εργασίας εντοπίστηκαν 20 περίπου κοινοπραξίες βιβλιοθηκών οι περισσότερες στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Λόγος δημιουργίας αυτών των κοινοπραξιών υπήρξε η προσπάθεια συνδιαχείρισης πηγών (resource sharing) και στόχος η βέλτιστη εκμετάλλευση των μειωμένων οικονομικών πόρων με σκοπό τη διατήρηση ή ακόμη και αύξηση των διαθέσιμων πηγών, την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών προς τους χρήστες, την κάλυψη περισσότερων πληροφοριακών αναγκών, τη μεγιστοποίηση της χρήσης των τεχνολογικών εξελίξεων και την προετοιμασία για το μέλλον.

Οι κύριες υπηρεσίες που προσέφεραν τα περισσότερα από αυτά τα συνεργατικά σχήματα ήταν ένας συλλογικός κατάλογος του υλικού των συμμετεχουσών βιβλιοθηκών, διαδανεισμός και μεταφορά εγγράφων, με δευτερεύουσες την εκπαίδευση του προσωπικού και τις υπηρεσίες πληροφόρησης. Συνεργασία στην ανάπτυξη συλλογών εντοπίστηκε σε μικρό σχετικά αριθμό των ερευνηθέντων σχημάτων, γεγονός που υποδηλώνει τη δυσκολία οργάνωσης και εφαρμογής της. Αξιοσημείωτο είναι ότι ακόμη και σε περιπτώσεις όπου η συνεργατική ανάπτυξη συλλογών εφαρμοζόταν με επιτυχία, αυτή, κατά κύριο λόγο, αφορούσε σε μη περιοδικό υλικό (μονογραφίες, οπτικοακουστικό υλικό) αφήνοντας στην άκρη τα περιοδικά λόγω των προβλημάτων που παρουσίαζε η διαχείρισή τους και κυρίως λόγω της σημαντικής θέσης που κατείχαν αυτά στις συλλογές των βιβλιοθηκών και στις προτιμήσεις του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού των συμμετεχόντων ιδρυμάτων. Για τους λόγους αυτούς σε αρκετές περιπτώσεις οι οποιεσδήποτε απόπειρες κατανομής ευθυνών για τη συλλογή υλικού σε συγκεκριμένες θεματικές κατηγορίες δεν περιλάμβαναν τα περιοδικά.

Σήμερα, στο κατώφλι του 2000, οι βιβλιοθήκες συνεχίζουν να αγωνίζονται για να επιτελέσουν το έργο τους μέσα από αντίξοες οικονομικές συνθήκες. Στις μέρες μας και με βάση την εμπειρία που αποκτήθηκε από τις προσπάθειες που έχουν ήδη κατά καιρούς καταβληθεί και την τεχνολογική εξέλιξη, η συνεργασία μεταξύ των βιβλιοθηκών φαίνεται να είναι τόσο εφικτή όσο και επιβεβλημένη. Εθνικά προγράμματα συνεργασίας για την εξασφάλιση της κατοχής ή/και της πρόσβασης σε μεγαλύτερο αριθμό πηγών υλοποιούνται σε όλα τα κράτη. Στις χώρες όπου υπάρχει προϊστορία συνεργατικών προσπαθειών, πολλά νέα σχήματα εμφανίζονται ως απόγονοι ή διάδοχοι των παλαιότερων σχημάτων.

Στις Η.Π.Α. οι βιβλιοθήκες των ιδρυμάτων που συμμετέχουν στην Committee on Institutional Cooperation έχουν εκπονήσει σχέδιο συνεργασίας στην ανάπτυξη των συλλογών τους έτσι ώστε με την είσοδο του 21ου αιώνα να μπορούν να προσφέρουν μια ενιαία βάση υπηρεσιών πληροφόρησης που θα περιλαμβάνει έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό, βάσεις δεδομένων και διάφορες άλλες υποστηρικτικές υπηρεσίες. Στο πρόγραμμα συνεργατικής ανάπτυξης συλλογών προβλέπεται να εφαρμοστεί ένας συνδυασμός μορφών κατανομής ευθυνών για τη συλλογή υλικού, που ανάλογα με την περίπτωση μπορεί να είναι είτε θεματική, είτε γεωγραφική. Το πρόγραμμα βρίσκεται ακόμη υπό σχεδιασμό. Έχουν εντοπισθεί συγκεκριμένες επιστήμες και γεωγραφικές περιοχές όπου θα ήταν πρόσφορη η συνεργασία και οι βιβλιογράφοι των βιβλιοθηκών συναντούνται σε τακτικά διαστήματα για να ερευνήσουν τις πιθανότητες υλοποίησής της που προς το παρόν επικεντρώνεται κυρίως σε θέματα ελέγχου των διακοπών των συνδρομών, πρόσβασης σε ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης και δημιουργίας

ενός ενιαίου ηλεκτρονικού καταλόγου του υλικού των βιβλιοθηκών μέσα από τον οποίο θα προσφέρεται και πρόσβαση σε ένα μεγάλο αριθμό ηλεκτρονικών περιοδικών καθώς και στο πλήρες κείμενο άλλων τεκμηρίων σε ηλεκτρονική μορφή.

Στις Η.Π.Α. και πάλι, στα πλαίσια του Association of American Universities Research Libraries Project, η Ομάδα Εργασίας για την Εθνική Στρατηγική Διαχείρισης της Επιστημονικής και Τεχνολογικής Πληροφόρησης (Task Force on a National Strategy for Managing Scientific and Technological Information) ανέλαβε να εξετάσει τις νέες προοπτικές για τη συλλογή και διάδοση της επιστημονικής και τεχνολογικής πληροφόρησης. Πιο συγκεκριμένα η Ομάδα Εργασίας ανέλαβε να μελετήσει την υλοποίηση ενός συστήματος διασύνδεσης βιβλιοθηκών που διαθέτουν συλλογές επιστημονικών και τεχνολογικών περιοδικών. Προϊόν της συνεργασίας των βιβλιοθηκών αυτών θα είναι μια εθνικά καταναμημένη συλλογή σε έντυπη μορφή σε συνδυασμό με τη δυνατότητα πρόσβασης σε ηλεκτρονικό υλικό.

Στον Καναδά η στρατηγική για τη συντονισμένη συνδιαχείριση (sharing) των πληροφοριακών πηγών που εκπονήθηκε στα πλαίσια της CAN-LINKED INITIATIVE (CANadian Libraries' Information Network: Knowledge and Education through Digitization) προτείνει τη συντονισμένη ανάπτυξη των συλλογών των βιβλιοθηκών της χώρας με κύριους στόχους μεταξύ άλλων: τη διατήρηση ενός αποδεκτού επιπέδου εθνικής αυτάρκειας στην κάλυψη των πληροφοριακών αναγκών της χώρας, την ανάπτυξη διαδικασιών και πολιτικών για την οφελιμότερη χρήση όλων των канаδικών βιβλιοθηκών και τη διαμόρφωση κατάλληλου συστήματος βιβλιογραφικού ελέγχου για τον εντοπισμό, διάθεση και πρόσβαση στο υλικό των βιβλιοθηκών.

Τον Μάρτιο του 1993, στην Αυστραλία σε ένα συνέδριο που έγινε στην Αδελαΐδα υπό την αιγίδα του Συμβουλίου Αυστραλών Πανεπιστημιακών Βιβλιοθηκονόμων (Council of Australian University Librarians) υπήρξε γενική συμφωνία για την προώθηση της ιδέας της Εθνικά Καταναμημένης Συλλογής. Συντονιστής των διαδικασιών υλοποίησης της ιδέας ορίστηκε η Εθνική Βιβλιοθήκη της Αυστραλίας. Σκοπός της Εθνικά Καταναμημένης Συλλογής είναι η διαμόρφωση κατάλληλων καναλιών που θα προωθήσουν την αποτελεσματικότερη χρήση των διαθέσιμων σε εθνικό επίπεδο έντυπων και ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης. Αρχικό βήμα για την υλοποίηση της εθνικά καταναμημένης συλλογής ήταν ο εντοπισμός των υφιστάμενων σημαντικών συλλογών με την προοπτική οι βιβλιοθήκες που τις διέθεταν να δεσμευθούν για τη διατήρησή τους. Οι τυχόν υφιστάμενες συμφωνίες μεταξύ βιβλιοθηκών για συνεργασία στη θεματική ανάπτυξη των συλλογών τους θα έπρεπε να εξασφαλίσουν ένα ικανό επίπεδο ευελιξίας που θα ενθάρρυνε τη συμμετοχή και άλλων βιβλιοθηκών. Για το συντονισμό των συμφωνιών και τη διασφάλιση της συμμετοχής όσο το δυνατόν περισσότερων βιβλιοθηκών σε αυτές δημιουργήθηκε βάση δεδομένων με τα κείμενα και τους όρους των

συμφωνιών. Οι συμφωνίες θα μπορούσαν να είναι εθνικού ή τοπικού επιπέδου ή διμερείς. Για την καταγραφή και αξιολόγηση των συλλογών αποφασίστηκε να χρησιμοποιηθεί η μέθοδος Conspectus την οποία θα έπρεπε σταδιακά να εφαρμόσουν όλες οι βιβλιοθήκες.

2.4. Συμπεράσματα

Οι οικονομολογική θεώρηση που επιχειρήθηκε από τη Liz Charman και αναφέρθηκε παραπάνω προκαλεί πιθανότατα συνειρμούς για τυχόν οικονομικά οφέλη που θα μπορούσε να επιφέρει η συνεργασία στην ανάπτυξη των συλλογών. Η αλήθεια είναι ότι η συνεργασία αυτής της μορφής δεν εξασφάλισε σχεδόν ποτέ την προσδοκώμενη, εξοικονόμηση χρημάτων. Αυτό είναι αναμενόμενο αν λάβει κανείς υπόψη του ότι η ιδέα της συνεργασίας κατά κανόνα προκύπτει από τη συνειδητοποίηση της ανικανότητας να καλυφθούν μεμονωμένα κάποιες σημαντικές ελλείψεις, οπότε αποφασίζεται να γίνει προσπάθεια εξεύρεσης συνεργατών για την από κοινού αντιμετώπιση του προβλήματος. Έτσι, η ανάγκη για συνεργασία στην ανάπτυξη των συλλογών εκδηλώθηκε όταν πλέον η ανεπάρκεια των πόρων ήταν δεδομένη και στις περιπτώσεις που η συνεργασία απέφερε κάποια εξοικονόμηση χρημάτων, τα χρήματα αυτά διαθέτονταν από τις συμμετέχουσες βιβλιοθήκες, είτε για περαιτέρω εμπλουτισμό των συλλογών, είτε για ενίσχυση υπηρεσιών απαραίτητων για την επιτυχία της συνεργατικής προσπάθειας (π.χ. στελέχωση των τμημάτων διαδανεισμού, ανάπτυξη υπηρεσίας μεταφοράς εγγράφων κλπ.).

Τα οφέλη που αποδεδειγμένα προκύπτουν από τη συνεργασία στην ανάπτυξη των συλλογών είναι κατά κύριο λόγο η αύξηση των διαθέσιμων πηγών, η βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών και η μεγαλύτερη χρήση του υλικού. Τα οφέλη αυτά, αν και έμμεσα, είναι εξίσου σημαντικά με την άμεση εξοικονόμηση χρημάτων που ούτως ή άλλως είναι πρακτικά πολύ δύσκολο να επιτευχθεί σε δυναμικούς και συνεχώς μεταλλασσόμενους τομείς, όπως η έρευνα και η πληροφόρηση, που από τη φύση τους αποκλείουν τη στασιμότητα.

Στη συνεργατική ανάπτυξη συλλογών έμφαση δίνεται κυρίως στη μείωση των επικαλύψεων που παρατηρούνται σε υλικό μειωμένης χρήσης και στη βελτίωση της πρόσβασης στο υλικό αυτό μέσω ταχύτατων μορφών μεταφοράς εγγράφων (document delivery). Παρόλ' αυτά η διατήρηση κάποιου μικρού αριθμού επικαλύψεων, ακόμη και όταν πρόκειται για ακριβό υλικό, κρίνεται αναγκαία όταν η αυξημένη ζήτηση σε τοπικό επίπεδο το απαιτεί.

Η κάλυψη των τοπικών αναγκών πληροφόρησης συνεχίζει να είναι το πρώτο μέλημα κάθε βιβλιοθήκης που τώρα όμως πρέπει συγχρόνως

να συνυπολογίζει και τις ευθύνες που απορρέουν από τη συμμετοχή της σε συνεργατικά σχήματα.

Η συνεργασία στην ανάπτυξη των συλλογών τίνει να αλλάξει ριζικά τον τρόπο αξιολόγησης των βιβλιοθηκών. Η ποσοτική προσέγγιση (μέγεθος συλλογής που εκφραζόταν από τον αριθμό των διαθέσιμων τόμων) που χαρακτήριζε μέχρι σήμερα τον τρόπο αξιολόγησης των βιβλιοθηκών αντικαθίσταται πλέον με την ποιοτική προσέγγιση και σχετίζεται κυρίως με τις προσφερόμενες υπηρεσίες πληροφόρησης, ενημέρωσης, δικτύωσης, πρόσβασης, διαδανεισμού, μεταφοράς εγγράφων κλπ.

Η παρατηρούμενη τάση διαρκούς επαναπροσδιορισμού της σχέσης κόστους-οφέλους μεταξύ των δαπανών για την έρευνα και την εκπαίδευση και των παραδοτέων τους, απαιτεί πλέον την συνεχή διαβεβαίωση από πλευράς των βιβλιοθηκών και των κέντρων πληροφόρησης, ότι γίνεται κάθε προσπάθεια για την κατά το μέγιστο δυνατό ορθολογικότερη εκμετάλλευση των διαθέσιμων πηγών και πόρων.

Η δημιουργία κοινοπραξιών βιβλιοθηκών (library consortia) αποτελεί κατά κοινή αποδοχή τον καλύτερο τρόπο οργάνωσης και εφαρμογής σχημάτων συνεργασίας στην ανάπτυξη των συλλογών. Η ύπαρξη μιας κεντρικής υπηρεσίας που θα συντονίζει και θα υποστηρίζει τεχνικά και διοικητικά τη συνεργατική προσπάθεια κρίνεται (και αποδεικνύεται από τη διεθνή πρακτική) απαραίτητη.

Η εθελοντική συμμετοχή στη συνεργατική προσπάθεια αποτελεί βασικό παράγοντα στην επιτυχία της. Κάνενα σχήμα συνεργασίας δεν μπορεί να επιτύχει εάν είναι άνωθεν επιβεβλημένο. Η συνεργατική διάθεση των ατόμων που βρίσκονται στα κέντρα λήψης αποφάσεων των ενδιαφερόμενων ιδρυμάτων θεωρείται απαραίτητη, αρχής γενομένης από τα άτομα που βρίσκονται στα ανώτερα επίπεδα διοίκησης και συνεχίζοντας με τους υπεύθυνους των βιβλιοθηκών, το προσωπικό τους και τα μέλη του διδακτικού ή/και ερευνητικού προσωπικού των ιδρυμάτων.

Η εποχή μας είναι η πιο πρόσφορη για την εφαρμογή συνεργασίας των βιβλιοθηκών στην ανάπτυξη συλλογών τους. Οι εξελίξεις στην ψηφιακή τεχνολογία και στις επικοινωνίες καθιστούν πλέον δυνατή τη δικτύωση των βιβλιοθηκών και τη δημιουργία της εικονικής βιβλιοθήκης. Οι ηλεκτρονικές εκδόσεις και η δυνατότητα πρόσβασης σε απομακρυσμένες πηγές πληροφόρησης δίνουν νέο έναυσμα για συνεργασία και αποτελούν τη νέα έκφρασή της.

3. ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΕ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ -ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

3.1 Προβλήματα και συνέπειες συνεργατικών σχημάτων

Όπως φαίνεται απο τις στατιστικές του ARL (American Research Libraries) την τελευταία δεκαετία ακόμη και οι μεγαλύτερες πανεπιστημιακές και ερευνητικές βιβλιοθήκες των ΗΠΑ αναγκάστηκαν σε περικοπές χιλιάδων τίτλων περιοδικών. Μια και η συλλογή των περιοδικών είναι και ζήτημα γοήτρου για τις βιβλιοθήκες, σε αυτή τη λύση φθάσανε αφού εξαντλήσανε όλες τις άλλες. Δηλαδή προηγήθηκαν σοβαρές περικοπές στις αγορές μονογραφιών, σε διπλά περιοδικά, σε περιοδικά στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, μέχρι να αναγκαστούν να περικόψουν τα περιοδικά στις θετικές επιστήμες που είναι τα ακριβότερα και που οι αυξήσεις τους ξεπερνούν σε πολλές περιπτώσεις το 100% την τελευταία δεκαετία.

Παρόλα αυτά και παρόλο ότι οι βιβλιοθήκες στις ΗΠΑ έχουν ιστορία δεκαετιών σε συνεργατικά σχήματα διαφόρων ειδών (συλλογικοί κατάλογοι, διαδανεισμός βιβλίων και άρθρων) τα παραδείγματα στην βιβλιογραφία συνεργατικών σχημάτων βιβλιοθηκών για ανάπτυξη συλλογών περιοδικών είναι ελάχιστα και η επιτυχία τους περιορισμένη. Ετσι οι βιβλιοθήκες καταλήγουν σιγά σιγά σε συλλογές που μοιάζουν ολοένα και περισσότερο μεταξύ τους. Μερικοί απο τους λόγους για την αποτυχία τέτοιων σχημάτων συνεργασίας είναι οι εξής:

1. Το οικονομικό κίνητρο για συνεργασία οδηγεί άμεσα σε μία απο τις βασικές αντιθέσεις που η συνεργασία εμπεριέχει. Η διοίκηση των πανεπιστημίων και μερικές φορές και των βιβλιοθηκών στα ερευνητικά πανεπιστήμια νομίζει ότι με την συνεργασία θα γλιτώσουν τα χρήματα που απαιτούνται κάθε χρόνο στον προϋπολογισμό απο τις συνεχείς αυξήσεις των τιμών των περιοδικών. Απο την άλλη μεριά οι υπεύθυνοι ανάπτυξης των συλλογών και οι βιβλιογράφοι (collection officers and bibliographers) έχουν πεισθεί ότι δεν απαιτούνται λιγότερα χρήματα απλώς μπορούν να ξοδευτούν διαφορετικά ώστε να παρέχονται στους χρήστες μεγαλύτερη ποικιλία πηγών που θα εξυπηρετήσουν καλύτερα τις ανάγκες τους.
2. Τα προγράμματα συνεργασίας δεν μπορούν να πετύχουν εκτός αν αναγνωρίσουν την σπουδαιότητα των τοπικών αναγκών της κάθε βιβλιοθήκης. Δεσμεύσεις που βάζουν τις ανάγκες του συνεργατικού σχήματος πάνω απο τις τοπικές ανάγκες δεν πρόκειται να επιζήσουν για πολύ. Μερικά προγράμματα συνεργασίας αναγνωρίζοντας την παραπάνω ανάγκη, στήριξαν τα σχήματα συνεργασίας στα θέματα που οι τοπικές συλλογές ήταν δυνατές. Με αυτό το σκεπτικό ένα ίδρυμα δέχεται την ευθύνη να συλλέγει για το συνεργατικό σχήμα σε περιοχές

- που καλύπτουν τις τοπικές ανάγκες. Την ίδια στιγμή δέσμευση απο μια βιβλιοθήκη σε μια ορισμένη θεματική περιοχή δεν υποχρεώνει τους συνεργάτες να εγκαταλείψουν την ίδια περιοχή στα ιδρύματά τους.
3. Ένας άλλος καθοριστικός παράγων που αναφέρεται συχνά σαν το κλειδί σε πετυχημένες συνεργασίες είναι η ηγεσία και ο οραματισμός απο την μεριά και της διοίκησης των ιδρυμάτων και της βιβλιοθήκης. Οσο όμως σπουδαίο είναι να αναγνωρίζει η διοίκηση του πανεπιστημίου την ανάγκη για συνεργασία άλλο τόσο είναι απαραίτητο να πεισθούν για αυτό και όσοι βιβλιοθηκάριοι θα συμμετέχουν σε αυτή την συνεργασία. Το να δεχθείς να στηρίξεις σε άλλες βιβλιοθήκες για τις πηγές της έρευνας σου προϋποθέτει μια αλλαγή της κουλτούρας και μεταξύ των μελών ΔΕΠ των πανεπιστημίων που θα πρέπει να εγκαταλείψουν την ιδέα της αυτόνομης (self sufficient) συλλογής, του ξεφυλλίσματος των περιοδικών και της άμεσης πρόσβασης.
 4. Η βιβλιογραφική και φυσική πρόσβαση στις συλλογές είναι απο τις πιο σπουδαίες πλευρές της επιτυχούς συνεργασίας. Αν οι χρήστες δεν μπορούν να δούν τι ακριβώς περιέχουν οι συλλογές (με λεπτομέρεια μέχρι το τεύχος) που έχουν οι βιβλιοθήκες με τις οποίες συνεργάζονται και αν δεν μπορούν να πάρουν το υλικό που χρειάζονται στα χέρια τους μέσα σε ένα αποδεκτό χρονικό διάστημα, το σχήμα συνεργασίας έχει αποτύχει.
 5. Ένας άλλος παράγων αποτυχίας είναι ότι τα συνεργατικά σχήματα δεν λαμβάνουν υπόψη τους την επεξεργασία και την αποθήκευση των περιοδικών μετά την αγορά τους.
 6. Μια απο τις γενικώς παραδεκτές αλήθειες για την συνεργασία στις συλλογές περιοδικών είναι ότι είναι δύσκολη υπόθεση και ιδιαίτερα χρονοβόρα.

Σήμερα πολλοί αναρωτιούνται ποιά είναι η αξία της συνεργασίας στο έντυπο υλικό μια όλο και περισσότερα περιοδικά βγαίνουν και σε ηλεκτρονική μορφή. Όταν τα περιοδικά είναι σε ηλεκτρονική μορφή δεν έχει διαφορά στην πρόσβαση το ποιός έχει στην κατοχή του το περιοδικό. Σήμερα οι βιβλιοθήκες ανακαλύπτουν ότι η γνώση του τι υπάρχει σε ηλεκτρονική μορφή στην θεματική τους περιοχή, παρά οι συλλογές τους μπορεί να είναι η πιο πολύτιμη πηγή πληροφοριών που έχουν να μοιραστούν με άλλους.

3.2 Προβλήματα της πρόσβασης σε ηλεκτρονικές πηγές

Σε αντίθεση με τον παραδοσιακό τρόπο συνεργασίας σε συλλογές περιοδικών που παρουσιάζει προβλήματα σήμερα δημιουργούνται κάθε μέρα νέα σχήματα συνεργασίας μεταξύ των βιβλιοθηκών για πρόσβαση σε ηλεκτρονικές πηγές.. Γιατί όμως χρειάζεται συνεργασία στην πρόσβαση σε ηλεκτρονικά περιοδικά? Μερικά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι βιβλιοθήκες που θέλουν να αποκτήσουν πρόσβαση σε ηλεκτρονικά περιοδικά είναι

Η κοστολόγηση--Ισως ένα από τα πιο μπερδεμένα και μερικές φορές εξοργιστικά φαινόμενα που αντιμετωπίζουν οι εκδότες και οι συνδρομητές τους είναι πως γίνεται η χρέωση των ηλεκτρονικών περιοδικών. Οι εκδότες εξερευνούν την αγορά για να δούν πως θα καλύψουν τα έσοδα που χάνουν από τις έντυπες συνδρομές που συνέχεια ελαττώνονται. Εκείνο που μπερδεύει τις βιβλιοθήκες είναι οι διαφορετικοί αλγόριθμοι που χρησιμοποιούν οι διάφοροι εκδότες για την χρέωση και το ότι συνδέουν την τιμή αυτή με την έντυπη μορφή είτε κανείς την θέλει είτε όχι.. Μερικά παραδείγματα είναι

. Ο εκδοτικός οίκος John Hopkins University Press προσφέρει πρόσβαση στα ηλεκτρονικά του περιοδικά σε τιμή μικρότερη του εντύπου. Προσπαθώντας να είναι ευέλικτοι προσφέρουν διαφορετικά είδη συνδρομών σε άτομα, βιβλιοθήκες και συνεργατικά σχήματα βιβλιοθηκών.

. Ο εκδοτικός οίκος Institute of Physics δίνει δωρεάν πρόσβαση στα ηλεκτρονικά περιοδικά αν συνεχίζει κανείς την έντυπη συνδρομή.

. Ο εκδοτικός οίκος Academic Press προσφέρει και τους 176 τίτλους σε συνεργατικά σχήματα βιβλιοθηκών αν διατηρήσουν τις έντυπες συνδρομές που έχουν ήδη με τον οικο, και καταβάλλοντας 10% επιπλέον στο σύνολο των συνδρομών που έχουν ήδη αποκτούν πρόσβαση σε όλα τα περιοδικά του Academic Press.

Ασφάλεια--Ένα από τα θέματα που απασχολούν τους εκδότες είναι πως να παρέχουν πλήρη πρόσβαση στα ηλεκτρονικά περιοδικά στο δίκτυο μόνο σε εξουσιοδοτημένους χρήστες. Οι δυο πιο συνηθισμένες μέθοδοι είναι με κωδικούς πρόσβασης (passwords) (εύκολη λύση για συνδρομητές που είναι άτομα όχι όμως για τα ιδρύματα) ή βάζουν όριο το domain στο Internet, έτσι μόνο χρήστες από ένα συγκεκριμένο ίδρυμα έχουν πρόσβαση από το domain του ιδρύματος.

Εμφάνιση της ηλεκτρονικής σελίδας (Electronic page layout)— Ένα καλά φορμαρισμένο έντυπο περιοδικό μπορεί να έχει καλή μορφή σε ηλεκτρονικό περιβάλλον, μπορεί όμως και όχι. Επιπλέον η online πρόσβαση δίνει ήδη την δυνατότητα στους εκδότες να κάνουν πράγματα που δεν είναι δυνατά στο έντυπο, όπως αλληλεπιδραστικές διασυνδέσεις (interactive hyperlinks) σε συγγενείς πηγές, συνδέσεις με μια ποικιλία πολυμέσων (ήχος, γραφικά, βίντεο, κείμενο, 3D) συνδέσεις σε υπηρεσίες ευρετηριάσεων και επιτομών (indexing/abstracting services), και συνδέσεις από υποσημειώσεις σε σχετικές δημοσιεύσεις. Τα περιοδικά που έχουν πολύπλοκες μαθηματικές εξισώσεις, ειδικούς χαρακτήρες ή εικόνες μερικές φορές

σκανάρωνται (και προσφέρονται σε Adobe Acrobat's Portable Data Format-PDF-ή σαν .gif, .jpeg ή αλλιώς) με την σελίδα να μοιάζει με την τυπωμένη έκδοση.

Πνευματικά δικαιώματα--Τα θέματα που περιβάλλουν τα πνευματικά δικαιώματα και το ηλεκτρονικό υλικό είναι πολύ μπερδεμένα με βάση τους ισχύοντες νόμους. Λόγω της απουσίας ξεκάθαρης νομοθεσίας επί του θέματος οι βιβλιοθήκες υπογράφουν άδειες πρόσβασης (licenses) με κάθε εκδότη που καθορίζει τι είδους πρόσβαση θα έχουν οι χρήστες τους. Ετσι είναι απαραίτητο να έχουν γνώση ενός αρκετά πολύπλοκου θέματος πριν εμπλακούν σε υπογραφές συμβολαίων.

Δυνατότητα πρόσβασης σε παλιότερες χρονιές (Backfile availability)—Οι βιβλιοθήκες κατά παράδοση παίζουν ρόλο φύλαξης αρχείων, αγοράζοντας και φυλάσσοντας περιοδικά για μακρόχρονη χρήση. Ποιός θα αναλάβει αυτό τον ρόλο στην ηλεκτρονική εποχή; Οι εκδότες ή οι διαμεσολαβητές (aggregators) μπορούν να παίξουν αυτό το ρόλο για τους τίτλους που προσφέρουν, αλλά αν χρεωκοπήσουν ή συνενωθούν με άλλες εταιρείες θα εξακολουθήσουν να προσφέρουν πρόσβαση στα ηλεκτρονικά περιοδικά; Μια και οι περισσότεροι εκδότες θέλουν να προσφέρουν το υλικό που χρησιμοποιείται περισσότερο, και δεδομένου του υψηλού κόστους φύλαξης μεγάλων αρχείων online, μήπως το παλιότερο υλικό που χρησιμοποιείται λιγότερο πάψει κάποια στιγμή να παρέχεται online; Υπάρχουν αρκετές πιθανές λύσεις σε αυτό το πρόβλημα. Ηδη η OCLC Electronic Collections Online δεσμεύτηκε να παρέχει συνεχή φύλαξη στους τίτλους που προσφέρει και σε περίπτωση που για οποιοδήποτε λόγο αδυνατεί να συνεχίσει, έχει κάνει συμφωνίες με τους εκδότες να δώσει τα αρχεία σε συνεργαζόμενες βιβλιοθήκες σε μορφή που θα είναι αποδεκτή εκείνη την εποχή.

Αξιοπιστία και διαθεσιμότητα της πληροφορίας (Reliability and Accesibility of Data)—Η κίνηση στο Internet λόγω του όγκου των πληροφοριών δεν είναι πάντα η ίδια. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα όταν προσπαθεί κανείς να αποκτήσει πρόσβαση σε κάποιο server στο δίκτυο. Για περιοδικά με μεγάλη χρήση, θα πρέπει να διαμοιραστούν σε διαφορετικούς servers που βρίσκονται σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές ανα τον κόσμο.

3.3 Ανάγκη δημιουργίας κοινοπραξίας

Για να αντιμετωπίσουν τα παραπάνω οι βιβλιοθήκες αποκτούν άδειες πρόσβασης (licence) σε ηλεκτρονικές πηγές μέσω συνεργατικών σχημάτων. Η μέχρι τώρα εμπειρία έδειξε ότι μπορούν έτσι να πετύχουν πολύ σημαντικά οικονομικά οφέλη. Σε αντίθεση με την μέχρι τώρα εμπειρία των παραδοσιακών σχημάτων που συνεργαζόταν σε έντυπα περιοδικά με μικρή χρήση, η συνεργατική πρόσβαση σε ηλεκτρονικές βάσεις εστιάζεται σε βάσεις μεγάλης χρήσης που αν όχι όλα, τουλάχιστον τα περισσότερα μέλη του συνεργατικού σχήματος θα ήθελαν να έχουν. Η εμπειρία από consortia όπως το CIC (Committee on Institutional Cooperation, το ακαδημαϊκό consortium των "Big Ten" πανεπιστημίων των ΗΠΑ μαζί με τα πανεπιστήμια του Σικάγο και του πανεπιστήμιο του Ιλλινόις-Σικάγο, καθώς και του συστήματος των πανεπιστημίου της Καλιφόρνια, δείχνουν ότι μπορούν να επιτευχθούν σημαντικά οικονομικά οφέλη όταν οι βιβλιοθήκες συνεργάζονται για να διαπραγματευθούν άδειες σε πρόσβαση ακριβών ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης. Πέρα από την οικονομία στην αγορά της πρόσβασης τέτοιες συνεργασίες γλιτώνουν χρήματα σε προσωπικό που απαιτείται για την υποστήριξη της διαχείρισης (management) τέτοιων πηγών πληροφόρησης καθώς και οικονομίες στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές που απαιτούνται για να αποθηκεύσει κανείς τις βάσεις δεδομένων και να τρέξει το κατάλληλο λογισμικό. Η εμπειρία από τέτοιες διαπραγματεύσεις για άδειες πρόσβασης με εκδότες κάνει τους βιβλιοθηκάρχους να συνειδητοποιήσουν την προσοχή που πρέπει να δίνουν στους όρους τέτοιων συμβάσεων. Η συγκεντρωμένη αγοραστική δύναμη ενός συνεργατικού σχήματος έχει μεγαλύτερες πιθανότητες από μεμονωμένες βιβλιοθήκες να πείσει τους εκδότες να αλλάξουν απαράδεκτους όρους στις συμβάσεις, καθώς και να χαμηλώσουν τις τιμές τους. Η εμπειρία του CIC δείχνει ότι η απόφαση να αποκτήσει κανείς πρόσβαση ή όχι σε μια πηγή είναι η πιο εύκολη. Το δύσκολο είναι να παρέχεις ένα αποδεκτό interface, να φροντίζεις να είναι πάντα ενημερωμένη η πληροφορία που παρέχεται, και να αρχειοθετείς τις ηλεκτρονικές αυτές βάσεις δεδομένων για να είναι εύκολη η πρόσβαση των χρηστών σε παλαιότερες χρονιές.

3.4 Διεθνής πηγές ηλεκτρονικών περιοδικών- Υπάρχουσα κατάσταση

Πολλοί θεωρούν ότι ακόμη δεν υπάρχουν αρκετά περιοδικά σε ηλεκτρονική μορφή οπότε δεν αξίζει τον κόπο όλη η διαδικασία πρόσβασης σε αυτά. Παρακάτω παρατίθενται περιληπτικά παραδείγματα ηλεκτρονικών περιοδικών που παρέχονται από εκδότες.

Project Muse (<http://muse.jhu.edu/>). Είναι μια συνεργασία του John Hopkins University Press και της βιβλιοθήκης Milton S. Eisenhower, που προσφέρει πρόσβαση σε 40 περιοδικά που εκδίδονται από τον εκδοτικό οίκο.

Highwire Press (<http://highwire.stanford.edu>). Είναι συνεργασία μεταξύ των βιβλιοθηκών του Stanford University και των Academic Information Resources. Ο εκδοτικός οίκος Highwire εκδίδει από τις αρχές του 1997 σε ηλεκτρονική μορφή περιοδικά όπως Journal of Experimental Medicine, Science Magazine, Pediatrics, Journal Watch, Journal of Clinical Investigation, Journal of Neuroscience and Journal of Biological Chemistry. Άλλοι 12 τίτλοι θα ακολουθήσουν σύντομα.

Elsevier Press (<http://www.elsevier.com>) Ο εκδοτικός οίκος αυτός παρέχει και τα 1100 περιοδικά του σε ηλεκτρονική μορφή. Πρόσφατα συνενώθηκε με τον οίκο Kluwer Academic Press και αποτελεί πλέον ένα εκδοτικό γίγαντα με αρκετά από τα πιο ακριβά περιοδικά που δημοσιεύονται.

Blackwell Science (<http://www.blackwell-science.com>) Εκδίδει 220 περιοδικά τα περισσότερα από επιστημονικές ενώσεις (scholarly societies). Ο οίκος αυτός έχει αποφασίσει να μην προσφέρει τα ηλεκτρονικά περιοδικά του κατευθείαν αλλά μέσω διαμεσολαβητών (aggregators). Τα ηλεκτρονικά περιοδικά παρέχονται τώρα μέσω του BIDS service (Bath, England) ενώ σύντομα θα παρέχονται και από άλλους όπως OCLC ECO, Blackwells Electronic Journal Navigator, Ovid Technologies, Swetsnet κ.τ.λ.

Springer-Verlag (<http://www.springer.co.uk>). Εκδίδει 400 περιοδικά και δημιουργεί την δική του ηλεκτρονική υπηρεσία στην οποία μπορούν να έχουν πρόσβαση οι χρήστες.

Academic Press IDEAL (<http://www.idealibrary.com>) είναι ένα τριετές πρόγραμμα του οίκου που δίνει και τα 176 περιοδικά του στο Internet χρησιμοποιώντας WWW.

Εκτός από τους παραπάνω υπάρχουν και αρκετές εταιρείες που παρέχουν πρόσβαση σε ηλεκτρονικά περιοδικά ενός μεγάλου αριθμού εκδοτών. Τέτοιες είναι:

OCLC Electronic Collections online

(http://medusa.prod.oclc.org:3050/html/ejo_homepage.htm),

Blackwell's Electronic Journal Navigator,

Institute of Scientific Information (ISI) (<http://www.isinet.com>),

The JSTOR Project (<http://jstor.umdl.umich.edu/>),

OVID Technologies Inc. (<http://www.ovid.com>),

EBSCO (<http://www.ebsco.com>),

Information Access Company (<http://www.iacnet.com>),

University Microfilms International (<http://www.umi.com>) η οποία δημιούργησε την ProQuest Direct,

Dialog@CARL (<http://www.carl.org>), και η

LEXIS/NEXIS (<http://www.lexis-nexis.com>) που παρέχει νομικές πληροφορίες.

Συνεργατικά σχήματα βιβλιοθηκών για πρόσβαση σε ηλεκτρονικές πηγές υπάρχουν πάρα πολλά στις ΗΠΑ (πληροφορίες για μεγάλο αριθμό consortium υπάρχουν στην home page του Consortium of Consortia <http://gold.ohiolink.edu/consortia/>) αλλά και στην Ευρώπη (όπως το ELEKTRA project στην Φιλανδία, το Dutch/German library joint licencing pricing and guidelines for negotiations with publishers etc).

Συνημμένα παρατίθεται ένας κατάλογος με ηλεκτρονικές πηγές, σε διάφορες χώρες στις οποίες έχουν πρόσβαση consortia στις ΗΠΑ.

4. ΕΝΑ ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΕΝΤΥΠΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

4.1 Στρατηγικές Υφιστάμενων Σχημάτων Συνεργασίας στην Ανάπτυξη Συλλογών Εντυπων Περιοδικών - Έρευνα στη Βιβλιογραφία - Μεθοδολογική Προσέγγιση

Για τη διαμόρφωση σχεδίου συνεργατικής ανάπτυξης συλλογών έντυπων περιοδικών μεταξύ των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών θεωρήθηκε απαραίτητη η όσο το δυνατόν διεξοδικότερη μελέτη παρόμοιων σχεδίων, η μελέτη στρατηγικών που ακολουθήθηκαν και ο εντοπισμός των προβλημάτων που ενέκυψαν κατά την εφαρμογή τους.

Για το λόγο αυτό πραγματοποιήθηκε εκτεταμένη έρευνα στο WWW καθώς και στη βιβλιογραφική βάση δεδομένων ERIC η οποία καλύπτει κυρίως θέματα εκπαίδευσης, αλλά και βιβλιοθηκών. Για την έρευνα στο WWW χρησιμοποιήθηκαν κυρίως τρεις μηχανές αναζήτησης (search engines) οι: Infoseek, Lycos και AltaVista στις οποίες δόθηκαν λέξεις κλειδιά όπως: cooperative collection development, distributed national collection, cooperative acquisitions και τα ευρύτερης σημασίας: resource sharing, serials, collection development, library cooperation. Από ιστοσελίδες βιβλιοθηκονομικών οργανώσεων εντοπίστηκαν επίσης διευθύνσεις

υφιστάμενων κοινοπραξιών ή/και προγραμμάτων συνεργατικής ανάπτυξης συλλογών.

Η έρευνα στη βιβλιογραφία είχε σαν σκοπό την εξεύρεση στρατηγικών που ακολουθήθηκαν για την εφαρμογή προγραμμάτων συνεργασίας στα περιοδικά. Παρά τον εντοπισμό αρκετά μεγάλου αριθμού συνεργατικών σχημάτων, οι αναφορές σε θέματα στρατηγικής και διαδικασιών ήταν σπάνιες.

Ετσι στις περιπτώσεις όπου από μια ιστοσελίδα κοινοπραξίας φαινόταν ότι λειτουργούσε πρόγραμμα συνεργασίας στην ανάπτυξη συλλογών χωρίς όμως να δίνονται ικανοποιητικές πληροφορίες για τις μεθόδους εφαρμογής του, επιχειρήθηκε επικοινωνία με τα αρμόδια άτομα της κοινοπραξίας για συγκέντρωση περισσότερων στοιχείων. Σε ηλεκτρονικό μήνυμα που στάλθηκε σε τρεις διαφορετικές διευθύνσεις δόθηκαν δύο απαντήσεις που επισυνάπτονται στο Παράρτημα αυτού του κεφαλαίου.

Στο ίδιο Παράρτημα επισυνάπτονται και:

- Οκτώ (8) περιγραφές στρατηγικής που ακολουθήθηκε σε ισάριθμα συνεργατικά σχήματα:
 1. Research Libraries Group (RLG).
 1. UK-UTK Information Alliance
 2. Capital District Library Council (CDLC)
 3. Washington Research Library Consortium (WRLC)
 4. CAN-LINKED Initiative
 5. CIC CDO (Committee on Institutional Cooperation - Cooperative Collection Project)
 6. AAU/ARL Japanese Journal Access Project
 7. DNC (Distributed National Collection - Australia).
- Τρεις (3) βιβλιογραφικές παραπομπές σε άρθρα περιοδικών όπου περιγράφεται αναλυτικά η στρατηγική που ακολουθήθηκε σε ισάριθμες περιπτώσεις συνεργασίας:
 1. CARL (Colorado Alliance of Research Libraries)
 2. CHARM (Cooperative Holdings in Art, Religion and Music)
 3. Ένα σχέδιο συνεργατικών προσκλήσεων και συνεργατικής ανάπτυξης των συλλογών των περιοδικών μεταξύ τεσσάρων ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών της Χιλής.

και

- Περιγραφές δύο (2) μεθόδων αξιολόγησης συλλογών εκτός αυτής του WLN Conspectus που περιγράφεται σε αυτό το κεφάλαιο:
 1. North American Title Count (NATC)
 2. University Science Indicators on Diskette (USIOD)

4.2. Σχέδιο Συνεργατικής Ανάπτυξης Συλλογών Έντυπων Περιοδικών

Το παρακάτω σχέδιο εκπονήθηκε ύστερα από μελέτη ανάλογων συνεργατικών σχημάτων που εντοπίστηκαν από την έρευνα στη διεθνή βιβλιογραφία όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Για τη διαμόρφωση του σχεδίου λήφθηκαν υπόψη οι ιδιαιτερότητες που παρουσιάζουν οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Οι ιδιαιτερότητες αυτές, είτε περιγράφηκαν ως προσωπικές εμπειρίες από τα μέλη της Ομάδας Εργασίας, είτε ήταν γνώριμες από τη μέχρι τώρα επαφή με την καθημερινή πραγματικότητα του κόσμου των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών.

4.2.1. Καταγραφή των Συλλογών των Περιοδικών που βρίσκονται στις Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες

4.2.1.1. Μέθοδος Conspectus

Υστερα από τη μελέτη της διεθνούς πρακτικής, αλλά και κατά τη διάρκεια των προσπαθειών διαμόρφωσης ενός ελληνικού σχεδίου συνεργασίας στις συλλογές των έντυπων περιοδικών, διαπιστώθηκε ότι αρχική προϋπόθεση για την εφαρμογή προγράμματος συνεργασίας στην ανάπτυξη των συλλογών των έντυπων περιοδικών είναι η λεπτομερής και αναλυτική καταγραφή των συλλογών όλων των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών για την αποκόμιση στοιχείων όπως:

- μέγεθος (αριθμός τίτλων) των συλλογών ανά βιβλιοθήκη και θεματική κατηγορία,
- χρονική κάλυψη των συνδρομών,
- αριθμός και ποσοστό επικαλύψεων,
- κενά που παρουσιάζονται τόσο στη θεματική, όσο και στη χρονική κάλυψη κ.ά.

Η επιστημονική προσέγγιση της μεθοδολογίας για τη διαχείριση και ανάπτυξη των συλλογών των βιβλιοθηκών είναι σχετικά πρόσφατη. Πρώτη η A.L.A. εξέδωσε το 1977 τις “Οδηγίες για τη Διαμόρφωση Πολιτικής Ανάπτυξης Συλλογών” (Guidelines for the formulation of collection development policies). Στις οδηγίες αυτές προσδιοριζόταν για πρώτη φορά τα πέντε επίπεδα συλλογής του υλικού μιας βιβλιοθήκης τα οποία αποτελούν ακόμη και σήμερα τη βάση για την πλιό διαδεδομένη μέθοδο ανάλυσης των συλλογών των βιβλιοθηκών, το Conspectus.

Η μέθοδος Conspectus μπορεί να εφαρμοστεί από όλες τις βιβλιοθήκες ανεξαρτήτως μεγέθους. Τα φύλλα εργασίας και το λογισμικό του Research Libraries Group (RLG) και του WLN Conspectus μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε κάθε περίπτωση ή να εναρμονιστούν με τις διάφορες τοπικές ανάγκες.

Οι θεματικές κατηγορίες που θα χρησιμοποιηθούν κατά την αξιολόγηση με τη μέθοδο Conspectus πρέπει να συμφωνούν με τις προτεινόμενες από το RLG ή το WLN.

Οι ενότητες που περιλαμβάνει το Conspectus του RLG για χρήση από τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες βασίζονται στο ταξινομικό σύστημα της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου και σχετίζονται με αυτές που χρησιμοποιούνται στο North American Title Count - NATC (βλ. Παράρτημα αυτού του Κεφαλαίου). Υπάρχει επίσης εφαρμογή του Conspectus που βασίζεται και στο Δεκαδικό Σύστημα Ταξινόμησης του Dewey.

Εφαρμογές του WLN Conspectus μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλα τα είδη βιβλιοθηκών (κολλεγιακών, δημόσιων και σχολικών). Τα φύλλα εργασίας του WLN Conspectus διατίθενται σε δύο επίπεδα εξειδίκευσης: α) το θεματικό επίπεδο που έχει περίπου 5.000 ενότητες (ενώ εκείνο του RLG έχει 8.139) και β) το επίπεδο κατηγορίας (καταλληλότερο για τις μικρότερες βιβλιοθήκες) που μετά βίας αγγίζει τις 500 κατηγορίες που χρησιμοποιεί το NATC. Το μοντέλο του WLN επιτρέπει τη χρήση θεματικών επιπέδων για κάποια κομμάτια της συλλογής και τη χρήση επιπέδων κατηγορίας για κάποια άλλα.

Σε κάθε θεματική κατηγορία (όπως αυτή προσδιορίζεται μέσω των ταξινομικών αριθμών και των θεματικών επικεφαλίδων) η βιβλιοθήκη περιγράφει:

- ο το επίπεδο συλλογής (collection level ή existing collection strength)

- ο το υφιστάμενο επίπεδο ενδιαφέροντος για προσκτήσεις υλικού αυτής της θεματικής κατηγορίας (acquisitions commitment ή current collecting intensity) και προεραϊκά,
- ο το μελλοντικό ή επιθυμητό επίπεδο προσκτήσεων υλικού αυτής της κατηγορίας (collection goal ή desired collecting intensity).

Οι γλώσσες του υλικού της συλλογής περιγράφονται με βάση σχετικούς κωδικούς.

Είναι δυνατό να συμπεριληφθούν και παρατηρήσεις για διάφορα θέματα που σχετίζονται με τη συλλογή όπως π.χ. χρονολογικές και γεωγραφικές παράμετροι, ιδιαίτερο ενδιαφέρον του ιδρύματος όπου ανήκει μια βιβλιοθήκη για τη συγκεκριμένη θεματική κατηγορία, καθώς και κριτήρια αποδοχής ή απόρριψης κάποιου υλικού στα πλαίσια της συγκεκριμένης θεματικής κατηγορίας.

Εφόσον είναι επιθυμητή μια λεπτομερέστερη ανάλυση της συλλογής, τα παραπάνω μπορούν να εφαρμοστούν συμπληρωματικά για κάθε είδος υλικού ξεχωριστά (π.χ. εφημερίδες, πληροφοριακή συλλογή, χάρτες, οπτικοακουστικό υλικό κλπ.).

Σημαντικό χαρακτηριστικό του Conspectus είναι η ευελιξία του. Κάθε βιβλιοθήκη μπορεί να διαμορφώσει ιδιαίτερους κωδικούς που θα καλύψουν τοπικές ανάγκες.

A. Κωδικοί Συλλογής (WLN)

Οι κωδικοί αυτοί χρησιμοποιούνται για την περιγραφή του Επιπέδου Συλλογής (collection level ή existing collection strength), του Υφιστάμενου Επιπέδου Ενδιαφέροντος για Προσκτήσεις Υλικού (acquisitions commitment ή current collecting intensity) και του Μελλοντικού ή Επιθυμητού Επιπέδου Προσκτήσεων Υλικού (collection goal ή desired collecting intensity).

Οι κωδικοί συλλογής περιλαμβάνουν πέντε κατηγορίες, ορισμένες από τις οποίες διαιρούνται σε υποκατηγορίες για λεπτομερέστερη περιγραφή της συλλογής. Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις συνεργατικής ανάπτυξης συλλογών, οι συμμετέχουσες βιβλιοθήκες θα πρέπει να ορίσουν εκ των προτέρων εάν θα χρησιμοποιηθούν μόνον οι πέντες γενικότερες κατηγορίες ή θα γίνει αναλυτική περιγραφή των συλλογών με χρήση και των υποκατηγοριών.

Οι κωδικοί συλλογής είναι:

1. *ANEY ENΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ (OUT OF SCOPE)*. Η βιβλιοθήκη δεν συλλέγει υλικό αυτής της θεματικής κατηγορίας.
2. *ΜΗΔΑΜΙΝΟ ENΔΙΑΦΕΡΟΝ (MINIMAL LEVEL)*. Η βιβλιοθήκη συλλέγει μόνο βασικό υλικό για αυτή τη θεματική κατηγορία. Το υλικό αυτής της κατηγορίας θα πρέπει να ελέγχεται συχνά για την επικαιρότητά του. Παλαιότερες εκδόσεις και τίτλοι που περιλαμβάνουν ανεπίκαιρη πληροφόρηση θα πρέπει να αποσύρονται.

1α. ΜΗΔΑΜΙΝΟ ENΔΙΑΦΕΡΟΝ, ΑΣΥΝΕΧΗΣ ΚΑΛΥΨΗ (MINIMAL LEVEL, UNEVEN COVERAGE). Μικρός αριθμός προσκτήσεων και μη συστηματική αντιπροσώπηση της θεματικής κατηγορίας.

1β. ΜΗΔΑΜΙΝΟ ENΔΙΑΦΕΡΟΝ, ΣΥΝΕΧΗΣ ΚΑΛΥΨΗ (MINIMAL LEVEL, EVEN COVERAGE). Μικρός αριθμός προσκτήσεων, σπουδαιότεροι συγγραφείς, μερικά θεμελιώδη έργα και αντιπροσώπηση των διάφορων ιδεολογικών **ΑΠΌΨΕΩΝ** για τη θεματική κατηγορία. Σ' αυτή την περίπτωση είναι δυνατή η υποστήριξη βασικών ερευνητικών αναγκών.

3. *ΕΠΙΠΕΔΟ ΒΑΣΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ (BASIC INFORMATION LEVEL)*. Επιλεκτική συλλογή υλικού που μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση βασικών αρχών μιας θεματικής κατηγορίας και στον εντοπισμό διάφορων σχετικών πηγών πληροφόρησης που διατίθενται εκτός βιβλιοθήκης.

2α. ΕΠΙΠΕΔΟ ΒΑΣΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ, ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ (BASIC INFORMATION LEVEL, INTRODUCTORY). Η έμφαση σε αυτό το επίπεδο δίνεται στην προσφορά πηγών που δίνουν εισαγωγικές γνώσεις και προσδιορίζουν μια θεματική κατηγορία. Μια συλλογή αυτού του επιπέδου περιλαμβάνει βασικά έργα αναφοράς και επεξήγησης, όπως εγχειρίδια σπουδής, έργα για την ιστορική εξέλιξη της θεματικής κατηγορίας, γενικά έργα για τα σημαντικότερα σημεία της θεματικής κατηγορίας και επιλεκτικά, τους σπουδαιότερους τίτλους περιοδικών για την κατηγορία αυτή.

2β. ΕΠΙΠΕΔΟ ΒΑΣΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ, ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΟ (BASIC INFORMATION LEVEL, ADVANCED). Σε αυτό το επίπεδο, η βασική πληροφόρηση προσφέρεται σε μεγαλύτερη ευρύτητα και βάθος. Η συλλογή βασικών έργων αναφοράς και επεξήγησης, έργων για την ιστορική εξέλιξη της θεματικής κατηγορίας και περιοδικών είναι ευρύτερη και μπορεί να συμπεριλάβει και την προσφορά πρόσβασης σε βασικές βιβλιογραφικές πηγές (έντυπες ή ηλεκτρονικές).

4. *ΕΠΙΠΕΔΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ Ή ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ (STUDY OR INSTRUCTIONAL SUPPORT LEVEL)*. Συλλογή που μπορεί να προσφέρει γνώση για μια θεματική κατηγορία σε συστηματική μορφή, αλλά όχι να υποστηρίξει ερευνητικές ανάγκες. Μια τέτοια συλλογή περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό βασικών έργων σε κατάλληλες μορφές, σημαντικό αριθμό παλαιότερων σχετικών εκδόσεων, πλήρεις συλλογές έργων σημαντικών συγγραφέων, επιλεκτικές συλλογές έργων δευτερευόντων συγγραφέων, αντιπροσωπευτικό αριθμό τίτλων περιοδικών και βασικά βιβλιογραφικά και πληροφοριακά εργαλεία για τη θεματική αυτή κατηγορία.

3α. ΕΠΙΠΕΔΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΒΑΣΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ Ή ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ (BASIC STUDY OR INSTRUCTIONAL SUPPORT LEVEL). Η υποδιαίρεση 3α για την υποστήριξη της βασικής μελέτης ή διδασκαλίας περιλαμβάνει πηγές ικανές να προσφέρουν γνώση για τα βασικά ή αρχικά σημεία της θεματικής κατηγορίας. Η συλλογή περιλαμβάνει τα πιο σπουδαία έργα πρωταρχικής και δευτερεύουσας σημασίας, αντιπροσωπευτικούς τίτλους περιοδικών, θεματικά ευρετήρια και βασικά πληροφοριακά και βιβλιογραφικά εργαλεία για τη συγκεκριμένη θεματική κατηγορία. Η συλλογή αυτής της υποδιαίρεσης καλύπτει ανάγκες των πρώτων ετών των προπτυχιακών κύκλων σπουδών, καθώς και βασικές ανεξάρτητες ανάγκες της δια βίου εκπαίδευσης.

3β. **ΕΠΙΠΕΔΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΜΕΣΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ Ή ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ (INTERMEDIATE STUDY OR INSTRUCTIONAL SUPPORT LEVEL).** Αυτή η υποδιαίρεση περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό βασικών έργων στις κατάλληλες μορφές, κλασσικές παλαιότερες εκδόσεις, όλους τους σημαντικούς τίτλους περιοδικών για βασικές αρχές της θεματικής κατηγορίας, επιλεγμένους τίτλους περιοδικών και έργων δευτερεύουσας σημασίας, πρόσβαση στις κατάλληλες ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης και βασικά πληροφοριακά και βιβλιογραφικά εργαλεία για τη συγκεκριμένη θεματική κατηγορία. Μια τέτοια συλλογή είναι κατάλληλη για την υποστήριξη προχωρημένων κύκλων προπτυχιακών σπουδών, αλλά όχι μεταπτυχιακών σπουδών.

3γ. **ΕΠΙΠΕΔΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ Ή ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ (ADVANCED STUDY OR INSTRUCTIONAL SUPPORT LEVEL).** Η συλλογή της υποδιαίρεσης 3γ περιλαμβάνει σημαντικό αριθμό έργων και περιοδικών βασικής και δευτερεύουσας σημασίας για τη συγκεκριμένη θεματική κατηγορία, σημαντικό αριθμό παλαιότερων εκδόσεων και έργα που πραγματεύονται σε μεγαλύτερο βάθος θέματα έρευνας, τεχνικών και αξιολόγησης σχετικά με τη θεματική κατηγορία. Η συλλογή αυτού του επιπέδου μπορεί να υποστηρίξει μεταπτυχιακούς κύκλους σπουδών και εξειδικευμένες ανάγκες χρηστών των ειδικών βιβλιοθηκών.

5. **ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΡΕΥΝΑΣ (RESEARCH LEVEL).** Η συλλογή αυτού του επιπέδου δημιουργείται για να υποστηρίξει τη συγγραφή διατριβών και τις ανάγκες ανεξάρτητης έρευνας και περιλαμβάνει ερευνητικές εκθέσεις ή αναφορές (research reports), αναφορές για τις νέες εξελίξεις στη θεματική κατηγορία, αποτελέσματα επιστημονικών πειραμάτων και άλλες πληροφορίες χρήσιμες στους ερευνητές. Στόχος της συλλογής είναι να περιλάβει όλα τα σημαντικά πληροφοριακά έργα, μεγάλο αριθμό εξειδικευμένων μονογραφιών, καθώς και μεγάλο αριθμό περιοδικών, ευρετηρίων και επιτομών για τη θεματική κατηγορία. Συμπεριλαμβάνονται επίσης και σχετικά ξενόγλωσσα έργα. Παλαιότερες εκδόσεις χρησιμοποιούνται συνήθως για ιστορική έρευνα και συντηρούνται επιμελώς. Η συλλογή αυτού του επιπέδου υποστηρίζει τις ανάγκες ατόμων που κάνουν διδακτορικό ή διεξάγουν πρωτότυπη έρευνα.
6. **ΕΞΑΝΤΛΗΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ (COMPREHENSIVE LEVEL).** Εξαντλητικό επίπεδο συλλογής σημαίνει ότι μια βιβλιοθήκη προσπαθεί, στα πλαίσια του εφικτού, να αποκτήσει για μια συγκεκριμένη θεματική κατηγορία όλα τα σημαντικά έργα, οποιασδήποτε μορφής (εκδόσεις, χειρόγραφα, άλλες μορφές) και σε μεγάλη ποικιλία γλωσσών. Αυτό το επίπεδο συλλογής χαρακτηρίζει την “ειδική συλλογή” (special collection). Ο σκοπός, αν όχι το αποτέλεσμα, σε αυτήν την περίπτωση είναι η εξαντλητική συλλογή υλικού. Παλαιότερες εκδόσεις χρησιμοποιούνται για ιστορική έρευνα και συντηρούνται επιμελώς.

B. Κωδικοί Γλωσσών

	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
ΚΩΔΙΚΟΣ		
E	Αγγλική Γλώσσα (English)	Η αγγλική γλώσσα κυριαρχεί. Στη συλλογή υπάρχει ελάχιστο ή και καθόλου ξενόγλωσσο υλικό.
F	Επιλεκτική συλλογή ξενόγλωσσου υλικού (Selected non-English)	Εκτός του υλικού στην αγγλική γλώσσα, η συλλογή περιλαμβάνει και επιλεγμένο ξενόγλωσσο υλικό.
W	Ευρεία συλλογή ξενόγλωσσου υλικού (Wide Selection Languages)	Υπάρχει μεγάλος αριθμός ξενόγλωσσου υλικού και δεν προβλέπεται να υπάρξει γλωσσικός περιορισμός.
Y	Μια ξένη γλώσσα κυρίαρχη (One non-English)	Το υλικό της συλλογής είναι κυρίως σε μια ξένη γλώσσα. Ο κύριος στόχος είναι η συλλογή υλικού σε μια ξένη γλώσσα ή διάλεκτο.

4.2.1.2. Επιπλέον Στοιχεία για την Καταγραφή των Συλλογών

Εκτός των παραπάνω, επιπλέον στοιχεία για τον τρόπο διαχείρισης και ανάπτυξης των συλλογών των περιοδικών στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, για την αποκόμιση μιας όσο το δυνατόν πληρέστερης εικόνας τους, θα μπορούσαν να συγκεντρωθούν μέσω ερωτηματολογίου. Τέτοια στοιχεία είναι:

1. Ύπαρξη (και περιγραφή) κανονισμού ανάπτυξης της συλλογής περιοδικών της βιβλιοθήκης.
2. Δαπάνες για τις συνδρομές των περιοδικών.
3. Μετρήσεις χρήσης των περιοδικών (εσωτερική χρήση, δανεισμός, διαδανεισμός).
4. Αριθμός (και περιγραφή αρμοδιοτήτων) ατόμων υπευθύνων για τη διαχείριση ή/και ανάπτυξη της συλλογής των περιοδικών.
5. Αριθμός ατόμων για την υποστήριξη υπηρεσιών διαδανεισμού.
6. Υφιστάμενος εξοπλισμός για χρήση από τις υπηρεσίες διαδανεισμού.
7. Συμμετοχή σε άλλα συνεργατικά σχήματα.
8. Προπτυχιακά, μεταπτυχιακά και ερευνητικά προγράμματα του τμήματος ή του ιδρύματος όπου ανήκει η βιβλιοθήκη.
9. Αριθμός φοιτητών (προπτυχιακών και μεταπτυχιακών), μελών εκπαιδευτικού προσωπικού, υποψήφιων διδασκόντων και ερευνητών, κ.ά.

Τα παραπάνω στοιχεία εκτιμάται ότι θα βοηθήσουν για την επιλογή μιας βιβλιοθήκης ως κύρια υπεύθυνης για τη συλλογή υλικού σε μια ή περισσότερες θεματικές κατηγορίες.

4.2.2. Ανάθεση Ευθυνών Συλλογής (Κεντρικό Μοντέλο - Αποκεντρωμένο Μοντέλο)

Εφόσον καταγραφούν οι συλλογές περιοδικών των βιβλιοθηκών και ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες συλλογών, βιβλιοθηκών, θεματικών περιοχών που θα εντοπισθούν, εκτιμάται ότι είναι δυνατόν να προκύψει ανάγκη για διαφορετική προσέγγιση του τρόπου ανάθεσης των ευθυνών συλλογής σε κάποια ή κάποιες θεματικές κατηγορίες και να εφαρμοστεί είτε κεντρικό είτε αποκεντρωμένο μοντέλο ανάθεσης.

Οι υπεύθυνοι για τη διαχείριση και ανάπτυξη των περιοδικών των βιβλιοθηκών θα πρέπει να συναντηθούν, να εξετάσουν τα

συγκεντρωθέντα στοιχεία και να κρίνουν κατά περίπτωση την καταλληλότερη μέθοδο κατανομής ευθυνών. Οι παραπάνω ενέργειες θα συντονίζονται από την κοινοπραξία.

4.2.2.1. Κεντρικό Μοντέλο

Εκτιμάται ότι μπορεί να υπάρξουν περιπτώσεις που η υφιστάμενη κατανομή των συλλογών σε κάποια θεματική περιοχή ή και άλλοι παράγοντες (όπως, προσφορά σχετικών προγραμμάτων σπουδών κυρίως από ένα μόνον ίδρυμα, οικονομικοί παράγοντες κλπ.), ενισχύουν την ανάθεση ευθύνης της συλλογής υλικού της συγκεκριμένης θεματικής περιοχής σε μια μόνο βιβλιοθήκη. Στις περιπτώσεις αυτές οι υπόλοιπες βιβλιοθήκες θα μπορούσαν να αποφασίσουν να μη συλλέγουν υλικό σε αυτή τη θεματική κατηγορία ή να διατηρήσουν έναν περιορισμένο αριθμό τίτλων περιοδικών που θεωρούνται απαραίτητοι για την κάλυψη τοπικών αναγκών.

Η ανάδοχος βιβλιοθήκη θα πρέπει να αναλάβει την ευθύνη ανάπτυξης, διαχείρισης και συντήρησης μιας συλλογής ικανής να καλύψει τις ανάγκες σε εθνικό επίπεδο. Με βάση την εμπειρία για τις εθνικές δυνατότητες χρηματοδότησης μιας τέτοιας συλλογής, εκτιμάται ότι δεν είναι δυνατόν η συλλογή αυτή να είναι εξαντλητική όσον αφορά την εκδοτική παραγωγή, θα πρέπει όμως να περιλαμβάνει ένα σύνολο τίτλων που θα θεωρείται ικανοποιητικό για την κάλυψη των επιστημονικών αναγκών της χώρας. Τον καθορισμό των τίτλων που θα περιληφθούν (άμεσα ή σταδιακά) σε αυτήν τη συλλογή θα αναλάβουν οι υπεύθυνοι συλλογών των ενδιαφερόμενων βιβλιοθηκών των ιδρυμάτων της χώρας. Η ανάδοχος βιβλιοθήκη θα πρέπει να δέχεται προτάσεις υλικού από τις υπόλοιπες ενδιαφερόμενες βιβλιοθήκες. Η επιλογή νέων τίτλων θα γίνεται σε συνεργασία με αυτές. Η ανάδοχος βιβλιοθήκη θα πρέπει να αναλάβει και την ευθύνη συντήρησης της συλλογής. Το συντονισμό όλων των παραπάνω ενεργειών θα έχουν οι αρμόδιες επιτροπές της κοινοπραξίας.

Προϋποθέσεις/κριτήρια για την ανάληψη μιας τέτοιας ευθύνης από μια και μόνο βιβλιοθήκη είναι:

1. Ανάπτυξη ταχύτατου συστήματος ανταπόκρισης στα αιτήματα διαδανεισμού.
1. Ύπαρξη απαραίτητου χώρου για την εγκατάσταση και αποθήκευση της συλλογής.

2. Ικανό αριθμητικά προσωπικό για την διαχείριση (προσκτήσεις, παρακολούθηση συνδρομών, καταλογογράφηση) της συλλογής.
3. Προσωπικό με τα απαραίτητα προσόντα (εμπειρία, γνώσεις, εξειδίκευση, γλωσσομάθεια κλπ.) για την υποστήριξη της συλλογής.
4. Ικανοποιητικά στελεχωμένο τμήμα δανεισμού που θα μπορεί να ανταπεξέλθει στον αυξημένο αριθμό αιτημάτων δανεισμού/διαδανεισμού.
5. Εξοπλισμός (φωτοτυπικά μηχανήματα, fax κλπ.) και δικτυακή υποδομή.

Επιπλέον κεντρική χρηματοδότηση της αναδόχου βιβλιοθήκης για την εφαρμογή του κεντρικού μοντέλου είναι απαραίτητη. Στο μοντέλο αυτό εξοικονόμηση πόρων (οικονομικών και ανθρώπινων) επιτυγχάνουν ουσιαστικά οι υπόλοιπες ενδιαφερόμενες βιβλιοθήκες οι οποίες έχουν πλέον την ευχέρεια να δώσουν έμφαση στην ανάπτυξη συλλογών σε άλλες θεματικές κατηγορίες περισσότερο απαραίτητες για τις ανάγκες τους και να απασχολήσουν διαφορετικά το προσωπικό τους ή να καλύψουν το κόστος των αυξημένων αιτημάτων διαδανεισμού για υλικό που δε διαθέτουν τοπικά.

Εφόσον οι παραπάνω προϋποθέσεις/κριτήρια δεν πληρούνται από καμία ενδιαφερόμενη βιβλιοθήκη και θεωρείται αναγκαία η ύπαρξη κεντρικής βιβλιοθήκης που θα αναλάβει τη συλλογή υλικού σε μια θεματική περιοχή, θα επιλεγεί μεταξύ των ενδιαφερομένων βιβλιοθηκών μια βιβλιοθήκη η οποία θα πρέπει να λάβει κεντρική χρηματοδότηση και για να ανταπεξέλθει στις αυξημένες υποχρεώσεις της.

4.2.2.2. Αποκεντρωμένο Μοντέλο

Εφόσον μετά την καταγραφή των συλλογών περιοδικών των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών διαπιστωθεί από τους υπεύθυνους συλλογών των ενδιαφερόμενων βιβλιοθηκών, ότι για κάποια ή κάποιες θεματικές περιοχές δεν είναι θεμιτή η εφαρμογή του κεντρικού μοντέλου, είτε γιατί υπάρχουν δυνατές και αξιόλογες συλλογές σε περισσότερες από μια βιβλιοθήκες, είτε γιατί παρόμοια προγράμματα σπουδών προσφέρονται σε περισσότερα από ένα ιδρύματα, είτε γιατί καμία από τις ενδιαφερόμενες βιβλιοθήκες δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις χώρου, προσωπικού κλπ. που συνεπάγεται το κεντρικό μοντέλο, είναι δυνατόν να εφαρμοστεί

ένα αποκεντρωμένο μοντέλο για την ανάθεση ευθυνών ανάπτυξης συλλογών στη συγκεκριμένη θεματική κατηγορία.

Για την εφαρμογή του μοντέλου αυτού είναι αναγκαίος ο καθορισμός (π.χ. σύμφωνα με τη μέθοδο Conspectus) του βαθμού ενδιαφέροντος κάθε βιβλιοθήκης για κάθε υφιστάμενο ή προτεινόμενο τίτλο σε μια θεματική κατηγορία. Με τον τρόπο αυτό θα διαχωριστούν οι απαραίτητοι για κάθε βιβλιοθήκη τίτλοι για τους οποίους, άσχετα από τις τυχόν επικαλύψεις που θα διαπιστωθούν, δε θα επιχειρηθεί κατανομή μεταξύ των βιβλιοθηκών.

Σε περίπτωση που ένας τίτλος που θεωρείται απαραίτητος από μια βιβλιοθήκη είναι και μοναδικός σε εθνικό επίπεδο, η βιβλιοθήκη αναλαμβάνει κύρια ευθύνη για τον τίτλο αυτόν τον οποίο και “υιοθετεί” αυτομάτως.

Οι τίτλοι που δε θεωρούνται απαραίτητοι αλλά είναι μοναδικές συνδρομές σε εθνικό επίπεδο υιοθετούνται επίσης από τις βιβλιοθήκες που τους διαθέτουν.

Οι τίτλοι που δε θεωρούνται απαραίτητοι αλλά στους οποίους υπάρχουν περισσότερες από μια συνδρομές (από διαφορετικές βιβλιοθήκες) σε εθνικό επίπεδο, κατανέμονται μεταξύ των βιβλιοθηκών ύστερα από συμφωνία μεταξύ των υπευθύνων συλλογών των ενδιαφερόμενων βιβλιοθηκών και υιοθετούνται.

Το συντονισμό όλων των παραπάνω ενεργειών θα έχουν οι αρμόδιες επιτροπές της κοινοπραξίας.

Για την τελευταία περίπτωση τα κριτήρια ανάθεσης της υιοθέτησης ενός τίτλου θα μπορούσαν να είναι:

1. Βαθμός ενδιαφέροντος της βιβλιοθήκης για το συγκεκριμένο τίτλο.
1. Πληρότητα και παλαιότητα (όσον αφορά στη χρονική αφετηρία) της συνδρομής.
2. Θεματικό/ά αντικείμενο/α ενδιαφέροντος της βιβλιοθήκης.
3. Οικονομικές δυνατότητες της βιβλιοθήκης.
4. Επίπεδο εξυπηρέτησης που προσφέρει η βιβλιοθήκη στα αιτήματα διαδανεισμού.

Με το μοντέλο αυτό υπάρχει πιθανότητα εξοικονόμησης πόρων κυρίως από την εξάλειψη επικαλύψεων σε υλικό μειωμένου ενδιαφέροντος. Μικρή πιθανότητα ανάγκης για κεντρική

χρηματοδότηση μπορεί να παρουσιαστεί σε περίπτωση που εκ των πραγμάτων κάποια βιβλιοθήκη επιβαρύνεται με τη συλλογή μεγαλύτερου αριθμού υλικού.

4.2.3. Γενικές Παρατηρήσεις και Προϋποθέσεις για την Επιτυχία των Μοντέλων

4.2.3.1. Γενικές Παρατηρήσεις

Και στα δύο μοντέλα θα πρέπει να ερευνηθεί η αντικατάσταση της συνδρομής σε κάποιους τίτλους με τη δυνατότητα πρόσβασης σε αυτούς μέσω ανάλογων υπηρεσιών. Σ' αυτή την περίπτωση θα πρέπει επίσης να ερευνηθεί και η αναγκαιότητα κεντρικής διάθεσης (μέσω της κοινοπραξίας) στις βιβλιοθήκες υπηρεσιών τρέχουσας βιβλιογραφικής ενημέρωσης.

Κάθε προοπτική διακοπής της συνδρομής σε έναν τίτλο θα πρέπει να γίνεται αμέσως γνωστή στις ενδιαφερόμενες βιβλιοθήκες μέσω της κοινοπραξίας, ώστε να διευθετείται με τον καλύτερο τρόπο η δυνατότητα συνέχισής της από κάποια άλλη βιβλιοθήκη, ή εγκατάλειψή της και καταφυγή στην πρόσβαση.

Κάθε βιβλιοθήκη θα πρέπει να ορίσει τα υπεύθυνα άτομα για την διαχείριση και ανάπτυξη των συλλογών της ανά θεματική κατηγορία. Η ύπαρξη τέτοιων ατόμων σε κάθε βιβλιοθήκη αποδεικνύεται τη διεθνή εμπειρία ως απαραίτητη για την ορθολογική ανάπτυξη των συλλογών της (κάθε μορφής υλικού) τόσο σε τοπικό επίπεδο, όσο και σε συνεργατικό. Σε περίπτωση που δεν υφίστανται τέτοια άτομα, κάθε βιβλιοθήκη θα πρέπει τουλάχιστον να ορίσει ένα άτομο για τη συνεργασία στην ανάπτυξη των συλλογών των περιοδικών.

Υψίστης σημασίας κρίνεται η στενή συνεργασία με τα μέλη του εκπαιδευτικού προσωπικού και τη διοίκηση των συμμετεχόντων ιδρυμάτων για να ενημερωθούν για τους λόγους για τους οποίους απαιτείται η ορθολογική ανάπτυξη των συλλογών των περιοδικών στις βιβλιοθήκες και για να διαγραφούν με τον αναλυτικότερο τρόπο οι ανάγκες (υφιστάμενες και μελλοντικές) σε επιστημονική πληροφόρηση κάθε ιδρύματος.

Με δεδομένη τη μεγαλύτερη ή μικρότερη έλλειψη πόρων στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και την αναγκαιότητα ύπαρξης μιας ικανοποιητικής εθνικής συλλογής επιστημονικών περιοδικών, οι

τυχόν εξοικονομούμενοι οικονομικοί πόροι προβλέπεται ότι θα διατεθούν για την κάλυψη ανεκπλήρωτων μέχρι στιγμής αναγκών. Κατά συνέπεια θα συνεχίσει να υφίσταται ανάγκη σταθερής ετήσιας αύξησης των χρηματοδοτήσεων για τις βιβλιοθήκες σε ποσοστό που να καλύπτει τις εκτιμώμενες ετήσιες αυξήσεις στις τιμές εκδοτών και τις διακυμάνσεις (συνήθως κατωφερείς) της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ελληνικού νομίσματος σε σχέση με τα ξένα.

4.2.3.2. Προϋποθέσεις για την επιτυχία των Μοντέλων

- Συνέπεια των βιβλιοθηκών στις ευθύνες που αναλαμβάνουν.
- Θετική αντιμετώπιση και ενδιαφέρον κάθε ιδρύματος.
- Συνειδητοποίηση του ρυθμιστικού ρόλου της βιβλιοθήκης στην ανάπτυξη των συλλογών υλικού της κάθε μορφής συμπεριλαμβανομένων και των περιοδικών.
- Ενημέρωση της πανεπιστημιακής κοινότητας για τις προοπτικές, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της κατάστασης (όπως αυτή θα διαμορφωθεί).
- Τακτικές συναντήσεις των υπευθύνων ανάπτυξης συλλογών των βιβλιοθηκών για τη διευθέτηση προβλημάτων και την αξιολόγηση ή/και αναθεώρηση του τρόπου κατανομής ευθυνών μεταξύ των βιβλιοθηκών.

5. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΩΝ

5.1 ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Διοίκηση της κοινοπραξίας

Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να συνεργαστούν οι βιβλιοθήκες κάτω από μια κοινοπραξία. Μπορεί το σχήμα που θα επιλεγεί να είναι κεντρικό ή αποκεντρωμένο. Η πηγή της χρηματοδότησης συνήθως παίζει αποφασιστικό ρόλο στην επιλογή του τρόπου οργάνωσης. Κεντρική χρηματοδότηση συνήθως απαιτεί κεντρική διοίκηση ενώ αν η χρηματοδότηση γίνεται από συνεισφορές των μελών, τότε η διοίκηση μπορεί να μοιράζεται με την μορφή επιτροπής από εκπροσώπους των πανεπιστημίων.

Τρόπος χρηματοδότησης

Αν η πρόσθετη χρηματοδότηση είναι απαραίτητη αυτή μπορεί να προέλθει είτε από πληρωμές των μελών, είτε από ερευνητικά έργα είτε από την κεντρική διοίκηση. Αν υπάρξει προσπάθεια να εξευρεθούν πόροι από ερευνητικά έργα τότε θα πρέπει να πάρει η συνεργασία την μορφή κοινωφελούς οργανισμού που απαλλάσσεται από φόρους Αυτό θα μπορεί να

είναι ένα κεντρικό γραφείο ή ένα απο τα πανεπιστήμια μέλη που θα λειτουργεί στο όνομα των υπολοίπων μελών.

Θα πρέπει απο τη αρχή να προβλεφθεί χρηματοδότηση για το προσωπικό των βιβλιοθηκών-μελών που θα εργάζεται για την συνέχιση της συνεργασίας, μια και είναι δύσκολο να εκπληρώσεις έργο (project) με προσωπικό από εθελοντές που έχουν και υποχρεώσεις πλήρους απασχόλησης στην βιβλιοθήκη τους. Επίσης πρέπει να προβλεφθεί ότι τα πανεπιστήμια μέλη θα χρηματοδοτούν τις μετακινήσεις του προσωπικού που θα είναι απαραίτητες για την λειτουργία των επιτροπών.

Η πηγή και η παροχή της χρηματοδότησης επηρεάζει το είδος των ενεργειών και των δραστηριοτήτων που θα επιλεγούν. Είναι δύσκολο να προγραμματίζει κανείς μακροπρόθεσμα έργα (projects) με χρηματοδότηση που δεν διαρκεί παρά για σύντομο διάστημα, ειδικά με χρήματα που προέρχονται απο επιχορηγίες, όπως ερευνητικά έργα. Οπως επίσης είναι δύσκολο να επιζηήσουν μακροπρόθεσμα έργα (projects) αν η χρηματοδότηση είναι ένα συνεχές πρόβλημα.

Σχεδιασμός του συμφωνητικού μεταξύ των μελών.

Παρόλο που η έμφαση στα παρακάτω είναι να στηθεί ένα αποδεκτό (workable) συμφωνητικό μεταξύ των μελών, οι συμμετέχοντες στην διαδικασία θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τα πιθανά μακροπρόθεσμα οφέλη απο τέτοιου είδους προγράμματα.. Στην πραγματικότητα τα οφέλη της συνεργασίας θα φανούν μετά απο αρκετά χρόνια (5-10) απο την αρχή της συνεργασίας.

Στο σχεδιασμό πρέπει να ληφθούν υπόψη τα παρακάτω:

1. Να γίνει απο την αρχή προσπάθεια να εκτιμηθεί η ανάγκη για το έργο. Να διερευνηθεί ποιοί πιθανά να είναι οι αρχικοί συνεργάτες στο σχήμα. Το αρχικό σχήμα μπορεί να μεγαλώσει καθώς τα σχέδια αρχίζουν να υλοποιούνται. Κατόπιν πρέπει να διερευνηθεί ποιές ανάγκες των χρηστών μπορούν να καλυφτούν μέσα απο το σχήμα συνεργασίας. Τέλος να διερευνηθεί ποιές προυπάρχουσες υπηρεσίες ή οργανισμοί μπορούν να διευκολύνουν ή να δυσκολέψουν το έργο.
2. Να προετοιμαστεί ένα αρχικό σχέδιο με την γενική ιδέα του προγράμματος και να πάρει την αρχική υποστήριξη από στελέχη βιβλιοθηκών και πανεπιστημίων.
3. Να διερευνηθούν πηγές που θα είχαν ουσιαστική επίδραση στην εφαρμογή ενός αποτελεσματικού προγράμματος συνεργασίας. Στοιχεία που μπορούν να περιέχονται είναι: βιβλιογραφική πρόσβαση, συλλογές (δυνατά σημεία και αδυναμίες), υπάρχουσες και

προγραμματισμένες δυνατότητες δικτύωσης, ύπαρξη και ανάγκη για δημιουργία πολιτικής προσκλήσεων, τρόποι αποστολής των άρθρων και δυνατότητα για βελτίωση του χρόνου αποστολής.

4. Να επιλεγθούν πιθανά προγράμματα συνεργασίας που θα καλύψουν ανάγκες και θα βελτιώσουν τις υπάρχουσες πηγές και υπηρεσίες.

5. Να γίνει έλεγχος των δυνατοτήτων του υπάρχοντος προσωπικού στις βιβλιοθήκες και να εντοπισθούν ανάγκες εκπαίδευσης. Εκπαίδευση μπορεί να χρειάζεται για παράδειγμα στην σύνταξη πολιτικής προσκλήσεων, σε μεθόδους αξιολόγησης, ή στην χρήση βασικών στατιστικών στοιχείων.

6. Να αναπτυχθεί μια πρόταση υπό εξέταση, απο πιθανές βιβλιοθήκες συνεργάτες. Σ' αυτή θα πρέπει να περιέχονται: στόχοι, οργάνωση των συμμετεχόντων για την λήψη αποφάσεων, το είδος των συνεργατικών ενεργειών, απαιτούμενες πηγές χρηματοδότησης, προσωπικό που χρειάζεται, πολιτικές (policy) και διαδικαστικές αλλαγές που θα πρέπει να εξεταστούν, και χρονοδιάγραμμα. Αν είναι δυνατόν το πρόγραμμα θα πρέπει να περιλαμβάνει και ένα πλάνο για μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση της συνεργασίας.

7. Να κυκλοφορήσει το προσχέδιο της συμφωνίας και το προτεινόμενο πρόγραμμα σε όλους τους πιθανούς συμμετέχοντες για εξέταση απο το κατάλληλο προσωπικό (όλους αυτούς που η καθημερινή δουλειά τους θα επηρεαστεί απο το πρόγραμμα).

8. Να υποβληθεί το προσχέδιο του συμφωνητικού για εξέταση και για έγκριση απο τις διοικήσεις των συμμετεχόντων ιδρυμάτων.

9. Να ολοκληρωθεί το τελικό συμφωνητικό. Πιθανόν να χρειαστεί νομική βοήθεια, πράγμα που εξαρτάται απο την επισιμότητα του υπο δημιουργία οργανισμού. Πιθανόν να υπάρχει ανάγκη την δημιουργία ανεξάρτητου νομικού προσώπου.

Στοιχεία για τον τρόπο εφαρμογής της συμφωνίας.

Η τελική συμφωνία θα πρέπει να περιλαμβάνει τις διαδικασίες του τρόπου λήψεως αποφάσεων έτσι ώστε να υπάρχει ισότητα και να είναι αποδεκτή απο όλους τους συμμετέχοντες. Η συμφωνία θα πρέπει να είναι γραπτή και οι διοικήσεις των βιβλιοθηκών και των πανεπιστημίων θα πρέπει να δώσουν επίσημη έγκριση.

Στοιχεία που θα πρέπει να περιλαμβάνονται στην συμφωνία.

1. Να ορίζεται το είδος της συνεργασίας και οι στόχοι (objectives).

2. Να περιγράφεται η καταλληλότητα για τα υποψήφια μέλη και να ορίζονται οι συμμετέχουσες βιβλιοθήκες.
3. Να καθορίζονται αναλυτικά οι υποχρεώσεις και η συνεισφορά που απαιτούνται για την συμμετοχή. Κάθε βιβλιοθήκη θα πρέπει να ξέρει τι απαιτείται από αυτήν να υποστηρίξει, να παρέχει και να εκτελέσει.
4. Να περιγράφεται η διοικητική δομή (governing structure), η οργανωτική δομή (η υπάρχουσα ή καινούργια, τυπική ή άτυπη), ο τρόπος λήψης αποφάσεων για πολιτικές (policies) και διαδικασίες, και ο τρόπος ελέγχου (reporting structure).
5. Να προσδιορίζονται συγκεκριμένες δραστηριότητες που θα πρέπει να ολοκληρωθούν. Αυτές μπορεί να είναι μέρος της συμφωνίας ή, ειδικότερα σε ένα πρόγραμμα που συνεχίζεται, μπορούν να περιληφθούν σε ένα ξεχωριστό ετήσιο πλάνο εργασίας.
6. Να περιγραφούν στοιχεία απαραίτητα για την ολοκλήρωση του προγράμματος. Αυτά μπορεί να είναι προσωπικό, προγράμματα εκπαίδευσης, χρηματοδότηση για αγορές, επικοινωνιακές συνδέσεις, και πρόσβαση στους καταλόγους των συμμετεχόντων βιβλιοθηκών.
7. Να προετοιμασθεί προϋπολογισμός.
8. Να γίνει χρονοδιάγραμμα για τις ενέργειες του προγράμματος και για τις μελέτες προόδου.
9. Να επιλέγουν μέθοδοι αξιολόγησης του προγράμματος και να γίνεται ένας περιοδικός έλεγχος καθώς οι ενέργειες του προγράμματος προχωρούν.
10. Να δημιουργηθούν και να περιγραφούν μέθοδοι για ακύρωση συμμετοχής (εκούσια ή επιβαλλόμενη) ενός μέλους από την συμφωνία.
11. Να περιγραφούν τρόποι λήξεως της συμφωνίας.

Εφαρμογή της υπογραφείσας συμφωνίας.

1. Διασφαλίζονται οι απαραίτητοι οικονομικοί πόροι.
2. Συγκαλείται η ομάδα που είναι υπεύθυνη για την ολοκλήρωση των στόχων της συμφωνίας
3. Ακολουθώντας της διαδικασίες της συμφωνίας, φτάνουν σε συγκεκριμένες αποφάσεις:
 - (α) αποφασίζουν για την αγορά κοινών πηγών πληροφόρησης
 - (β) αναθέτουν κατανεμημένες ευθύνες για ανάπτυξη συλλογών

(γ) συμφωνούν για την ευθύνη της διατήρησης

4. Συνεργάζονται με άλλες μονάδες των βιβλιοθηκών που θα επηρεαστούν από τις αποφάσεις-για παράδειγμα, με το τμήμα των περιοδικών και των προσκτήσεων που θα διατηρήσουν τις συνδρομές σε συγκεκριμένους τίτλους.

5. Προετοιμάζουν αναφορές προόδου όπως καθορίζεται στην συμφωνία.

6. Παρακολουθούν σε τακτά χρονικά διαστήματα την απόδοση των βιβλιοθηκών που συμμετέχουν για να ελεγχουν την εκτέλεση των υποχρεώσεων όπως οικονομική συνεισφορά στο συνεργατικό σχήμα, αγορές στην καθορισμένη θεματική περιοχή και διατήρηση προκαθορισμένων τίτλων.

7. Προωθούν ενεργά το πρόγραμμα στα κέντρα λήψεως αποφάσεων των ιδρυμάτων και σε όσους εμπλέκονται στο συνεργατικό σχήμα.

8. Αξιολογούν τις αποφάσεις και τις ενέργειες σε σχέση με τους στόχους του προγράμματος σε τακτά χρονικά διαστήματα.

9. Τροποποιούν ή σταματούν την συμφωνία όπως καθίσταται απαραίτητο.

Διαχείριση του προγράμματος: Κατάλογος ενεργειών (Checklist)

1. Προσωπικό: Το προσωπικό του προγράμματος πρέπει να προσληφθεί. Το εθελοντικό προσωπικό πρέπει να πάρει απαλλαγή από κάποια καθήκοντα για να μπορεί να συνεισφέρει στο πρόγραμμα.

2. Αξιολόγηση: Η αξιολόγηση του προγράμματος πρέπει να είναι τακτική, ρουτίνας, και με τον ίδιο τρόπο για το σύνολο των συμμετεχόντων.

3. Απαιτήσεις εκθέσεων προόδου: Οι συμμετέχοντες στο πρόγραμμα θα πρέπει να υιοθετήσουν διαδικασίες εκθέσεων προόδου που θα παρέχουν τακτικό και συστηματικό συντονισμό της εφαρμογής της συμφωνίας.

4. Επικοινωνία: εσωτερική και εξωτερική:

- συναντήσεις, προσωπικές και με τηλεσυσκέψεις.
- ηλεκτρονικό ταχυδρομείο
- Τηλεομοιοτυπία με ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα της μετάδοσης
- Δημόσιες σχέσεις, συμπεριλαμβανομένων και των τοπικών και εθνικών νομοθετικών και πολιτικών σωμάτων, και ατόμων σε θέσεις κλειδιά πέρα από το συμμετέχοντα ιδρύματα.

Ενα προσχέδιο στρατηγικού σχεδιασμού για το συνεργατικό σχήμα των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών θα μπορούσε να είναι το παρακάτω

5.2 ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

5.2.1 Πρόλογος

Καθώς οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες ερευνούν πως θα εξυπηρετήσουν καλύτερα τις ανάγκες των φοιτητών, του προσωπικού, των μελών ΔΕΠ και άλλων χρηστών στον 21ο αιώνα, βλέπουν πρωτοφανείς ευκαιρίες να συνεργαστούν για να πετύχουν συλλογικά πολλά περισσότερα από όσα θα μπορούσαν να καταφέρουν η καθεμιά μόνη της. Οι σημερινές συνθήκες στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες δεν θα μπορούσαν να είναι καλύτερες. Τα ακαδημαϊκά ιδρύματα που υπηρετούν έχουν όλα τις ίδιους στόχους και προσπαθούν να πετύχουν ποιότητα στην διδασκαλία και στην έρευνα. Οι βιβλιοθήκες των πανεπιστημίων σαν σύνολο έχουν μεγάλο πλούτο συλλογών και προσωπικό που μπορεί να αξιοποιηθεί. Οι χρήστες αυτών των βιβλιοθηκών έχουν τις ίδιες ανάγκες για πηγές πληροφόρησης. Επίσης βρίσκονται σε μια στιγμή στην ιστορία τους που έχουν την ευκαιρία μέσα από τις χρηματοδοτήσεις των ΕΠΕΑΚ να αναπτυχθούν ταχύτητα σε εξοπλισμό και συλλογές.

Η κάθε πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη είναι μια ξεχωριστή ενότητα. Ο κύριος στόχος της συνεργασίας είναι να βοηθήσει την κάθε βιβλιοθήκη να αναπτύξει τις δυνατότητες της και να βελτιώσει τις αδυναμίες της.

5.2.2 Οραμα

Με το ξεκίνημα του 21ου αιώνα οι πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες θα αποτελούν ένα συνεκτικό συνεργατικό σχήμα που θα καθοδηγείται από το όραμα της παροχής πληροφοριακών πηγών με ένα κοινό τρόπο ίδιο για όλους, είτε αυτές οι πηγές έχουν δημιουργηθεί και ανήκουν σε ένα, είτε σε όλους. Με κοινό σχεδιασμό και εκτέλεση οι βιβλιοθήκες και οι χρήστες τους θα έχουν ισότιμη πρόσβαση σε όλες τις πηγές πληροφόρησης που υπάρχουν στα ελληνικά ακαδημαϊκά ιδρύματα. Επιπρόσθετα οι βιβλιοθήκες θα παρέχουν στους χρήστες τους πρόσβαση σε ένα ευρύ φάσμα πληροφοριακών πηγών

σε όλο τον κόσμο. Μέσα απο συλλογική καθοδήγηση και συνεργατικές ενέργειες, κάθε βιβλιοθήκη θα πραγματοποιήσει εκτεταμένες υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας (value-added) για τους χρήστες τους. Οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες θα προσπαθήσουν να ακολουθήσουν τις πρωτοπόρες βιβλιοθήκες του εξωτερικού στην προσπάθεια να διατηρήσουν, επεκτείνουν και αποκτήσουν πρόσβαση και στις ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης και στις παραδοσιακές συλλογές.

5.2.3 Σκοπός

Μέσα από τη συνεργασία να προάγουν τους στόχους της κάθε βιβλιοθήκης στην προσπάθεια της να στηρίξει την διδασκαλία, την έρευνα και τις υπηρεσίες της με:

- την δημιουργία –ατομικά και συλλογικά- νέων τρόπων κάλυψης των πληροφοριακών αναγκών των χρηστών τους
- επεκτείνοντας και εμπλουτίζοντας τις πληροφοριακές πηγές και υπηρεσίες που παρέχονται σε κάθε πανεπιστήμιο δίνοντας ισότιμη πρόσβαση σε συμπληρωματικές πηγές σε όλο το συνεργατικό σχήμα.

και έτσι

. να βελτιώσουν τις συλλογές, τις πληροφοριακές πηγές και τις υπηρεσίες της κάθε μιας βιβλιοθήκης.

5.2.4 Στόχοι

Στόχος Ι

Να παρέχουν στους χρήστες τη μεγαλύτερη δυνατή συλλογική πηγή πληροφοριών στους φοιτητές, μέλη του διδακτικού προσωπικού και προσωπικό των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων.

Στρατηγική.

1) Εφαρμογή ενός πενταετούς προγράμματος που θα αναπτυχθεί από τους υπεύθυνους βιβλιοθηκάρους για την ανάπτυξη των συλλογών.

A. Αναπτύσσεται και εφαρμόζεται ένα λεπτομερειακό πρόγραμμα στις θεματικές περιοχές που έχουν καθοριστεί για συλλογική ανάπτυξη

B. Αξιολογούνται τα προγράμματα για τις θεματικές περιοχές και τροποποιούνται, ή αναπτύσσονται περαιτέρω.

2) Αναπτύσσεται ή χρησιμοποιείται μία μέθοδος για να αναλυθούν οι συλλογές των βιβλιοθηκών με στόχο να καθοδηγηθεί και να υποστηριχθεί η συλλογική ανάπτυξη των συλλογών (π.χ. conspectus)

3) Εξασφαλίζονται άδειες πρόσβασης σε ηλεκτρονικές πληροφοριακές πηγές

A. Εφαρμόζεται μια μέθοδος ώστε συλλογικά να καθορίζονται οι ανάγκες, να αναζητούνται ευκαιρίες και να παίρνονται αποφάσεις για την αγορά πηγών ηλεκτρονικής πληροφόρησης.

4) Συντονίζεται η συλλογική οργάνωση World Wide Web του συνεργατικού σχήματος που θα προσφέρει πρόσβαση στις ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης (είτε παρήχθησαν τοπικά είτε αγοράστηκαν)

Στόχος II

Να παρέχει στους φοιτητές, μέλη του διδακτικού προσωπικού και προσωπικό στα εκπαιδευτικά ιδρύματα πρόσβαση σε πληροφοριακές πηγές χωρίς σύνορα μεταξύ των ιδρυμάτων.

Στρατηγική.

1) Να αναπτύξει με την τεχνολογία Web η διαδόχων συστημάτων ένα ολοκληρωμένο σύστημα με ενιαίο τρόπο πρόσβασης, αναζήτησης πληροφοριών, παραγγελίας, παράδοσης αντιγράφων απο εσωτερικές ή εξωτερικές ηλεκτρονικές πληροφοριακές πηγές.

A. Να εφαρμοστεί ένα WWW εργαλείο πρόσβασης ικανό να ψάχνει πολλαπλούς OPACs, επιστρέφοντας πληροφορίες στον χρήστη για το περιεχόμενο της συλλογής (holdings) βιβλίων και περιοδικών σε αξιοποιήσιμη μορφή.

B. Να αναπτυχθούν συνδέσεις (links) μεταξύ των OPACs και όλων των βάσεων, με κατάσταση παραγγελιών (order status), τοποθεσίες, holdings.

Γ. Να εφαρμοστεί ένα σύστημα για διαδανεισμό που ενεργοποιείται απο τους τελικούς χρήστες.

2) Να βελτιώσει την διασύνδεση των συστημάτων των βιβλιοθηκών ακαδημαϊκών ιδρυμάτων με την εφαρμογή καθιερωμένων τεχνολογιών για ανταλλαγή και παράδοση πληροφοριών

A. Να συμφωνήσουν σε τεχνικά πρότυπα (technical standards) που θα υποστηρίξουν την πρόσβαση και παράδοση

πληροφορίας (access to and delivery of information) (π.χ. Z39.50, GIF, HTML, SGML κτλ)

B. Να αναπτύξει τρόπους ελέγχου πρόσβασης χρηστών και αξιοπιστίας πληροφοριών ανάμεσα στα συστήματα.

Στόχος III

Να πετύχει την μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα σε διαδανεισμό μεταξύ των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών

Στρατηγική:

1) Βελτίωση της διαδικασίας διαδανεισμού μεταξύ των βιβλιοθηκών αναζητώντας νέες μεθόδους για τη διαχείριση τους και εφαρμογή των ακόλουθων πολιτικών και ενεργειών

A. Να ελαττωθεί αισθητά ο χρόνος διαδανεισμού σε λιγότερο από 48 ώρες από την ώρα που το αναζητά ο χρήστης μέχρι την στιγμή που θα το παραλάβει.

B. Να γίνει μια αξιολόγηση των αναγκών και των προσδοκιών των χρηστών για το πόσο σύντομο θα ήθελαν το υλικό στα χέρια τους.

Γ. Τακτικά να αναφέρονται ο χρόνος εκπλήρωσης του διαδανεισμού και το ποσοστό εκπλήρωσης.

Δ. Να εξεταστεί η επιθυμητή ροή εργασίας (workflow), το προσωπικό που χρειάζεται και η οργάνωση.

E. Να αναζητηθούν συνεργασίες με εμπορικούς φορείς προμήθειας και παράδοσης τεκμηρίων (document delivery vendor)s.

Z. Να καθιερωθούν κριτήρια αξιολόγησης των υπηρεσιών διαδανεισμού των μελών.

H. Να αναζητηθεί ένας τρόπος αποζημίωσης εκείνων των βιβλιοθηκών που συνήθως επιβαρύνονται περισσότερο προσφέροντας υπηρεσίες στο δίκτυο.

Στόχος IV

Τα επεκταθεί η αγοραστική δύναμη της κάθε βιβλιοθήκης μέσω κοινών προσκτήσεων, ή αδειών πρόσβασης ή συμφωνιών.

Στρατηγική

- 1) Να εξερευνηθεί η δυνατότητα για συλλογικές αγορές υλικών και υπηρεσιών.
- 2) Να εξερευνηθεί η απόκτηση αδειών πρόσβασης σε ηλεκτρονικά περιοδικά με διαφορετικούς προμηθευτές/εκδότες που εκδίδουν/παρέχουν πολλούς τίτλους
- 3) Να διερευνηθούν οι ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης σε κάθε βιβλιοθήκη και να ζητηθεί απο το αντίστοιχο προσωπικό να υποδείξει πιθανότητες για κοινές άδειες πρόσβασης.

Στόχος V

Να προτείνει τα αναγκαία επίπεδα στελέχωσης των βιβλιοθηκών και να προωθήσει την επιμόρφωση του προσωπικού. Να υποστηρίξει το υπάρχον και μελλοντικό προσωπικό των βιβλιοθηκών μέσα απο συλλογικές διαδικασίες.

Στρατηγική

- 1) Να χρησιμοποιεί την εξειδίκευση του προσωπικού συλλογικά, μέσω μηχανισμών που θα ενθαρρύνουν, και διευκολύνουν την συνεργασία.
 - A. Να πειραματίζεται με τεχνολογίες που διευκολύνουν την επικοινωνία του προσωπικού (e-mail, list-servs etc)
 - B. Να διοχετεύει πληροφορίες για επισκέψεις βιβλιοθηκαρίων ή άλλων ειδικών απο το εξωτερικό
 - Γ. Να χρηματοδοτεί σεμινάρια που έχουν σχέση με την εκπαίδευση του προσωπικού.
- 2) Να αναζητά, να αναπτύσει και να αξιοποιεί έργα (projects) που έχουν σχέση με την χρήση των νέων τεχνολογιών για την εκπαίδευση σε κοινές βάσεις δεδομένων.
- 3) Να επεκτείνει την επικοινωνία μεταξύ του προσωπικού των βιβλιοθηκών που έχουν το ίδιο αντικείμενο εργασίας (π.χ.. science subject specialist , social science specialist, technical services, directors κα.)

Στόχος VI

Να κάνει έρευνα για τα οικονομικά της συνεργατικής υπηρεσίας διαδανεισμού, (πιθανή συνεργασία οικονομολόγων μελών του διδακτικού προσωπικού των ιδρυμάτων).

Στρατηγική

1. Να καθορίσει μεθοδολογία για την μέτρηση του παραδοσιακού τρόπου διαδανεισμού που θα γίνεται μέσω του συνεργατικού σχήματος.
2. Να σχεδιάσει οικονομικό μοντέλο για την αποζημίωση των βιβλιοθηκών-προμηθευτών της κοινοπραξίας.
3. Να καθιερώσει μια κοινή μεθοδολογία για την μέτρηση των κοινών ηλεκτρικών πηγών (συμπεριλαμβανομένων των βάσεων δεδομένων, των ηλεκτρονικών περιοδικών κτλ)
4. Να βρει τρόπους για να βοηθήσει στον σχεδιασμό των τοπικών προϋπολογισμών που αφορούν το συνεργατικό σχήμα.

Στόχος VII

Να συνεργαστεί με μέλη των πανεπιστημίων και προσωπικό του συνεργατικού σχήματος ώστε προωθήσει ένα θετικό κλίμα αντιμετώπισης του συνεργατικού σχήματος μέσα στα ιδρύματα. Να ενημερώσει και να βοηθήσει να καταλάβουν τις αλλαγές στην πρόσβαση που θα επιφέρει το συνεργατικό σχήμα.

Στρατηγική

- 1) Να εφαρμόσει ένα πρόγραμμα δημοσίων σχέσεων για τις ενέργειες και τις επιτυχίες του συνεργατικού σχήματος
- 2) Με την ολοκλήρωση κάθε συνάντησης των επιτροπών (task forces, committees κλπ.) να καθορίζονται μηνύματα κλειδιά/συμπεράσματα που να προωθούνται στην στο προσωπικό της κάθε βιβλιοθήκης.
- 3) Τα συμπεράσματα των θεματικών επιτροπών να προωθούνται για ενημέρωση και συνεργασία στην αντίστοιχη ομάδα των μελών του διδακτικού προσωπικού.

Στόχος VIII

Να ορίζει τις ομάδες των χρηστών, να καθορίζει τις ανάγκες τους και να εφαρμόζει εκπαίδευση χρηστών ώστε να έχουν τις κατάλληλες ικανότητες για να χρησιμοποιούν στο μέγιστο δυνατό τις υπηρεσίες που προσφέρονται.

Στρατηγική.

Να συγκεντρωθούν στοιχεία για τις ανάγκες των χρηστών.

1. Να εξετάσει τις ανάγκες των χρηστών για “seamles” interface.

2. Να εξετάζει τις προσδοκίες των χρηστών για το χρόνο παράδοσης του υλικού μέσω διαδανεισμού.

5.3 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΚΤΗΣΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ

I. Εισαγωγή

Τα παρακάτω αποτελούν ένα οδηγό για τις βιβλιοθήκες των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων για την ανάπτυξη και την ανασκόπηση προτάσεων και για την διαπραγμάτευση συμβολαίων με διαθέτες πληροφοριακών πηγών σε ηλεκτρονική μορφή. Τα θέματα που προκύπτουν από την ηλεκτρονική εποχή που διανύουμε απαιτούν συζήτηση, πειραματισμούς, και συνεργασία με διαρκή βάση.

II. Ανάπτυξη Συλλογής

A. Οι πολιτικές και τα κριτήρια για την ανάπτυξη των συλλογών θα πρέπει να εφαρμόζονται με συνέπεια σε όλες τις μορφές υλικού συμπεριλαμβανομένων και των ηλεκτρονικών πηγών.

B. Τα βασικά θέματα προς εξέταση περιλαμβάνουν:

- Να καθιερωθεί μια αιτιολογία για την πρόσκτηση κάθε πηγής
- Να καλύπτει τις ανάγκες του διδακτικού προσωπικού και των χρηστών
- Να παρέχει πρόσβαση σε ηλεκτρονικές πηγές και να ενοποιεί ίται μέσα στο πρόγραμμα της βιβλιοθήκης

Γ. Θα πρέπει να αναζητάτε ισορροπία ανάμεσα σε:

- επιστημονικούς κλάδους
- διδασκαλία και ερευνητικές πηγές
- διαφορετικές ανάγκες του κάθε ιδρύματος

Δ. Προτεραιότητα θα πρέπει να δίνεται σε εκείνες τις ηλεκτρονικές πηγές που προσφέρουν:

- αξιοπιστία της βάσης δεδομένων
- Σημαντικές οικονομίες
- Προσφέρουν οφέλη στον μεγαλύτερο αριθμό χρηστών
- Είναι διαθέσιμες άμεσα
- Έχουν εκτεταμένο περιεχόμενο
- Προσφέρουν αυξημένη λειτουργικότητα
- Προσφέρουν πρόσβαση σε απομακρυσμένους χρήστες
- Βελτιώνουν τη συλλογικότητα των πηγών
- Είναι εύκολες στην αρχειοθέτηση και στην αντικατάσταση

Ε. Οι βιβλιοθήκες των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων θα πρέπει να είναι σε θέση να καθορίζουν το περιεχόμενο και την μορφή (format) για τις βάσεις που θα αγοράζουν. Για παράδειγμα οι βιβλιοθήκες θα πρέπει να είναι σε θέση να δώσουν στον προμηθευτή μιας βάσης δεδομένων με ηλεκτρονικά περιοδικά, ένα κατάλογο τίτλων που θα πρέπει να περιληφθούν. Η απόφαση για επιλογή δεν θα πρέπει να αποτελεί συμβιβασμό σε απαίτηση του εκδότη να συνδέσει το έντυπο και το ηλεκτρονικό προϊόν της ίδιας έκδοσης.

Ζ. Μια ηλεκτρονική πηγή πρέπει να έχει επαρκές περιεχόμενο ώστε να είναι σε θέση κανείς να αξιολογεί την χρησιμότητα της και να αιτιολογεί την επιλογή της.

Η. Οι προσκτήσεις πρέπει να συμβαδίζουν με τους στόχους του Στρατηγικού Σχεδίου των βιβλιοθηκών.

III. Κόστος και τιμολόγηση

Α. Οι προμηθευτές πληροφοριακών πηγών θα πρέπει να προσφέρουν πολιτικές χρέωσης από τις οποίες οι βιβλιοθήκες θα μπορούν να επιλέγουν. Αυτά τα μοντέλα χρέωσης θα μπορούν να βασίζονται σε διαφορετικά κριτήρια συμπεριλαμβανομένων σύγχρονη πρόσβαση από περισσότερους του ενός χρήστες, το είδος των χρηστών (user population), τον αριθμό των τοποθεσιών, τον προϋπολογισμό της βιβλιοθήκης κ.α.

Β. Οι πολιτικές χρέωσης (pricing models) που βασίζονται σε campus or system FTP συχνά δεν αναγνωρίζουν ότι το περιεχόμενο που προσφέρεται μπορεί να έχει ενδιαφέρον μόνο για ένα περιορισμένο κομμάτι του συνόλου των χρηστών. Όπου η βάση δεδομένων δεν είναι ευρέως ή γενικού ενδιαφέροντος, η χρέωση θα πρέπει να βασίζεται σε πιο κατάλληλα κριτήρια όπως το μέγεθος του πραγματικού αριθμού χρηστών ή προβλέψεις βασισμένες σε υπολογισμούς ή πραγματική καταγραφή της χρήσης.

Γ. Θα έπρεπε η επιλογή χρέωσης ανάμεσα σε απεριόριστη χρήση και πληρωμή για κάθε αναζήτηση, να προσφέρεται όπου είναι δυνατόν. Αυτό θα επιτρέψει τις βιβλιοθήκες να έχουν μια περίοδο κατά την οποία θα εξετάσουν την αξία της κάθε μεθόδου χρέωσης καθώς θα καταγράφουν την πραγματική χρήση.

Δ. Το κόστος της μονάδας για ηλεκτρονικό περιεχόμενο θα πρέπει να είναι λιγότερο από το αντίστοιχη έντυπη μονάδα. Σε μια μεταβατική περίοδο όπου και η έντυπη και η ηλεκτρονική μορφή με ίδιο περιεχόμενο προσφέρονται, η έντυπη μορφή θα έχει μεγάλες εκπτώσεις. Οι βιβλιοθήκες δεν θα πρέπει να αναγκάζονται να αγοράσουν και την έντυπη και την ηλεκτρονική μορφή.

Ε. Η τιμή της μονάδας θα πρέπει να ελαττώνεται καθώς ο όγκος της χρήσης ανεβαίνει. Οι προμηθευτές ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης θα πρέπει να καθορίζουν κατώφλια μεγέθους χρήσης (volume thresholds) ή σημεία (breakpoints) στα οποία το κόστος της μονάδας θα ελαττώνεται.

Ζ. Το κόστος της προσφοράς υπηρεσιών πρόσβασης και βασικό κόστος του περιεχομένου πρέπει να είναι ξεχωριστά. Οι βιβλιοθήκες πρέπει να είναι ελεύθερες να διαπραγματευτούν μία άδεια πρόσβασης ηλεκτρονικού περιεχομένου που είναι ξεχωριστή από την υπηρεσία πρόσβασης. Αν το ίδιο περιεχόμενο προσφέρεται από πολλούς προμηθευτές οι βιβλιοθήκες θα πρέπει να είναι ελεύθερες να διαλέξουν ποιά υπηρεσία πρόσβασης εξυπηρετεί καλύτερα τις ανάγκες τους. Οι βιβλιοθήκες θα πρέπει να μπορούν να αλλάξουν τους προμηθευτές υπηρεσιών πρόσβασης, αν είναι απαραίτητο χωρίς να χρειαστεί να ξαναδιαπραγματευθούν την άδεια για το περιεχόμενο της βάσης δεδομένων.

Η. Η χρέωση της πληροφορίας και της υπηρεσίας πρόσβασης στις βιβλιοθήκες θα πρέπει να αντανakλά την συμβολή τους στο να δημιουργήσουν μια αγορά μέσω της εκπαίδευσης στην χρήση της βάσης δεδομένων και την έκθεση του προϊόντος (της βάσης) σε νέους και μελλοντικούς πελάτες.

IV. Άδεια Πρόσβαση (Licensing)

A. Η άδεια θα πρέπει να εμπεριέχει μόνιμα δικαιώματα στην χρήση της πληροφορίας που έχει πληρωθεί ακόμη και όταν η συνδρομή στη βάση έχει ακυρωθεί. Πρόσβαση σε προηγούμενα χρόνια (backfiles), και πρόσβαση σε πλήρεις σειρές (complete runs) θα πρέπει να αναφέρεται κατηγορηματικά.

B. Οι προμηθευτές πληροφοριών θα πρέπει να χρησιμοποιούν ένα συγκεκριμένο (standard) συμβόλαιο που περιγράφει τα δικαιώματα των βιβλιοθηκών και των εξουσιοδοτημένων χρηστών τους με κατανοητό

και ξεκάθαρο τρόπο. Οι όροι θα πρέπει να αντανakλούν ρεαλιστικές προσδοκίες που αφορούν την δυνατότητα των βιβλιοθηκών να παρακολουθούν την χρήση και να ανακαλύπτουν καταχρήσεις. Οι συμφωνίες πρέπει να περιέχουν σταθερούς εμπορικούς και νομικούς όρους.

Γ. Εξουσιοδοτημένοι χρήστες είναι οι τρέχοντες φοιτητές, διδακτικό προσωπικό, διοικητικοί υπάλληλοι και προσωπικό του πανεπιστημίου και όλοι οι χρήστες που επισκέπτονται τις βιβλιοθήκες των πανεπιστημίων. Εξουσιοδότηση και πιστοποίηση της ταυτότητας των χρηστών είναι κοινή υποχρέωση για το πανεπιστήμιο και τους προμηθευτές πληροφοριών.

Δ. Οι άδειες πρέπει να παρέχουν θεμιτή χρήση (fair use) όλων των πληροφοριών για εκπαιδευτικούς, διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς από εξουσιοδοτημένους χρήστες, συμπεριλαμβανομένου της θεώρησης (viewing), downloading και εκτύπωσης.

Ε. Οι άδειες δεν θα πρέπει να περιορίζουν το δικαίωμα της κοινοπραξίας να εμπλουτίζει ή να αναμορφώνει τα δεδομένα, αν η ακεραιότητα του περιεχομένου διατηρείται, με τρόπο ώστε να κάνει την πληροφορία πιο ευκολόχρηστη στους χρήστες των βιβλιοθηκών, μέσα στα πλαίσια της θεμιτής χρήσης.

Ζ. Πληροφορία που παράγεται μέσα στα ιδρύματα της κοινοπραξίας θα πρέπει να παρέχεται στα μέλη της κοινοπραξίας, σαν μέρος του συμβολαίου συμμετοχής. Η εμπιστευτικότητα (confidentiality) μεμονωμένων χρηστών και των αναζητήσεων τους πρέπει να προστατεύεται πλήρως. Η χρήση δεδομένων (data) που δημιουργούνται στην κοινοπραξία είναι δυνατόν να δοθεί στον προμηθευτή υπηρεσιών πληροφόρησης.

Η. Οι βιβλιοθήκες θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να επαδιαπραγματεύονται όρους συμβολαίων όπου έχουν γίνει παραχωρήσεις σε άλλους στην βάση του πελάτη με την μεγαλύτερη προτίμηση.

Θ. Οι ημερομηνίες έναρξης ισχύος των συμβολαίων πρέπει να συμπίπτουν με το οικονομικό έτος.

V. Λειτουργικότητα

A. Οι οδηγίες χρήσης πρέπει να είναι ξεκάθαρες, σύντομες και κατανοητές. Οδηγίες και παραδείγματα μπορούν να δίνονται είτε σε online είτε σε έντυπη μορφή. Οι online οδηγίες θα πρέπει να είναι context sensitive.

Β. Η δυναμικότητα του συστήματος και η δομή του δικτύου ενός προμηθευτή ηλεκτρονικών πηγών πρέπει να βρίσκεται στην τελευταία λέξη της τεχνολογίας και να παρέχει τον καλύτερο δυνατό χρόνο απόκρισης (response time),

Γ. Μηνύματα λάθους που παράγονται από το σύστημα θα πρέπει να δίδουν ξεκάθαρη ένδειξη της φύσης του λάθους.

Δ. Οι πληροφοριακές πηγές πρέπει να είναι ανεξάρτητες από τεχνολογικές πλατφόρμες ή περιβάλλοντα. Οι προμηθευτές πρέπει να παρέχουν πληροφορίες σε μορφώτυπα βιομηχανικών προτύπων και εξόδου δεδομένων (output formats)

Ε. Οι προμηθευτές πρέπει να προειδοποιούν έγκαιρα τις βιβλιοθήκες για αλλαγές στο format, περιεχόμενο και τεχνικής πλατφόρμας.

Ζ. Οι προμηθευτές πρέπει να παρέχουν εκπαίδευση ή εκπαιδευτικούς κωδικούς πρόσβασης αν διατίθεται ένας περιορισμένος αριθμός εισόδων πρόσβασης (access ports).

Η. Οι βιβλιοθήκες θα μπορούν να κάνουν λογικές αιτήσεις προσαρμογής του συστήματος ώστε να συμπεριλαμβάνει αλλά να μην περιορίζει σε επίπεδο ιδρύματος τη δυνατότητα, να προστεθούν οι τοπικές πληροφορίες για τα περιοδικά από τις βιβλιοθήκες.

Θ. Τα ενδιάμεσα (nterfaces) και οι μηχανές αναζήτησης (search engines) πρέπει να είναι εύκολες στην χρήση ακόμα και για τους νέους χρήστες, αλλά συγχρόνως να παρέχουν προχωρημένες τεχνικές αναζήτησης κάνοντας πλήρη χρήση των δυνατοτήτων αναζήτησης..

VI. Δυνατότητα πρόσβασης σε παλιότερες χρονιές (Archiving)

Α. Οι βιβλιοθήκες έχουν νόμιμο ενδιαφέρον στο να διατηρήσουν την αξιοπιστία των συλλογών τους φυλάσσοντας τις παλιότερες χρονιές των ηλεκτρονικών περιοδικών για τα οποία είτε έχουν άδεια πρόσβασης είτε τα έχουν προμηθευτεί με άλλο τρόπο. Οι βιβλιοθήκες έχουν αποστολή να παρέχουν εύκολη πρόσβαση στο παλιότερο ηλεκτρονικό υλικό.

Β. Οι βιβλιοθήκες πρέπει να έχουν μόνιμα δικαιώματα στην χρήση πληροφορίας που έχει πληρωθεί ακόμη και αν η άδεια πρόσβασης στην βάση ακυρωθεί.

Γ. Ευθύνη για την παροχή πρόσβασης σε παλιότερο ηλεκτρονικό υλικό πρέπει να ορίζεται καθαρά σε όλες τις συμφωνίες και τις άδειες.

Δ. Οι βιβλιοθήκες πρέπει να έχουν το δικαίωμα να δημιουργούν ή να αποκτούν ηλεκτρονικά ή έντυπα αντίγραφα για αρχειοθέτηση και για χρήση στο απώτερο μέλλον.

Ε. Στην περίπτωση που ο προμηθευτής βάσεων πληροφοριών αδυνατεί να διατηρήσει πρόσβαση σε παλιότερο υλικό, οι βιβλιοθήκες διατηρούν το δικαίωμα να διατηρήσουν την πρόσβαση σε παλιότερο υλικό στους δικούς τους servers και να καθορίσουν τα κατάλληλα μορφώτυπα (formats) ή μεθόδους για την μεταφορά και την αρχειοθέτηση της πληροφορίας.

1. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

6.1 ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ & ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

6.1.1 Γενικά χαρακτηριστικά

Η Κοινοπραξία των ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών θα πρέπει να είναι μία κεντρική Μονάδα η λειτουργία της οποίας θα βασίζεται στην αναγκαιότητα συμπόρευσης των ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών με σκοπό την αύξηση της δυνατότητας πρόσβασης στην παγκόσμια πληροφόρηση (σύμφωνα με τις δεδομένες οικονομικές συνθήκες) και την ορθολογικότερη ανακατανομή των κονδυλίων τους για το κοινό όφελος.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι μία τέτοια πρωτοβουλία, όπως η δημιουργία της Κοινοπραξίας, σύμφωνα με την διεθνή εμπειρία και πρακτική πολλών ετών θα έχει μακροπρόθεσμα ευεργετικά αποτελέσματα στον ελληνικό εκπ/κό χώρο.

Είναι αναμενόμενο ότι κατά τα πρώτα στάδια υλοποίησής της θα προκύψουν προβλήματα καθώς και θέματα τροποποίησης και αναπροσαρμογής της παρούσας πρότασης, καθώς η ελληνική πραγματικότητα διαφέρει από άλλων χωρών, όπου κάτι τέτοιο έχει επιτυχώς εφαρμοστεί, αλλά και γιατί η εκπαίδευση στη χώρα μας υφίσταται συχνά σημαντικές αλλαγές (π.χ Ανοιχτό Παν/μιο).

Σε οποιαδήποτε όμως περίπτωση δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι απέτυχε ο θεσμός, αν δεν υπάρξουν εξ' αρχής θεαματικά αποτελέσματα, καθώς χρειάζεται χρόνος τόσο για να φανούν τα οφέλη όσο και για να προσαρμοστούν πλήρως οι ελληνικές βιβλιοθήκες στη νέα κατάσταση και νοοτροπία.

Στην Κοινοπραξία θα μπορούν να είναι μέλη όλες οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες (ΑΕΙ-ΤΕΙ), οι οποίες θα αποδεχθούν τους όρους που θα τεθούν με τη μορφή ενός κεντρικού ή επιμέρους συμβολαίων.

Σύμφωνα με τα παραπάνω θα πρέπει αρχικά όλες οι βιβλιοθήκες να κατανοήσουν το σημαντικό ρόλο που καλείται να παίξει η Κοινοπραξία., να την υιοθετήσουν σαν ένα μέσο επίλυσης των σημαντικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν (οικονομική αδυναμία, αύξηση απαιτήσεων χρηστών, κá) και να συμβάλλουν στην επιτυχή εφαρμογή του θεσμού με κάθε δυνατό τρόπο.

Η Κοινοπραξία θα πρέπει να λειτουργεί:

α. ως ανεξάρτητο Νομικό Πρόσωπο (Δημοσίου ή Ιδιωτικού Δικαίου), ή

β. ως ανεξάρτητος Μη Κερδοσκοπικός Οργανισμός (πιθανή εξαίρεση από επιβολή φόρων), ή

γ. με οποιαδήποτε άλλη μορφή, που όμως να εξασφαλίζει στο ακέραιο την οργανωτική και διοικητική της ανεξαρτησία καθώς και την ευελιξία των δραστηριοτήτων της.

Κάτω από το ίδιο σκεπτικό η Κοινοπραξία μπορεί να στεγαστεί σε κάποιο από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας ή και σε άλλο χώρο εκτός εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

6.1.2 ΔΙΟΙΚΗΣΗ & ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ

1. Διοικητικό Συμβούλιο. (Δ.Σ)

Από το σύνολο των 32 εκπ/κών Ιδρυμάτων που λειτουργούν αυτή τη στιγμή στη χώρα μας, προτείνεται να συμμετέχει στο Δ.Σ, εναλλασσόμενο, το ήμισυ αυτών, δηλαδή 16 Ιδρύματα (με τη συμμετοχή ενός αντιπροσώπου από το καθένα).

Από τα 16 μέλη, 4 θα είναι Πρυτάνεις ΑΕΙ, 4 Πρόεδροι ΤΕΙ και 8 Διευθυντές Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Ο ακριβής καθορισμός της σύνθεσης του Δ.Σ θα ξεκινά από τη Σύνοδο των Πρυτάνεων οι οποίοι θα αποφασίζουν ποιοί εκ των Πρυτάνεων θα συμμετέχουν.

Επίσης, από το αντίστοιχο όργανο των Προέδρων των ΤΕΙ θα αποφασίζεται ποιοί Πρόεδροι θα συμμετέχουν. Τέλος, για τα υπόλοιπα 8 Ιδρύματα, αντιπρόσωποι θα οριστούν οι Δ/ντές βιβλιοθηκών.

Η συμμετοχή αυτών θα διαρκεί 2 χρόνια και στη συνέχεια θα αντικαθίστανται από τους ομότιμους τους από τα υπόλοιπα 16 εκπ/κά Ιδρύματα κ.ο.κ

Προτείνεται δε, η αρχική κλήρωση των Ιδρυμάτων από τα οποία θα ξεκινήσει η σύνθεση του πρώτου Δ.Σ.

Το Δ.Σ θα εκλέγει Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο, για τα 2 χρόνια της συγκεκριμένης σύνθεσής του.

Στο Δ.Σ θα συμμετέχει και ο Δ/ντής της Κοινοπραξίας. (όπως περιγράφεται παρακάτω).

2. Ομάδες Εργασίας.

Προτείνεται ο εξ αρχής ορισμός επιστημονικών θεματικών περιοχών για τις οποίες θα συσταθούν και αντίστοιχες ομάδες εργασίας από βιβλιοθηκονόμους, έμπειρους υπαλλήλους των βιβλιοθηκών-μελών.

Ο ορισμός των μελών που θα συμμετέχουν στις ομάδες εργασίας θα γίνεται ύστερα από συνεργασία βιβλιοθηκών με κοινά γνωστικά αντικείμενα.

Η συμμετοχή τους στις Ομάδες Εργασίας θα διαρκεί 2 χρόνια, οπότε και θα αντικαθίστανται με τον ίδιο τρόπο που ορίστηκαν.

3. Εκτελεστική Επιτροπή.

Θα αποτελείται από βιβλιοθηκονόμους, στελέχη των βιβλιοθηκών-μελών, έμπειρους σε ανάπτυξη συλλογών περιοδικών και σε electronic resources, references, technical services.

Τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής θα αντιστοιχούν αριθμητικά στις επιστημονικές θεματικές περιοχές, και θα ορίζονται με την ίδια διαδικασία ορισμού των μελών των Ομάδων Εργασίας. Στην πραγματικότητα, ένα μέλος από κάθε Ομάδα Εργασίας θα ορίζεται και επρόσωπος αυτής στην Εκτελεστική Επιτροπή.

Συνεπώς, για τη διάρκεια συμμετοχής τους σ'αυτή, ισχύει ότι και για τις Ομάδες Εργασίας. Επίσης, μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής θα είναι και ο Δ/ντής της Κοινοπραξίας.

4. Λογιστής.

Πτυχιούχος οικονομικής σχολής.

Υπάλληλος πλήρους απασχόλησης.

5. Γραμματέας.

Υπάλληλος πλήρους απασχόλησης.

6. Στατιστικολόγος.

Πτυχιούχος με αντίστοιχη πρακτική εμπειρία και γνώσεις βιβλιοθηκονομίας.

Υπάλληλος πλήρους απασχόλησης.

7. Τεχνικός / Διαχειριστής Συστημάτων.

Ειδικός, έμπειρος σε θέματα διαχείρισης συστημάτων, δικτύων κá.

Υπάλληλος πλήρους απασχόλησης.

8. Διευθυντής (Manager, Negotiator).

Πτυχιούχος Ανώτατης Σχολής, με εμπειρία και διαπραγματευτικές ικανότητες, καθώς και γνώσεις σε βιβλιοθηκονομικά, οικονομικά και νομικά θέματα.

Θα είναι μέλος του Δ.Σ, της Εκτελεστικής Επιτροπής, και υπεύθυνος της Μονάδας Δικτύου και Στατιστικής Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών της Κοινοπραξίας.

6.1.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΥΘΥΝΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΤΟΥ Δ.Σ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ.

1. Διοικητικό Συμβούλιο.

Τα μέλη του Δ.Σ θα έχουν την ευθύνη της χάραξης στρατηγικής, καθώς και της εύρυθμης και αποδοτικής λειτουργίας της Κοινοπραξίας. Θα εγκρίνουν και θα υπογράφουν, δια του Προέδρου ή Αντιπροέδρου, τα συμβόλαια με τις βιβλιοθήκες-μέλη, θα ελέγχουν και θα παρακολουθούν τη σωστή διαχείριση του ποσού χρηματοδότησης της Κοινοπραξίας καθώς και των ιδίων εσόδων της, θα ελέγχουν τη σωστή λειτουργία των υπηρεσιών της Κοινοπραξίας καθώς και τη λειτουργία της Μονάδας Δικτύου και Στατιστικής της Κοινοπραξίας, την τήρηση χρονοδιαγραμμάτων κ.α.

Θα ορίζονται τακτικές και έκτακτες συναντήσεις του Δ.Σ. Οι τακτικές κάθε 4 μήνες ενώ οι έκτακτες όποτε κρίνεται απαραίτητο.

Η παρουσία και συμμετοχή των μελών στις συνεδριάσεις του Δ.Σ (έξοδα μετακίνησης, διαμονής, κ.ά) θα πρέπει να καλύπτονται οικονομικά από τα οικεία Ιδρύματα από τα οποία προέρχονται.

Το Δ.Σ θα είναι υπόλογο στην αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΕΠΘ και στις βιβλιοθήκες-μέλη της Κοινοπραξίας.

4. Ομάδες Εργασίας.

Οι Ομάδες Εργασίας (ο αριθμός των οποίων εξαρτάται από τον αριθμό των θεματικών περιοχών που θα καθοριστούν) θα αναλαμβάνουν να εξετάζουν και να καταγράφουν τις ανάγκες και τις ελλείψεις των διαφόρων βιβλιοθηκών-μελών. Θα ερευνούν τα διεθνή δεδομένα στον αντίστοιχο επιστημονικό χώρο και τη δυνατότητα εξασφάλισης αδειών πρόσβασης, πρόσκτησης υλικού, και στη συνέχεια θα συντάσσουν πρόταση η οποία και θα υποβάλεται στην Εκτελεστική Επιτροπή για έγκριση.

Οι ομάδες εργασίας θα έχουν άμεση συνεργασία με τη μονάδα Δικτύου και Στατιστικής των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, από την οποία θα προμηθεύονται στατιστικά στοιχεία και πληροφορίες για να διευκολύνουν το έργο της. Θα μπορούν επίσης να εισηγούνται στην εν λόγω μονάδα τη συλλογή συμπληρωματικών στοιχείων.

Θα ορίζονται τακτικές και έκτακτες συναντήσεις των Ομάδων Εργασίας. Οι τακτικές θα γίνονται κάθε 2 μήνες ενώ οι έκτακτες όποτε κρίνεται απαραίτητο

Η συμμετοχή και παρουσία των μελών στις συναντήσεις των Ομάδων εργασίας θα πρέπει να καλύπτεται οικονομικά (έξοδα μετακίνησης, διαμονής κ.ά) από τα οικεία ιδρύματα από τα οποία προέρχονται.

Τα μέλη των Ομάδων θα είναι υπόλογα στην Εκτελεστική Επιτροπή και στις βιβλιοθήκες-μέλη της Κοινοπραξίας.

5. Εκτελεστική Επιτροπή.

Η Επιτροπή θα μπορεί να αναλύει τα πορίσματα με βάση τις ανάγκες των εκπ/κών ιδρυμάτων έτσι όπως αυτά διαμορφώνονται από τις Ομάδες Εργασίας.

Θα μελετά και θα ελέγχει την επιτυχία εφαρμογής συνεργατικής κατανομής των συλλογών περιοδικών των βιβλιοθηκών-μελών.

Επίσης, θα αποφασίζει σε θέματα επιλογής των προς απόκτηση βάσεων δεδομένων, και σε θέματα συμφωνιών πρόσβασης, με βάση τις προτάσεις των Ομάδων Εργασίας.

Θα ορίζονται τακτικές και έκτακτες συναντήσεις της Επιτροπής. Οι τακτικές κάθε 2 μήνες ενώ οι έκτακτες όποτε αυτό κρίνεται απαραίτητο.

Η συμμετοχή και παρουσία των μελών στις συναντήσεις της Επιτροπής θα πρέπει να καλύπτεται οικονομικά (έξοδα μετακίνησης, διαμονής κá) από τα οικεία ιδρύματα από τα οποία προέρχονται.

5. Λογιστής.

Θα έχει την ευθύνη της λογιστικής υποστήριξης της Κοινοπραξίας, εφόσον θα υπάρχουν ποσά χρηματοδότησης προς διαχείριση, αλλά πιθανά και άλλες πηγές εσόδων που θα προκύπτουν από τις διάφορες δραστηριότητες της Κοινοπραξίας.

Το άτομο αυτό θα είναι υπόλογο στο Δ.Σ και στο Δ/ντή.

5. Γραμματέας.

Θα έχει την ευθύνη της πλήρους γραμματειακής υποστήριξης όλων των λειτουργιών της Κοινοπραξίας

Το άτομο αυτό θα είναι υπόλογο στο Δ.Σ και στο Δ/ντή.

6. Στατιστικολόγος.

Θα έχει την ευθύνη συλλογής, ανάλυσης και επεξεργασίας στατιστικών πληροφοριών και στοιχείων που απαιτούνται για τις ανάγκες της Μονάδας Δικτύου και Στατιστικής Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (περιγραφή της εν λόγω μονάδας δίνεται παρακάτω) και τις γενικότερες ανάγκες της Κοινοπραξίας.

Θα είναι υπόλογος στο Δ.Σ και στο Δ/ντή.

7. Τεχνικός / Διαχειριστής Συστημάτων.

Θα έχει την ευθύνη της τεχνικής υποστήριξης στο hardware και software που διαθέτει η Κοινοπραξία αλλά θα παίζει και συμβουλευτικό ρόλο σε τεχνικά θέματα πρόσβασης κá

Το άτομο αυτό θα είναι υπόλογο στο Δ.Σ και στο Δ/ντή.

8. Διευθυντής (Manager, Negotiator).

Θα έχει την ευθύνη της οργάνωσης και διοίκησης (με τις υποδείξεις του Δ.Σ) της Κοινοπραξίας καθώς και της Μονάδας Δικτύου & Στατιστικής που ανήκει σ' αυτή.

Στις αρμοδιότητές του θα είναι:

Ο σχεδιασμός πολιτικής (με υποδείξεις του Δ.Σ) - δημόσιες σχέσεις - προετοιμασία προτάσεων για χρηματοδότηση από διάφορες πηγές - διαχείριση των οικονομικών (με τις υποδείξεις του Δ.Σ) - υπογραφή συμβολαίων με τις βιβλιοθήκες-μέλη για τη συμμετοχή τους στην Κοινοπραξία - ετήσιες συνδρομές των βιβλιοθηκών-μελών - ενημέρωση των βιβλιοθηκών-μελών σχετικά με το έργο των Ομάδων Εργασίας και της αποφάσεις της Εκτελεστικής Επιτροπής - επαφές με το ΥΠΕΠΘ - οργάνωση, συντονισμός και συμμετοχή στις συνεδριάσεις του Δ.Σ και της Εκτελεστικής Επιτροπής - ενημέρωση του Δ.Σ σχετικά με τις αποφάσεις και ενέργειες της Εκτελεστικής Επιτροπής - οργάνωση και συντονισμός της Μονάδας Δικτύου & Στατιστικής της Κοινοπραξίας - διαπραγματεύσεις με εκδοτικούς οίκους του εξωτερικού και προμηθευτές για λογαριασμό της Κοινοπραξίας - υπογραφή των αδειών πρόσβασης (licenses) - συμφωνιών (agreements).

Επίσης, θα έχει την ευθύνη παρακολούθησης και ελέγχου του προσωπικού.

Ο Δ/ντής θα είναι υπόλογος στο Δ.Σ και στις βιβλιοθήκες-μέλη της Κοινοπραξίας.

6.1.4 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ

Η Κοινοπραξία των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (Κ.Ε.Α.Β) θα λειτουργεί σαν ανεξάρτητη Υπηρεσία που θα ανήκει στο ΥΠΕΠΘ.

Κατά συνέπεια απαιτείται η κεντρική κρατική χρηματοδότηση αυτής, ώστε να καλύπτει:

1. Συντήρηση εξοπλισμού (Η/Υ, αναβάθμιση Software κá)
2. Μισθούς προσωπικού
3. Κόστος προσκτήσεων μέσω της Κοινοπραξίας για λογαριασμό των βιβλιοθηκών-μελών.
4. Λοιπά λειτουργικά έξοδα.

Η αρχική επένδυση που απαιτείται για την:

1. Αγορά εξοπλισμού (Η/Υ, software, γραφεία, κá)
2. Χώρο στέγασης
3. Λειτουργικά έξοδα αρχικής εγκατάστασης κλπ,

της Κοινοπραξίας θα καλυφθεί από το Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.

ΆΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΣΟΔΩΝ

Η Κοινοπραξία θα μπορεί να έχει και άλλες πηγές εσόδων που θα προκύπτουν από παράλληλες δραστηριότητές της, όπως:

1. Εσοδα από παραγωγή και πώληση στατιστικών, και όχι μόνο, πληροφοριών, σε έντυπη ή/και ηλεκτρονική μορφή εντύπου, στο ευρύτερο κοινό
2. Εσοδα από διεξαγωγή στατιστικών, και όχι μόνο, μελετών, για λογαριασμό τρίτων,
3. Εσοδα από συμμετοχή της Κοινοπραξίας σε διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα κá

Επίσης, μία ακόμη από τις πηγές εσόδων της Κοινοπραξίας θα είναι και η ετήσια συνδρομή των βιβλιοθηκών-μελών, η οποία και θα καταβάλεται για την κάλυψη των διαφόρων αναγκών της Κοινοπραξίας (όπως π.χ την πρόσκληση ειδικών -experts- από το εξωτερικό) .

6.1.5 ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ

Η λειτουργία της Κοινοπραξίας θα πρέπει να είναι ανοιχτή και σε οποιαδήποτε (εκτός ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών) άλλη βιβλιοθήκη (ερευνητική, νοσοκομειακή, ιδιωτική, κá), που επιθυμεί να συμμετέχει, είτε στο σύνολο των διαδικασιών της Κοινοπραξίας, είτε σε μέρος αυτών.

Οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα αυτών των εξωτερικών βιβλιοθηκών θα ρυθμίζονται κατά περίπτωση.

6.1.6 ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ-ΜΕΛΩΝ

Οι βιβλιοθήκες-μέλη της Κοινοπραξίας θα δεσμεύονται όπως ήδη αναφέρθηκε επίσημα, με την υπογραφή συμβολαίων, για τη συμμετοχή τους σε αυτή.

Παρόλα αυτά πρωταρχική σημασία έχει η ηθική δέσμευση, τόσο των βιβλιοθηκών-μελών όσο και των Ιδρυμάτων στα οποία αυτές ανήκουν, να τηρούν ορισμένες προϋποθέσεις οι οποίες είναι απαραίτητες για τη σωστή λειτουργία της Κοινοπραξίας και την επίτευξη των στόχων της.

Ορισμένες από αυτές είναι:

1. Κάθε βιβλιοθήκη-μέλος της Κοινοπραξίας θα πρέπει να ονομάσει ένα έμπειρο στέλεχος της, υπεύθυνο για την καλή συνεργασία του χώρου (βιβλιοθήκης και Ιδρύματος) με την Κοινοπραξία.

Αυτός θα πρέπει να διατηρεί επαφή με το προσωπικό και τις επιτροπές της Κοινοπραξίας και να φροντίζει για τη συλλογή και διοχέτευση σ'αυτούς υλικού και πληροφοριών που αφορούν στη βιβλιοθήκη του.

Θα πρέπει να θέτει σε προτεραιότητα τις ανάγκες της Κοινοπραξίας σε σχέση με τα υπόλοιπα καθήκοντά του, και κατά περίπτωση να απαλλάσσεται από ορισμένα με έγκριση του αντίστοιχου Προϊσταμένου και Πρύτανη ή Προέδρου του Ιδρύματος. Σε περιπτώσεις που στη βιβλιοθήκη απασχολείται υπάλληλος που έχει οριστεί μέλος κάποιας Ομάδας Εργασίας της Κοινοπραξίας ή της Εκτελεστικής Επιτροπής αυτής, θα μπορεί να αναλαμβάνει αυτός και τον παραπάνω ρόλο.

2. Υποστήριξη του Τμήματος Διαδανεισμού.

Κάθε βιβλιοθήκη-μέλος της Κοινοπραξίας θα πρέπει να οργανώσει ή να βελτιώσει το σύστημα Διαδανεισμού που διαθέτει ώστε να είναι όσο το δυνατό καλύτερη η εξυπηρέτηση των άλλων μελών, βάζοντας σε προτεραιότητα τις ανάγκες της Κοινοπραξίας.

3. Αμεση κάλυψη των οφειλών της βιβλιοθήκης-μέλους προς την Κοινοπραξία.

Κάθε βιβλιοθήκη-μέλος θα πρέπει να καλύπτει έγκαιρα τις οικονομικές της υποχρεώσεις προς τη Κοινοπραξία, είτε αυτές είναι η ετήσια συνδρομή της είτε η συμμετοχή της σε συνεργατική πρόσκτηση. Σ'αυτό είναι προφανές ότι θα πρέπει να συμμετέχει ενεργά και η αντίστοιχη οικονομική υπηρεσία του οικείου Ιδρύματος.

4. Συλλογή στατιστικών στοιχείων που αφορούν στις βιβλιοθήκες-μέλη της Κοινοπραξίας.

Να αναζητηθούν και να εφαρμοστούν, με τη συνεργασία της Μονάδας Δικτύου & Στατιστικής της Κοινοπραξίας, μέθοδοι συλλογής στατιστικών στοιχείων και πληροφοριών που αφορούν στη βιβλιοθήκη και στο Ιδρυμα και τα οποία θα προορίζονται για την εξυπηρέτηση σκοπών της εν λόγω Μονάδας και της Κοινοπραξίας γενικότερα.

Κάτι τέτοιο πιθανά να επιβαρύνει τις καθημερινές λειτουργίες της βιβλιοθήκης ωστόσο τα αποτελέσματα θα βοηθήσουν και την ίδια τη βιβλιοθήκη να μπορέσει να καλύψει τα κενά που πιθανά φανούν να υπάρχουν και να κάνει πιο αποδοτική και πιο ποιοτική τη λειτουργία της.

5. Δέσμευση προσαρμογής στα τεχνικά και άλλα πρότυπα που θα ορισθούν από την Κοινοπραξία.

6.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ

Γνωρίζοντας την κατάσταση των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών και τις διαφορετικές συνθήκες (ανομοιομορφία) που επικρατούν, για την οργάνωση και λειτουργία ενός τέτοιου θεσμού θα πρέπει να υπάρξει ένα προκαταρκτικό στάδιο προετοιμασίας των βιβλιοθηκών που θα συμμετέχουν στην Κοινοπραξία, και οργάνωσής τους κάτω από τα ίδια πρότυπα.

Οι υποχρεώσεις των βιβλιοθηκών-μελών, έτσι όπως αναφέρονται στη σχετική παράγραφο, μπορούν να υιοθετηθούν και σαν προκαταρκτικές ενέργειες που θα πρέπει να γίνουν (υποστήριξη συτήματος Διαδανεισμού, εκσυγχρονισμός υπάρχοντος εξοπλισμού και χρήση τεχνικών προτύπων, συλλογή στατιστικών στοιχείων, κά).

Άλλες απαραίτητες σχετικές ενέργειες είναι :

1. Να γίνουν προσπάθειες καλύτερης και αποδοτικότερης συνεργασίας της βιβλιοθήκης με το διδακτικό προσωπικό και τη διοίκηση του Ιδρύματος ώστε να υπάρχει σύμπνοια, κοινή πολιτική και αλληλοβοήθεια μεταξύ των παραπάνω μερών. Κάτι τέτοιο θα συμβάλει σημαντικά την καλή συμμετοχή των βιβλιοθηκών στην Κοινοπραξία και στην τήρηση των υποχρεώσών τους προς αυτό.
2. Να γίνουν συστηματικές (έμμεσες και άμεσες) προσπάθειες διάδοσης του θεσμού, της χρησιμότητας και της σπουδαιότητας ύπαρξής του, διαφήμισής του μέσα στα Ιδρύματα (Διδακτικό προσωπικό, διοίκηση, κά). Δηλαδή, να προετοιμαστεί το έδαφος ώστε να γίνει πιο εύκολα αποδεκτός, με δεδομένες τις δεσμεύσεις που απαιτούνται από κάθε βιβλιοθήκη και ίδρυμα, κατά την εφαρμογή του.

6.2.1 ΑΝΑΓΚΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΙΛΟΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

Η παρούσα έκθεση-πρόταση της Ομάδας Εργασίας στηρίχτηκε κυρίως στη διεθνή εμπειρία και πρακτική.

Η πολυπλοκότητα του αντικειμένου, το οποίο κλήθηκε να μελετήσει η εν λόγω Ομάδα, σε συνδυασμό με τη μεγάλη σπουδαιότητά του,

οδήγησαν στην ανάγκη εφαρμογής όλων των παραπάνω, καταρχήν, με τη μορφή ενός πιλοτικού σχεδίου.

Τα αντίστοιχα διεθνή παραδείγματα μας καθοδήγησαν στα βήματα που πρέπει γενικά να ακολουθηθούν, ποιιά λάθη θα πρέπει να αποφευχθούν, ποιές μορφές συνεργασίας ήταν εκείνες που προχώρησαν και ποιές στην πορεία τροποποιήθηκαν, γιατί αποδείχτηκαν μη εφαρμόσιμες.

Παρόλα αυτά, κρίνεται απαραίτητη η πειραματική εφαρμογή του θεσμού για να εξασφαλιστεί στο ακέραιο η βιωσιμότητά του, στην ελληνική πραγματικότητα.

Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή αυτού του πιλοτικού σχεδίου, διάρκειας δύο ετών, θα καθορίσουν και την τελική μορφή με την οποία θα λειτουργήσει η Κοινοπραξία και βάσει της οποίας θα πρέπει να οργανωθούν οι υπόλοιπες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες οι οποίες και θα συμμετέχουν.

Σύμφωνα με το πειραματικό αυτό στάδιο προτείνεται:

1. Η καταρχήν ίδρυση της Κοινοπραξίας όπως καθορίζεται παραπάνω (καθορισμός νομικής μορφής, χώρος στέγασης, πρόσληψη προσωπικού, έγκριση και παροχή κρατικής χρηματοδότησης, κλπ).
2. Επιλογή θεματικών περιοχών με τις οποίες θα ασχοληθεί η Κοινοπραξία (π.χ θεματικές περιοχές, των οποίων οι προσκτήσεις έχουν υψηλό κόστος), ο δε αριθμός τους να είναι περιορισμένος (π.χ 3 θεματικές περιοχές).
3. Στο πειραματικό αυτό στάδιο να συμμετέχουν Ιδρύματα τα οποία:
 - α. Θα διαθέτουν Τμήματα αντίστοιχα των παραπάνω θεματικών περιοχών που θα επιλεγθούν στο πιλοτικό σχέδιο,
 - β. Να μην παρουσιάζουν ιδιαίτερες ανομοιομορφίες μεταξύ τους, και
 - γ. να έχουν τη δυνατότητα στήριξης του θεσμού.

6.3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ ΔΙΚΤΥΟΥ & ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Στα πλαίσια της οργάνωσης και λειτουργίας της Κοινοπραξίας των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών κρίνεται απαραίτητη και η οργάνωση μιας επιμέρους υπηρεσίας που θα ονομάζεται Μονάδα Δικτύου και Στατιστικής Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Σκοπός της υπηρεσίας αυτής θα είναι η ανάλυση, επεξεργασία και διάδοση στατιστικών πληροφοριών σχετικά με τις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες.

Πιο συγκεκριμένα, στόχος της θα είναι να συγκεντρώνει και να επεξεργάζεται στατιστικά στοιχεία και πληροφορίες (υιοθετώντας διεθνή και εθνικά πρότυπα μετρήσεων ISO 2789, ΕΛΟΤ, κ.α.) σχετικά με την κατάσταση των ελληνικών βιβλιοθηκών και των αντίστοιχων Ιδρυμάτων, όπως μέγεθος, δυναμικό, συνεισφορά τους στην έρευνα, διδασκαλία και μάθηση και γενικότερα στα επιστημονικά δρώμενα της χώρας.

Για παράδειγμα:

Στατιστικά επιστημονικών βιβλίων και περιοδικών

Κόστος βιβλίου/χρήστη ή φοιτητή (σπουδαστή) - κόστος περιοδικού/χρήστη ή φοιτητή (σπουδαστή) - μέση τιμή βιβλίου / ΑΕΙ-ΤΕΙ - μέση τιμή περιοδικού / ΑΕΙ-ΤΕΙ - μέση τιμή βιβλίου / επιστήμη στην Ελλάδα - μέση τιμή περιοδικού / επιστήμη στην Ελλάδα κá

Στατιστικά προσωπικού και χρήσεων

Χρήστες / υπάλληλο βιβλιοθήκης - μέσος όρος επισκέψεων χρηστών / έτος, κá

Στατιστικά χρήσεων

Αντίτυπα βιβλίων / χρήστη ή φοιτητή (σπουδαστή) - θέσεις εργασίας / χρήστη ή φοιτητή (σπουδαστή) - on-line αναζητήσεις / χρήστη ή φοιτητή (σπουδαστή) ή μέλος ΔΕΠ, κá

Στατιστικά διαδανεισμού, προσκλήσεων, εκροών, κλπ

Η Μονάδα Δικτύου και Στατιστικής Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών σκοπεύει να:

1. Δημιουργήσει μια βάση δεδομένων που να αποτελέσει εθνική πηγή στατιστικής πληροφόρησης πάνω στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των ελληνικών βιβλιοθηκών, τόσο για βιβλιοθηκονόμους όσο και για άτομα ή οργανισμούς που δρουν έξω από το χώρο αυτό.
2. Να υποστηρίζει την επιμόρφωση των βιβλιοθηκονόμων ως προς τη γνώση και χρήση των στατιστικών με τη διενέργεια ειδικών σεμιναρίων.
3. Να αναλαμβάνει ή να βοηθά στην πρακτική εξάσκηση σπουδαστών βιβλιοθηκονομίας και να επιβλέπει εργασίες τους, των οποίων τα στοιχεία να μπορεί να δημοσιεύει όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο.
4. Να δημοσιεύει υπό μορφή εκδόσεων τα στοιχεία που θα συγκεντρώνει από τις στατιστικές της έρευνες και αναλύσεις και να τα διαθέτει προς πώληση σε Ελλάδα και εξωτερικό, με σκοπό την εξοικονόμηση πόρων.
5. Να συμμετέχει σε ερευνητικά προγράμματα και τυχόν χρηματοδοτούμενες έρευνες που αφορούν στο αντικείμενο ειδίκευσής της.
6. Να πραγματοποιεί για λογαριασμό τρίτων (από το Δημόσιο ή Ιδιωτικό τομέα) στατιστικές αναλύσεις που αφορούν στο αντικείμενό της.
7. Να προχωρήσει, όσο είναι εφικτό, στη συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων για αντίστοιχες βιβλιοθήκες του εξωτερικού σε σύγκριση με τα ελληνικά δεδομένα.
8. Να επεκταθεί, μακροπρόθεσμα, (σύμφωνα και με μελλοντική επέκταση της Κοινοπραξίας) στο χώρο και άλλων βιβλιοθηκών που λειτουργούν στην Ελλάδα, εκτός των Ακαδημαϊκών, π.χ Ερευνητικών, Ιδιωτικών, κ.ά. και να αναπτύξει σε τέτοιο βαθμό τη βάση δεδομένων της που να εξυπηρετεί όλο και μεγαλύτερο αριθμό αναγκών.

Για την επίτευξη των παραπάνω, η εν λόγω Μονάδα θα πρέπει:

1. Να συνεργάζεται, καταρχήν, με όλες τις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, από τις οποίες και θα συλλέγει στατιστικές πληροφορίες, τις οποίες στη συνέχεια θα επεξεργάζεται και θα αναλύει. Αυτό άλλωστε συμπεριλαμβάνεται στις γενικότερες υποχρεώσεις των βιβλιοθηκών-μελών της Κοινοπραξίας.

Γνωρίζοντας όμως τις πιθανές αδυναμίες που υπάρχουν στο χώρο αυτό, θα πρέπει αρχικά να μελετηθεί ένας μηχανισμός που θα λειτουργήσει αποτελεσματικά εντός των επιμέρους

βιβλιοθηκών, σε συνεργασία με αυτές, ως προς την συστηματική καταγραφή στατιστικών στοιχείων, και ο οποίος θα είναι ευέλικτος στην εφαρμογή του σε διαφορετικά περιβάλλοντα.

2. Να εντοπίζει τυχόν κενά στα στοιχεία που συγκεντρώνει, με σκοπό να συμβάλει στην κάλυψή τους..
3. Να έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί άλλες διαθέσιμες πηγές στατιστικής πληροφόρησης (π.χ Εθνική Στατιστική Υπηρεσία).
4. Να συνεργάζεται, όπου αυτό είναι δυνατό, με ιδιώτες ή οργανισμούς του εξωτερικού ως προς τη συλλογή χρήσιμων δεδομένων προς επεξεργασία.
5. Να εξασφαλίσει συνεργασία με αντίστοιχες Μονάδες του εξωτερικού, για την ανταλλαγή πληροφοριών που θα διευκολύνουν το σκοπό της.

Τέλος, μία από τις βασικότερες λειτουργίες της Μονάδας θα είναι η συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση στατιστικών στοιχείων για τη διευκόλυνση του έργου των Ομάδων Εργασίας και της Εκτελεστικής Επιτροπής της Κοινοπραξίας, στη λήψη αποφάσεων που αφορούν την ανάπτυξη και αξιολόγηση υλικού των συλλογών περιοδικών, τις προσκτήσεις υλικού, άδειες πρόσβασης, κá

Σύμφωνα με αυτό η Μονάδα θα πρέπει να αναπτύσει μοντέλα μέτρησης και αξιολόγησης διαφόρων πηγών πληροφόρησης λαμβάνοντας υπόψη τη διεθνή πρακτική και προσαρμόζοντας τη στην Ελληνική πραγματικότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το οικονομικό μοντέλο αξιολόγησης της χρήσης τίτλων περιοδικών από το SYNY-express consortium.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ